

~~1145~~

~~R 18~~ 061-4059



V. 2.



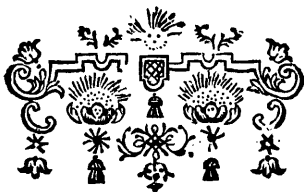
01 1816 7121 UB AMSTERDAM

D E

N E D E R D U I T S C H E

T A A L K U N D E

G E M A K L I J K G E M A A K T .



T e A M S T E R D A M .

Bij JOANNES VAN SELM,

1783.

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE



UNIVERSITY OF CAMBRIDGE



V O O R R E D E,

Zo wel als de Nederlanders kunnen roemen op de welluidendheid hunner taale, kunnen zij ook roemen op een menigte van Schrijveren, welken zich niet alleenlijk toegelegd hebben, om hun den waaren aart dier taale voor te stellen, maar ook om dezelve van alle bastaardije te zuiveren, en van meer algemeene en vaster grondregelen te voorzien: tot hoe verre zij daarin geslaagd, en welke schoone gevolgen uit hunnen arbeid gevloeid zijn, wordt door eene vergelijking van onze bedendaagsche goede schrijveren, met die van vroegere tijden, terstond zichtbaar; zekerlijk is de Nederduitsche Taal tot een' trap van volmaaktbeid geseegen welken zij nog nimmer bereeken heeft.

Dit sluit echter niet in dat de Nederduitsche Taalkunde een taak zij, waaraan niet meer, met vrucht, gearbeid kan worden; de volgende bladen zullen, zo wij vertrouwen, den Lezer daarvan overtuigen: de des kundigen weeten, dat onze taal nog niet geheel onberispelijk is; en ook zal dezelve door eene involging van onzen arbeid dien hoogsten trap van volmaaktbeid niet beklimmen; alleenlijk laaten wij ons voor-
staan

V O O R R E D E.

staan, iets toegebracht te hebben, om haar die wenschelijke hoogte te helpen bereiken.

Boven alles hebben wij ons toegelegd op eene redeneerende wijs van voorstellen, en om het duistere dat daarin nog overig mogt gebleeven zijn, door voorbeelden op te helderen.

Indien wij mogen verneemen in ons oogmerk geslaagd te zijn, zullen wij ten uitersten voldaan weezen.

NEDERDUITSCH E

TAALKUNDE.

DE NEDERDUITSCH E TAALKUNDE is eene weetenſchap en konſt het nederduiſch , volgens de algemeene landſpraak wel te leezen , te ſpreeken en te ſchrijven.

In gevolge deze bepaaling wordt de TAALKUNDE gevoeglijkſt in LEES- SPRAAK- en SCHRIJF- KUNDE afgedeeld , en wel naar de algemeene landſpraak ; overmits wij in 't nederduiſch twee hoofdſpraakwijzen aantreffen ; naamlijk , de hollandſche en vlaamſche dialecten , die wij beiden moeten vermijden.

De TAALKUNDE werdt bij de oude grieken en latijnen *Grammatica* genoemd ; afkomſtig van *Γράμμα* , LETTER : vandaar *Γράμματις* , BRIEF , en *Γραμματικὴ* , *litteratura* , LETTERKUNDE of LETTEROEFENING. Des zoude de GRAMMATICA , naar de uitgeſtrektheid dier woordbetekeniste ſlechts de LETTERKUNDE bevatten : doch door eene VERVANGING , *Synecdoche* , wordt hier het gedeelte voor het geheel genomen.

A

Veelen

Veelen hebben gedacht dat de SPRAAKKUNDE eene wetenschap en kunst zij, naar welker grondbeginzels zij zich zoude moeten regelen: daar zij in 't tegendeel niets anders is dan eene verzameling van het geene het algemeene taalgebruik, bij zekere volken heeft ingevoerd; waaruit volgt dat iedere bijzondere spraak haare bijzondere spraak-kunde hebben moet.



(3)

E E R S T E D E E L
V A N D E
L E E S K U N D E.

De LEESKUNDE is eene konst het nederduitsch wel te leezen. Zij begrijpt onder zich

1. DE LETTERKUNDE.
2. DE UITSPRAAKKUNDE.
3. DE SPELKUNDE.
4. DE STEMMAATKUNDE.
5. DE SCHEIDTEKENKUNDE.



E E R S T E A F D E E L I N G

V A N D E
L E T T E R K U N D E.

De LETTERKUNDE leert ons het getal, gestalte, waarde en verdeeling der lettermerken kennen.

Wij bedienen ons van zes en twintig bijzondere lettertekenen, die eerstelijk in hoofd- en gemeene letteren, en ten anderen in oudduitsche, romeinsche, italiaansche en schrijffletteren onderscheiden worden.

A 2

Oud-

OUDDUIISCHE HOOFDLETTERS.

A / B / C / D / E / F / G / H / I / K / L /
 M / N / O / P / Q / R / S / T / U / V /
 W / X / Y / Z.

Oud duitſche gemeene letters.

a / b / c / d / e / f / g / h / i / j / k / l / m / n /
 o / p / q / r / s / t / u / v / w / x / y / z.

ROMEINSCHE HOOFDLETTERS.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N,
 O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

Romeinſche gemeene letters.

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r,
 s, t, u, v, w, x, y, z.

ITALIAANSCH E HOOFDLETTERS.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N,
 O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

Italiaanſche gemeene letters.

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r,
 s, t, u, v, w, x, y, z.

HOOFD SCHRIJFLETTERS.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J,
 K, L, M, N, O, P, Q, R,
 S, T, U, V, W, X, Y, Z.

Gemeene ſchrijffletters.

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n,
 o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

Van deze vijf ſoorten van lettermerken is het

go-

gotische of loopende schrift, sedert het begin dezer eeuw in ongebruik geraakt: zij zijn echter noodig gekend te worden; ten einde oude geschriften, huis- erf- en landbrieven te kunnen leezen.

De oudduitsehe textuur en bastaard textuur-letter, is noch voor Kerk- en Staatdrukken overgebleeven.

De romeinsche, italiaansche, en schrijffletter is thans van een algemeen gebruik, in alle werken van geleerdheid, en andere vermaakschriften.

Uit de voorgemelde alphabethen blijkt dat zij meest allen uit 28 lettermerken bestaan, daar wij echter maar van 26 letters gebruik maaken. Dit ontstaat uit de twee gedaantige *z* / *r*, en *x*, *r*; als mede *f* / *ß*, en *f*, *σ*; waar van de *z* en *x*, en de *f* en *f* in 't begin; en *r* en *r* in 't einde der lettergreepen gebruikt wordt.

Dus zyn 'er enkel 26 letters; die aldus genoemd worden.

A, be, ce, de, e, ef, ge, ha, i, je, ka, el, em, en, o, p. ku, er, es, te, u, ve, we, iks, y, ze.

Voor JE, YE; voor VE, UVE; en voor WE, DUBBELDE UWE te spellen, is te meer oneigen om dat de benoemingen dezer medeklinkeren met de overigen niet overeenkomen; want volgens de benoemingwijze dier laatste, spelt IJAAN, IJ-än; UVE-A-N, uvan; EN DUBBELDE UVE-a-n, dubbeide uvan.

Wijders hebben wij de benoeming der letteren den latijnen ontleend, en het gebruik heeft zulks

gewettigd: doch ik zoude het eigener, en tot gemakkelijker spelling beter achten, zo men de medeklinkers tweevoudig en naar het begin, en naar het einde der lettergreppen, aldus noemde,

Be, de, fe, ge, he, je, ke, le, me, ne, pe, xe, fe, te, ve, en we. En

Eb, ed, ef, eg, ek, el, em, en, ep, er, ew.

Onder de 26 lettermerken bevinden zich 4 uitsprekingsmerken; naamlijk de C, de Q, de X en de Y. Voor welke men beter S, KW, KS en IJ stelt; uitgezeld in vreemde en ongelijke naamwoorden; waarvan in de SPILKUNDE meer zal gezegd worden.

Wij hebben dan in het nederduitsch slegts 22 eigene letters; die ik op de volgende wijze verdeel.

Ten 1. In vijf zelfklinkers en zeventien medeklinkers. De zelfklinkers zijn, die onmiddelijk op, en door hun zelve klinken; als zijn,

A, E, I, O, U.

De Medeklinkers zijn, die niet dan door middel der zelfklinkeren kunnen gehoord worden; als zijn,

B, D, F, G, H, J, K, L, M, N, P, R, S, T, V, W, Z.

Ten 2. In vijf koppel-agt twee-, en zes drieklinkers.

De koppelklinkers bestaan uit twee gelijke zelfklinkers; als zijn,

AA, EE, IJ, OO en UU.

De tweeklinkers bestaan uit twee verscheidene zelfklinkeren; als zijn,

AI, AU, EI; EU, IE, OE, OU, en UI.

De drieklinkers bestaan uit drie zelfklinkeren; als zijn

AAI, AAU, EEU, IEU, OEI, en OOL.

Ten 3. In 6 Wisfelklinkers; als

A met E.

E met I. en

O met U.

Ten 4. In 2 halve medeklinkers de J en U; die op het einde der twee- en drie-klinkeren bij kans als J en W klinkt; gelijk blijkt in

ZOU als ZOW.

LAAU LAAW.

LEIDEN LEJDEN.

De zeventien nederduitsche medeklinkers ver-
deel ik

Ten 1. In

4. KEELKLINKERS; als zijn, H, G, CH, en K.

4. BLAASKLINKERS; V, F, S, Z.

4. SCHELKLINKERS; L, M, N, R.

5. STOPKLINKERS, B, P, D, T, K.

Ten 2. In 16 vermaatschaptien; als zijn,

B en P. D, en T.

V en F. G, en CH.

CH en K. S, en Z.

V en W. L, en R.

M. en N.

Deze vijftienvoortige letters zijn in zachtheid en hardheid onderscheiden, en worden daarom zo wel bij ons als bij andere volken, vloeibaarheids halve, met malkanderen verwisfeld; volgens den bekenden taalregel, dat letters van één en 'zelve mondplaatse voordkomende, dikwerf met malkanderen verwisfeld worden.

Onder deze vermaatschapte medeklinkers bevindt zich de CH; die hier voor éenen letter verstrekt, gelijk het behoort; naardien zij eigenlijk de grieksche X of χ zijn, die slechts door één lettermerk, bij de grieken wordt uitgebeeld; doch die door de latijnen, wien wij ze ontleend hebben, door twee lettermerken C en H is geschreeven.

Ten 3. In twee halve klinkers.

J. en W.

Die bijkans als I en OE klinken, en tusfchen twee klinkers geplaatst, de klinkers met de medeklinkeren vereenigen.

Ten 4den in twee neusklinken, op het einde der lettergreepen, M, en NG of NK.

Nog worden alle lettermerken, gelijk wij te vooren gezien hebben, in hoofd- en gemeene letters verdeeld.

De hoofdletters gebruiktmén,

Ten 1. In 't begin der volzinnen.

Ten

Ten 2. In 't begin der vêêrzen.

Ten 3. In 't begin der eigene naamwoorden;
als van goden; engelen, menschen, steden en dorpen, zeeën en stroomen;
Jupiter, Mars, Venus, Michaël, Raphaël, Socrates, Plato, Noordzee, Zuidzee, Elve, Rbijn.

Ten 4. In naamen van waardigheden; als, *Koning, Paus, Prins.*

Ten 5. In naamen van weetenschappen en konsten; als, *Poëzij, Meekunde, enz.*

Ten 6. Doch in beide de laatstgenoemde gevallen, schrijf ik de naamen van waardigheden, konsten en weetenschappen, alleen met hoofdletteren, als 'er eenen klemtoon op valt; anders slechts met den gemeenen kleinen letter; zo ook indienze bijnaamig gesteld worden; als

*koninglijk, vorstüchtig,
poëetisch, meekundig, enz.*

Ten 7. In letters die een doopnaamwoord betekenen.

Av. voor *Antonij.*

Jⁿ. voor *Jan.*

Pr. voor *Pieter.*

In alle andere gevallen bedientmen zich van den gemeenen kleinen letter.

De Engelschen gebruiken ook hoofdletters in woorden van nadruk, dingtaal, of klemreden: dit is goed; maar bij ons in geen gebruik.

Eindelyk staat nog aan te merken dat, even ge-
lyk de kleine of gemeene, alzo ook de groote of
hoofdletters even groot moeten geschreeven wor-
den.



TWEEDE AFDEELING

VAN DE

UITSpraakKUNDE.

In de voorige afdeeling hebbenwe gezien dat
wij slechts vijf zelfklinklettermerken hebben; on-
dertusfchen hebbenwe, naar de algemeene land-
spraak, vijftien bijzondere spraakgeluiden, of zelf-
klanken, die of vóór, of in 't midden, of achter
in den mond worden geformd; als zijn

De hooge of vóórmondsche A, in DAKEN,
JAAGEN,

De laage of achtermondsche A, in DAK.

De hooge of vóórmondsche E, in ZEE.

De laagere of middenmondsche E, in BEK,
BEEN.

De laage of achtermondsche E of AE, in
WERELD, WAERELD.

De doffe of laagste E, in DE, GE, ME, ZE.

De hooge of vóórmondsche I, in MIJ, ZIJ.

De

De laage of achtermondsche I, in IK, GIL.

De hooge of vóórmondsche O, in TOREN,
TOORN.

De laagere of middenmondsche O, in BOM, BON.

De laage of achtermondsche O, in STOK, KOP.

De hooge of vóórmondsche U, in UUR.

De laagere of middenmondsche U, geschreeven
met EU, in DEUR, GEUR.

De laage of achtermondsche U, in GUL, STUK.

De halve medeklank OE, in DOEN, GOED.

Zo wij nu elken bijzonderen medeklank door ook een bijzonder lettermerk, gelijk het betaamde, wilden uitbeelden, komen wij tien lettermerken te kort. Doch wij vergoeden dit op eene drie-voudige wijze.

Eerstelijk, door onzen spraakkaart, die vereischt, dat alle zelfklanken, welke op zich zelve alleen uitgesproken, vóórmondig of hoog klinken, door eenen medeklank, in eene zelve lettergroepe achtermondig of lager klinken. Zo verandert men de voormondige of hooge A van DAKEN, in de achtermondige of laage A, in DAK; de E van DEKEN, in DEK; de I van MIJ-NEN, in MIN; de O van SCHOOREN, in SCHOR; de U van LUREN, in LUR.

Ten anderen, door de KLINKERKOPPELING: zo onderscheiden wij dezelve laage zelfklanken

A, van MAN, in MAAN.

E, van DEN, in DEEN.

I, van ZIN, in ZIJN.

O,

O, van ZON, in ZOON.

U, van LUR, in LUUR.

Als mede de lange en laage E, als in WERELD, in AE of AA

De fransche EU of hoogduitsche O, in EU.

En de italiaansche, spaansche en duitsche U in OE.

Ten derden door de regels van de MAAT- en TOONKLANKEN onzer spraake: door dien weg kennen wij de doffe en korte E.

Ten laatsten naar mijn oordeel door de toonmerken (') en (^): om de middenmondsche of midden E; als in BEL, BEK; van de achtermondsche of laage E; en de middenmondsche O; als in DOL, van de achtermondsche O; als in DOK, te onderscheiden.

Ik weet wel dat wij van deze TOONTEKENEN, *accenten*, geen gebruik maaken: zo niet om door den SCHERPEN TOON, *accentus acutus*, (') eenige eensluitende woorden in betekenisfe van malkanderen te onderscheiden; zo schrijft men

EEN, *een Lidwoord*, en één, *een getal*.

VOOR, *ten behoeve van*, en vóór, *niet agter*.

En den OMGEBOGEN TOON, *Accentus circumflexus*; (^) om eene ZAMENTREKING, *Crafsis*, aantetduiden.

Het genootfchap onder de zinspreuk, *Nil volentibus arduum*, gebruikte den fcherpen toon
over-

overtollig en zonder daardoor eenig klankverschil der midden E met de laage E en der midden O met de laage O te maaken.

In de voorgige eeuw waren 'er veele schrijvers die het meergemelde uitspraakverschil der E met EE, en der O met OO door de letterkoppeling wilden onderscheiden; doch dit was niet ten eenenmaale voldoende, zo als L. TEN KATE te recht aanmerkt. (a) Daar wij in 't geval der franschen zijn, en meer zelf-klanken hebben dan lettermerken,
om

(a) AANLEIDING TOT DE KENNISSE VAN HET VERHEVENE DEEL DER NEOPROUDITSCHÉ SPRAKE, Eerste deel, 7de Redenwifel. Eerste Verh. §. 7. „ De agtbaarste Schryvers in het bloijenste van de voorgaande eeuw, bedienen zig in de geméene spelling van dit volgende onderscheid, *dat ze, wannér in één zélve lettergreep géén medeklinker volgt, voor de zachte lang-klinkende EE en oo eene énkeldé E en o, en voor de harde EE en óó, eene dubbele EE en oo gebruiken, dus schreeven zy WEKEN, Hebdomade, en WEEKEN, mollire, en HOPEN, sperare, en HOOPEN, accumulare, óóg niet het ééne voor het andere. Zó lang men in het gemééne gebruik téékens booven de létters plaatst, is dit onderscheid nóg het volmaakste, waarom ik, buiten 't critique, dat opvolg'*; maar andersints is het véere niet génoeg; want, behalven dat men dan niet altyd een langtééken gebruikt daar de klank lang is, en dat men daarenboven, aan één en 't zélfde tééken nu eene verbeelding van een korten dan van een' langen klank toeschryft, zó schiet dat gebruik óók te kort om het onderscheid tuschen EE en ÉÉ, en tusen oo en óó an
„ te

omze uittebeelden, waarom zouden wij dan ook niet de verschillende klanken, zo wel als zij door toonmerken mogen onderscheiden?

A. A A.

De klank der korte en lange A, is als in 't hoogduits, italiaansch en fransch; dat is, helder, en niet zo grof als de brabanters die uitspreken, of zo fijn en naar den klank der E; gelijk aan 't SPAREN.

E, en E E.

De hooge of voormondsche E klinkt als de fransche die met een scherpen toon getekend zijn; als in *bonté*, *vérité* enz.

De lagere of middenmondche E, heeft den klank als in andere spraaken, wanneer achter een enkele E een medeklinker volgt, die eensgalms met die E uitgesproken wordt.

De laagste of achtermondche E, $\hat{E}\hat{E}$, $\hat{A}\hat{E}$, of \hat{E} luidt als de E der franschen, in *bête*, *même*.

De doffe E klinkt als de E feminin der franschen in *me*, *te*, *se*, *que*.

I

„ te wyzen, wannéer in dezelfde Silbe een medeklinker
„ agteraan komt, 't welk menigmaal gebeurt, zó dat in
„ 't *critique* de téekens van nóóde zyn.

I en IJ.

De hooge of voormondſche I of IJ, heeft het geluid der franſche en duiſche I, wanneer zij op zich zelve uitgesproken wordt.

De laage, of achtermondſche I, klinkt als de hoogſte E of EE. Men heeft dien klank mijns weetens niet in andere ſpraaken; zo niet in het engeliſch.

O en OO.

De hooge of voormondſche O klinkt als de ſpaanſche O, wanneer die op zich zelve uitgesproken wordt: of als de hoogduiſche OH, of als de franſche EAU.

De laagere of middenmondſche Ó luidt als de la-
tijnſche en franſche O, vóór, en met de halve klin-
kers L, M, N.

De laage of achtermondſche O klinkt als de franſche O; in HOTE.

De hooge of voormondſche U heeft den klank der franſche U.

De laage of achtermondſche U klinkt als een verlengde doffe E. Dit geluid vind ik in andere ſpraaken niet.

De halve medeklinker OE heeft den klank der hoogduiſche, italiaanſche en ſpaanſche U, of als de franſche OU.

Tot

Tot dus verre van de uitspraak der zelfklanken, om tot die der twee- en drieklanken overtegaan.

Onze twee, en drieklanken zijn drievoortig.

De eerste foort eindigt in E; als, AE, IE en UE.

De tweede foort in I; als, AI, EI, UI en AAI, OEI en OOI.

De derde foort eindigt in U; als, AU, OU, AAU, EEU, en IEU.

De AE en UE zijn twee klanken bij de nederlanderden die bezuiden den Rhijn wonen, en worden bij hen uitgesproken als eene lange of voormondfche A, of AA en U of UU; waarachter men eene doffe, of laagfte E hoort.

Bij de nederlanderden die benoorden den Rhijn wonen, hoort men geene doffe of laagfte E naa de A en U, ook zelfs niet de E achter de I; maar de klank is enkel lang; waarom zij ook te recht voor AE eene dubbelde AA; en voor UE eene dubbelde UU fchrijven.

De IE heeft den klank eener hooge of voormondfche I, of als eene dubbelde IJ. volgens de noord Rhijnsche spraakwijze; en als eene hooge of voormondfche I, gevolgd door eene doffe E bij de zuid Rhijnsche.

De twee- en drie klinkers die eindigen in I en U, zijn eigenlijk geene twee en drieklanken; maar enkele klanken die in eenen medeklinker eindigen: want de eind I bekleedt hier de plaats eener J. en de eind U eener W. Dat dit zo is, blijkt bijzonder door de uitspraak der EI, UI en OU.

De-

Deze genaamde tweeklinkers hebben geen dubbelden klank, noch worden niet uitgesproken als

EE-ĭ, UU-ĭ en OO-Û

maar als

ÈJ, UJ, en ÒW.

Desgelijks ook de

AI	als	AJ	AU	als	AW
UI	..	UJ	AAU	..	AAW.
AAI	..	AAJ.	EEU	..	EEW
OEI	..	OEI	IEU	..	IEW.
ÓÓI	..	OOJ.			

Wij hebben dan slechts twee soorten van twee- en drieklinkeren, die allen eindigen, of in I of U. en die in de uitspraak maar eenen zelfklank uitmaaken. Hierin komen wij volmaakte-lijk met de grieken overeen; wier *διφθογγοί* ook in *ι* en *υ* eindigen, en waarvan de *ι* als *j*, en de *υ* als *w* wordt uitgesproken. Een nieuw bewijs dat wij het grieksche voor onze oudmoedertaal moeten erkennen.

De dubbelde zelfklinkers AA, EE, IJ, OO en UU luiden hoog en voormondig; dat is lang.

De IJ of Y klinkt echter bij die van 't Y. en 't SPAREN als eene EI of ÈJ; doch volgens de algemeene landspraak moet zij als eene lange I

uitgesproken worden. Zo maaken dezelve ook geen onderscheid tusfchen de hooge EE en laage $\acute{E}\acute{E}$; noch tusfchen de hooge OO en laage $\acute{O}\acute{O}$.

Daar wij echter niet naar een bijzonder dialect; maar naar de algemeene landspraak moeten fchryven, zija die der Noordrhijnsche Nederlanden verplicht het onderscheid der EI met de IJ, der EE met de $\acute{E}\acute{E}$, en der OO met de $\acute{O}\acute{O}$ te leeren. Ten dien einde zal ik hier de regels, om dit onderscheid te weteen, laaten volgen.

Van de EI en IJ.

De noodzaakelijkheid van de EI met de IJ te onderscheiden blijkt uit de verschillende betekenissen veeler bij de Noordrhijnsche eensluitende woorden; als in

Belijden.	<i>Deducere</i> ,	en belijden,	<i>Confiteri</i> .
Bereiden	<i>Parare</i> ,	en berijden,	<i>Inequitare</i> .
Beij,	<i>Acinus</i> ,	en Bij,	<i>Apud</i> .
Befchreiden.	<i>Complorare</i> ,	en befchrijden,	<i>Pasfu per-</i> <i>tingere</i> .
Blei,	<i>Trutina</i> ,	en Blij,	<i>Plumbum, Lætus</i> .
Bleiken,	<i>Dealbare</i> ,	en Blijken,	<i>Patere, indicia</i> .
Breijn,	<i>Cerebrum</i> ,	en Brijn,	<i>Muria</i> .
Geijlen.	<i>Lascivire</i> ,	en Gijlen,	<i>Fervere</i> .
Heij,	<i>Ericetum</i> ,	en Hij,	<i>Ille</i> .
Ej,	<i>Opum</i> ,	en Y,	<i>Fluvius</i> .
Eik,	<i>Quercus</i> ,	en Ijk,	<i>Signum mensuræ</i> .

Krei-

Kreitsen,	<i>Irritare</i> ,	en Krijten,	<i>Ejulare</i> .
Leiden,	<i>Ducere</i> ,	en Lijden,	<i>Pati</i> .
Meinen;	<i>Putare</i> ,	en Mijnen,	<i>Suffodere</i> .
Rein,	<i>Purus</i> ,	en Rhijn,	<i>Rbenus</i> .
Reizen,	<i>Proficisci</i> ,	en Rijzen,	<i>Surgere</i> .
Vleijen,	<i>Blandiri</i> ,	en Vlijen,	<i>Ornare</i> .
Veil,	<i>Hedera</i> ,	en Vijl,	<i>Lima</i> .
Wei,	<i>Serum</i> ,	en Wij,	<i>Nos</i> .
Weiden,	<i>Pascere</i> ,	en Wijden,	<i>Amplificare</i> .

Om dan het gebruik der EI met IJ te leeren kennen, daartoe dienen de volgende regels.

GEBRUIK der EI.

Men gebruikt de EI,

Ten Eerften, in alle werkwoorden der eerste regelmaatige en gelijkvloeiende tijdvoeging; als zijn

Arbeiden.	arbeidde.	gearbeid.	<i>Laborare</i> .
Beleiden.	beleidde.	beleid.	<i>Dirigere</i> .
Beiden, ver-	beidde	gebeid.	<i>Morari</i> .
Bereiden:	bereidde.	bereid.	<i>Parare</i> .
Bleiken, ee,	bleikte.	gebleikt.	<i>Album facere</i> .
Breiden, ver-	breidde.	gebreed.	<i>Amplificare</i> .
Deilen, ee,	deilde.	gedeild.	<i>Dividere</i> .
Deinzen.	deinsde.	gedeinsd.	<i>Retrocedere</i> .
Dreigen.	dreigde.	gedreigd.	<i>Minari</i> .

Dweilen.	. dweilde	. gedweild	. <i>Tergere.</i>
Eigenen.	. eigende	. geëigend	. <i>Tribuere.</i>
Eindigen.	. eindigde	. geëindigd	. <i>Finire.</i>
Eifchen.	. eischte	. geëischt	. <i>Postulare</i>
Feilen.	. feilde	. gefeild	. <i>Errare.</i>
Feilen.	. feilde	. gefeild	. <i>Tergere.</i>
Geilen.	. geilde	. gegeild	. <i>Lascioire.</i>
Heilen, ee.	. heilde	. geheild	. <i>Sanare.</i>
Heijen.	. heide	. geheid	. <i>Fistucare.</i>
Heinen.	. heinde	. geheind	. <i>Sepire.</i>
Keilen.	. keilde	. gekeild	. <i>Lamellis</i>
			<i>aquas quater.</i>
Kleinen; ver-	kleinen	. gekleind	. <i>Diminuere.</i>
Leiden.	. leidde	. geleid	. <i>Ducere.</i>
Meinen, ee,	meinde	. gemein	. <i>Putare.</i>
Neigen.	. neigde	. geneigd	. <i>Inclinare.</i>
Ontweiden.	ontweidde	. ontweid	. <i>Eviscerare.</i>
Peilen.	. peilde	. gepeild	. <i>Metiri</i>
			<i>aquas.</i>
Peinzen.	. peinsde	. gepeinsd	. <i>Cogitare.</i>
Pleiten.	. pleitte	. gepleit	. <i>Litigare.</i>
Preijen, aai,	preide	. gepreid	. <i>Nautas al-</i>
			<i>loqui.</i>
Reiden, be-	reidde	. gereid	. <i>Parare.</i>
Reiken.	. reikte	. gereikt	. <i>Tendere.</i>
Reijen.	. reidde	. gereid	. <i>Choreas du.</i>
			<i>cere.</i>
Reinigen.	. reinigde	. gereinigd	. <i>Mundare.</i>
Schreijen.	. schreide	. geschreid	. <i>Flere.</i>
Sleipen, ee,	sleipte	. gefleipt	. <i>Trabere.</i>
			Spee-

Speelemeijen.	speelemeid.	gespeelemeid.	<i>Apricari.</i>
Spreiden .	spreidde .	gespreid .	<i>Spergere.</i>
Teikenen .	teikende .	geteikend .	<i>Designare.</i>
Treifelen .	treifelde .	getreifeld .	<i>Blandiri.</i>
Tweinen .	tweinde .	getweind .	<i>Conduplicare.</i>
Veilen .	veilde .	geveild .	<i>Venditare.</i>
Veiligen, be-	veiligde .	geveiligd .	<i>Tueri.</i>
Veinzen .	veinsde .	geveinsd .	<i>Disfinulare.</i>
Vleijen .	vleide .	geyleid .	<i>Blandiri.</i>
Weiden .	weiden .	geweid .	<i>Pascere.</i>
Weiden .	weiden .	geweid .	<i>Extentare</i> & <i>Eviscare.</i>
Weiken, ee,	weikte .	geweikt .	<i>Emolliri.</i>
Weifelen .	weifelde .	geweifeld .	<i>Vacillare.</i>
Weigeren .	weigerde .	geweigerd .	<i>Recusare.</i>
Zeiken .	zeikte .	gezeikt .	<i>Mejere.</i>
Zeilen .	zeilde .	gezeild .	<i>Velificare.</i>

Van dezen regel worden uitgezonderd alle werkwoorden die van naamwoorden zijn afgeleid; als zijn,

Bedijken .	van Dijk .	<i>Agger.</i>
Beklijven .	Klijf .	<i>Hedera.</i>
Benijden .	Nijd .	<i>Invidia.</i>
Bijten .	Bijt .	<i>Glaciei apertura.</i>
Gijlen .	Gijl .	<i>Chylus.</i>
Gijzelen .	Gijzeling .	<i>Custodia.</i>

Grijzen	. Grijs	. <i>Canus.</i>
Grijzen, af-	. Grijze	. <i>Horror.</i>
Hijliken	. Hijlik	. <i>Matrimonium.</i>
IJdelen	. IJdel	. <i>Inanis.</i>
IJsfen	. IJsfelijk	. <i>Horribilis.</i>
IJveren	. IJver	. <i>Zelus.</i>
IJzen	. IJzen	. <i>Glacies.</i>
Kastijden	. Kasty	. <i>Castigatio.</i>
Krijgen	. Krijg	. <i>Bellum.</i>
Krijfschen	. Krijfsch	. <i>Clamor.</i>
Krijten, be-	. Krijt	. <i>Creta.</i>
Kwijlen,	. Kwijl	. <i>Saliva.</i>
Lijmen	. Lijm	. <i>Gluten.</i>
Lijnen	. Lijn	. <i>Linea.</i>
Mijnen	. Mijn	. <i>Fodina.</i>
Mijnen	. Mijn!	. <i>Mibi!</i>
Mijten	. Mijt	. <i>Meta.</i>
Mijmeren	. Mijmer	. <i>Delirium.</i>
Ontlijven	. Lijf	. <i>Corpus.</i>
Pijnen, ver-	. Pijn	. <i>Dolor.</i>
Prijzen	. Prijs	. <i>Pretium.</i>
Rijmen	. Rijm	. <i>Rhythmus.</i>
Ontrijken, ver-	. Rijk	. <i>Dives.</i>
Rijpen	. Rijp	. <i>Pruina.</i>
Rijven, ge-	. Gerijf	. <i>Commodum.</i>
Slijmen, ver-	. Slijm	. <i>Limus.</i>
Smijdigen	. Gesmijde	. <i>Machina fabrilis.</i>
Spijen	. Spij	. <i>Spica.</i>
Spijzen	. Spijs	. <i>Esca.</i>

Styven

Stijven	. Stijf	. <i>Rigidus.</i>
Twijfelen	. Twijfel	. <i>Dubium.</i>
Twijgen	. Twijg	. <i>Ramus.</i>
Twijnen	. Twyn	. <i>Filum duplex.</i>
Verblijden	. Blijd	. <i>Lætus.</i>
Verbrijzelen	. Brijzel	. <i>Mica.</i>
Verbijstèren	. Bijster	. <i>Demens.</i>
Verfijnen	. Fijn	. <i>Subtilis.</i>
Verrijken	. Rijk	. <i>Dives.</i>
Verwijlen	. Wijl	. <i>Momentum.</i>
Verwijven	. Wijf	. <i>Mulier.</i>
Verzwijmen, be-	. Zwijm	. <i>Sopor.</i>
Vijzelen	. Vijzel	. <i>Cocblea.</i>
Vijlen	. Vijl	. <i>Lima.</i>
Vlijen	. Gèvlij	. <i>Blanditio.</i>
Vlijmen	. Vlijm	. <i>Scalpellum.</i>
Vlijtigen	. Vlijt	. <i>Diligentia.</i>
Wijden	. Wijd	. <i>Amplus.</i>
Zijpelen	. Zijp	. <i>Cloaca.</i>
Zwijmelen	. Zwijm	. <i>Sopor.</i>

Ten anderen worden met EI gefchreeven de zelfstandige Naamwoorden, die eindigen in HEID en de BYNAAMWOORDEN in LEIJ; zo als

Rechtvaardigheid. Allerleij.
Barmhartigheid. Eenerleij.

Ten derden, de fransche bastaarduitgangen AI, É, ÉE; alsmede de latijnsche uitgang in
B 4 TAS,

TAS, worden bij ons met EI en EIJ geschreeven; als

Kapitein	. <i>Capitaine</i>	. Kontreije van	<i>Contrée.</i>
Lakkeij	. <i>Laquai</i>	. Pommeij	. <i>Pommeé.</i>
Pasteij	. <i>Paté</i>	. Majesteit	. <i>Majestas.</i>
Digniteit	. <i>Dignité.</i>	. Cordialiteit	. <i>Cordialitas.</i>

Gebruik der IJ.

Men gebruikt de IJ,

Ten eersten in alle werkwoorden, die in den tegenwoordigen tijd der aantoonende en bijvoegende wijze; alsmede in den gebiedenden tijd en onbepaalde wijze, bij de noordrijnsche nederlanders den klank van EI, of bij de zuidrijnschen dieu van II hebben; en in den onvolkomen voorleden tijd aller wijzen nevens het lijdend deelwoord met EE geschreeven worden: zodanigen zijn,

Bedrijven	. bedreef	. bedreeven	. <i>Agere.</i>
Belijden	. beleed	. beleeden	. <i>Confiteri.</i>
Bezwijken	. bezweek	. bezweeken	. <i>Deficere.</i>
Bijten	. beet	. gebeeten	. <i>Mordere.</i>
Blijken	. bleek	. gebleeken	. <i>Liquere.</i>
Blijven	. bleef	. gebleeven	. <i>Mānere.</i>
Drijten	. dreet	. gedreeten	. <i>Cacare.</i>
Drijven	. dreef	. gedreeven	. <i>Impellere.</i>
Glijen	. gleed	. gegleeden	. <i>Labi.</i>
Grijpen	. greep	. gegreepen	. <i>Prebendere.</i>
Kijken	. keek	. gekeeken	. <i>Videre.</i>

Kij-

Kijven	. keef	. gekeeven	. <i>Rixari.</i>
Knijpen	. kneep	. gekneepen	. <i>Comprimere.</i>
Krijgen	. kreeg	. gekreegen	. <i>Acquirere.</i>
Krijten	. kreet	. gekreeten	. <i>Plorare.</i>
Lijden,	. leed	. geleeden	. <i>Pati.</i>
Lijken, ge-	. leek	. geleeken	. <i>Asimulare.</i>
Nijgen	. neeg	. geneegen	. <i>Propendere.</i>
Nijpen	. neep	. geneepen	. <i>Comprimere.</i>
Onderwijzen.	onderwees.	onderweezen.	. <i>Docere.</i>
Ontbijten	. ontbeet	. ontbeeten	. <i>Jentare.</i>
Overlijden	. overleed	. overleeden	. <i>Transire.</i>
Prijzen	. prees	. gepreezen	. <i>Laudare.</i>
Rijden	. reed	. gereeden	. <i>Equitare.</i>
Rijgen	. reeg	. gereegen	. <i>Ligare.</i>
Rijten	. reet	. gereeten	. <i>Findere.</i>
Rijven	. reef	. gereeven	. <i>Radere.</i>
Rijzen	. rees	. gereezen	. <i>Asurgere.</i>
Schijnen	. schein	. gescheenen	. <i>Apparere.</i>
Schijten	. scheid	. gescheeten	. <i>Pedere.</i>
Schijden	. scheed	. gescheeden	. <i>Varicari.</i>
Schrijven	. schreef	. geschreeven	. <i>Scribere.</i>
Slijpen	. sloop	. gesleepen	. <i>Atterere.</i>
Slijten	. sleet	. gesleeten	. <i>Terere.</i>
Smijten	. smeet	. gesmeeten	. <i>Projicere.</i>
Snijden	. sneed	. gesneden	. <i>Scindere.</i>
Splijten	. spleet	. gespleeten	. <i>Findere.</i>
Stijgen	. steeg	. gesteegeen	. <i>Scandere.</i>
Stijven	. steef	. gesteeven	. <i>Firmare.</i>
Strijden	. streed	. gestreeden	. <i>Certare.</i>
Strijken	. streek	. gestreeken	. <i>Stringere.</i>

Tijgen	. teeg	. geteegen	. <i>Trabere.</i>
Verdwijnen.	verdween	. verdweenen.	<i>Evanescere.</i>
Verwijzen	. verwees	. verweezen	. <i>Damnare.</i>
Vijsten	. veest	. geveesten	. <i>Pedere.</i>
Vrijven	. vrëef	. gevreeven	. <i>Terere.</i>
Wijten	. weet	. gewecten	. <i>Imputare.</i>
Wijken	. week	. geweeken	. <i>Cedere.</i>
Wijzen	. wees	. geweezen	. <i>Indicare.</i>
Zijgen	. zeeg	. gezeegen	. <i>Percolare.</i>
Zwijgen	. zweeg	. gezweegen	. <i>Tacere.</i>

Ten anderen gebruikt men IJ in den uitgang der latijnsche Naamwoorden van staat, bediening of werking, die den uitgang in IA hebben; als,

Burgerij. Kramerij. Spicerij. Abdij.
 Heerschappij. Ruitelij. Stroperij. Kanselerij.
 Hoerelij. Rooverij. Vleijerij. Meijerij.
 Kladderij. Slavernej. Vreijerij. Landvoogdij.

Ten derden, Bastaardwoorden die in de oorspronkelijke taale op I den klemtoon hebben worden in 't nederduitsch met IJ geschreeven; als

Artijkel; van 't Latijnsche *Articulus.*
 Bändij; van 't Italiaansche *Bandito.*
 Comijn; van 't Fransche *Comin.*
 Patrijs; van 't Latijnsche *Perdix*, en 't Fransche *Perdrix*

Eindelyk schrijft men nog de volgende woorden, mét IJ

Ac-

Accijs	. <i>Census.</i>	Pijk	. <i>Hasta.</i>
Bij	. <i>Apud.</i>	Pijp	. <i>Fistula.</i>
Bije	. <i>Apes.</i>	Rhijn	. <i>Rhenus, fluo.</i>
Blij	. <i>Plumbum.</i>	Sijsken	. <i>Acanthis.</i>
Brijne	. <i>Muria.</i>	Spij	. <i>Clavus.</i>
Dozijn	. <i>Duodenarius.</i>	Spijker	. <i>Armamenta-</i>
Dije	. <i>Fimur.</i>		<i>rium.</i>
Gij	. <i>Tu.</i>	Tijk	. <i>Culatra.</i>
Hij	. <i>Ille.</i>	Trijp	. <i>Heteromal-</i>
Y	. <i>Fluvius.</i>		<i>lum.</i>
Ijp	. <i>Ulmus.</i>	Vijl	. <i>Sagitta acu-</i>
Kijzelfsteen.	<i>Silex.</i>		<i>minata.</i>
Klij of klijje.	<i>Furfur.</i>	Vijt	. <i>Hulcus digitalis.</i>
Knyf	. <i>Cultur.</i>	Vijver	. <i>Verminatio.</i>
Lijkteken	. <i>Cicatrix.</i>	Wij	. <i>Nos.</i>
Lijnen,	. <i>Viburnum.</i>	Wijfel	. <i>Fluvius.</i>
Lijst	. <i>Lymbus.</i>	Woestijn.	<i>Desertum.</i>
Lijster	. <i>Turdus.</i>	Wijde	. <i>Salix.</i>
Mij	. <i>Mibi.</i>	Wijting	. <i>Asellus mollis.</i>
Nijd-nagel.	<i>Reduvia.</i>	Zijde	. <i>Seta.</i>

Gebruik der hooge of voormondige E en E E.

Het is overbekend dat wij buiten de verschillende klanken der E voor eenen fluitmedeklinker die beiden kort worden uitgesproken, nog twee lange Eës hebben, die dan door eene enkele E, en dan weder door eene dubbelde EE geschreeven worden.

Dat dit aanmerkelyk onderscheid der eene hooge

ge voormondige, en der andere laage en achtermondige E weezendlijk beftaat, hoort men aan de uifpraak der land- en huislieden, zowel van benoorden als bezuiden den Rhijn. Eenige Steden echter volgen hierin het gemeen; maar fpreeken de lange laage en achtermondige *É*, en *ÉÉ* als eene lange hooge en voormondige *E* of *EE* uit: en dit heeft voornaamlijk te AMSTERDAM plaats. Het gemeen maakt echter door eene bijzondere fpraakafwijking onderscheid tufchen de bovengemelde klinkers; zeggende BIEN voor BEEN, MIESTER voor MEESTER, enz.

Ik acht dit onderscheid hoognoedig te weeten; en om in de Dichtkunde een zuiver Rijm te hebben, en om veele eveneens gefchreevene woorden in hunne verfchillende betekeniften te kunnen onderscheiden; het geene mijns dunkens best, door TOONMERKEN, *Accentus*, in de woorden die onder geen en vasten regel betrokken kunnen worden, gefchiedt.

De verfchillende betekeniften der éénwijzige woorden blijkt ten proeve uit het volgende

Beet	. <i>Morfus.</i>	. Béét.	. <i>Beta.</i>
Bezweem.	<i>Animo defcerc.</i>	Zwéém	. <i>Similitudo.</i>
Bleek	. <i>Patebat</i>	. Bléék	. <i>Pallidus.</i>
Deeg	. <i>Proficere</i>	. Déég	. <i>Mafsa.</i>
Eek	. <i>Acetum</i>	. Eék	. <i>Quercus.</i>
Geen	. <i>Iste, ille,</i>	. Géeén	. <i>Nullus.</i>
Heesch	. <i>Sublevafa.</i>	. Héésch	. <i>Raucus.</i>

Kreet

Kreet	. <i>Ploratio</i>	. Kréét	. <i>Clamor.</i>
Leer	. <i>Corium</i>	. Léér	. <i>Scala.</i>
Meer	. <i>Lacus</i>	. Méér	. <i>Plus.</i>
Reet	. <i>Findebat</i>	. Réét	. <i>Rima.</i>
Scheen.	<i>Splendebat.</i>	Schéén.	<i>Tibia.</i>
Sleep	. <i>Acuebat.</i>	. Sléép	. <i>Tractus.</i>
Steeg	. <i>Scandebat.</i>	. Stéég	. <i>Acclivus.</i>
Week	. <i>Cedebat</i>	. Wéék	. <i>Mollis.</i>

En meer anderen.

Wijders gebruikten de lange, hooge en voormondige E en EE.

Eerstelijk in tijdönregelmaatige werkwoorden; als,

Eeten	. at	Neemen	. nam.
Geeven	. gaf	Spreeken	. sprak.
Gencezen	. genas	Scheeren	. schoor.
Leezen	. las	Steelen	. stal.
Meeten	. mat	Heeft	. hadt.
Treedén	. tradt	Gebeden	. badt.
Vergeeten	. vergat	Beveelen	. beval.
Weeten	. wist	Beweegen	. bewoog.
Weezen	. was	Breeken	. brak.

Hiervan zijn uitgezonderd, SCHEEREN en ZWEEREN.

Ten anderen in den onvolkomen en volkomen tijd der werkwoorden, die EE, en in den
te-

tegenwoordigen tijd, de gebiedende, deelende en onbepaalde wijze eene IJ hebben; als,

Bedreef	. bedreeven	van bedrijven.
Beleed	. beleeden	. belijden.
Bezweek	. bezweeken	. bezwijken.
Bezweem	. bezweemd	. bezwijmen.
Beet	. gebeeten	. bijten.
Bleek	. gebleeken	. blijken.
Bleef	. gebleeven	. blijven.
Dreet	. gedreeten	. drijven.
Greep	. gegreepen	. grijpen.
Kreeg	. gekreegen	. krijgen.
Reed	. gereeden	. rijden.
Rees	. gereezen	. rijzen.
Scheen	. gescheenen	. schijnen.
Schreef	. geschreeven	. schrijven. enz.

Ten derden, in alle werkwoorden die in de onbepaalde wijze eindigen in de korte uitgangen ELEN, ENEN, EREN, IGEN, IKEN, UWEN hebben de voorlopende E hoog of voormondig.

Bedelen . Bejegenen . Leveren . Bezigen.
 Benevelen . Regenen . Vernederen . Ledigen.
 Prediken . Ontzenuwen . Greniken . Vergeluwēn.

Ten vierden, als bij naambuiging of bij inkorting de hooge of voormondige E in eene middenmondsche of korte middenbaare E, of in eene I verwisfeld wordt; als mede, zo de naamwoorden

den

den in den noemer eene korte, middenbare, of middenmondsche. E of I, en in het meervoudig, en in gebogene naamvallen eene lange, hooge, of voormondsche E, hebben; als,

Benevens van	benefens	Schepen van	schip.
Beveelen .	bevel	Smeden .	smid.
Deken .	dek	Speelen .	spel.
Even .	effen	Speeten .	spit.
Gebeden .	gebed	Steden .	stad.
Gebreken .	gebrek	Tegel .	tichchel.
Keten .	ketting	Vreemd .	vremd.
Leden .	lid	Wegen .	weg.
Nevens .	neffens	Zeef .	zift.

Ten vijfden, de uitgang der werkwoorden in EEREN; als,

Braveeren, handteeren, kleineeren, redeneeren.

Gebruikt der middenbaare of middenmondsche E en EE.

Men gebruikt dezen zelfklank

Ten eersten, in woorden die onverschillig en met EE, en met EI geschreeven worden; en die naar de Amsterdamsche spraaktaal als IE in Steê van eene lange, middenbaare of middenmondsche EE uitgesproken wordt.

Aléén, ie .	Héét, .	ie .	Réép, .	ie.
Béét, .	ie .	Hééten, .	ie .	Schééf, .
Béést, .	ie .	Kanéél, .	ie .	Snéénw, .

Bléék,

Bléék,	ie .	Kézelsteen,	ie .	Stéén	, ie.
Brééd,	ie .	Klééd,	ie .	Téken	, ei.
Déég,	ei .	Kléén,	ei .	Téken	, ei.
Déél,	ei .	Kréét,	ei .	Téén	, ei.
Eéke,	ei .	Lééd,	ei .	Tééren	, ie.
Eélbót,	ei .	Léém,	ei .	Twéé	, ie.
Eén,	ie .	Léén,	ie .	Véég	, ei.
Eést,	ie .	Léést,	ie .	Véém	, ei.
Fluwéél,	ie .	Lééuw,	ie .	Vléésch	, ei.
Géén,	ie .	Méénen,	ei, ie .	Wéédasch,	ie.
Géésfelen,	ie .	Méést,	ie, ei .	Wéék	, ei, ie.
Géést,	ei .	Mééuw,	ie .	Wéénen	, ei.
Geméén	ei, ie	Péér	ei .	Wééren	, ei.
Gerééd	ei, ie	Pééterman,	ie .	Wrééd	, ei.
Gewéér,	ei .	Razéél,	ei .	Zéép	, ie.
Héél,	ie .	Zwéét,	ie .	Zwéém	, ei.
Héémraad	ei .	Zéét,	ie .	Zwéép	, ie.

Ten anderen ; de ,drieklinker EEU of EEUW heeft eene middenbaarc E. als.

Eéuw . Lééuw . Mééuw : Snééuw.
Gééuwen . Lééuwerik . Schrécúwen . Zééuw.

Ten derden. De bastaard uitgang EEL, waarvoor de latijnen ELLUM en ILLUM en de Franschen EAU stellen, is middenbaar of middenmondig

Barbéél . Fluwéél . Kaméél . Kantéél.
Bekkenéél . Gravéél . Kandéél . Kastéél.
Bordéél . Juwéél . Kanéél . Krakéél.

Lam-

Eindelijk worden de volgende woorden, die onder geen en algemeenen regel betrokken kunnen worden met $\hat{E}\hat{E}$ geschreeven.

Béejen .	Kéte	. Sméecken .	Wéék.
Béenen .	Kéeren	. Sméeeren .	Wéér.
Béer .	Kéét	. Schéeren .	Wéezen.
Eé .	Léék	. Téder .	Zéél.
Eéd .	Léém	. Téelen .	Zéém.
Eér .	Léép	. Téén .	Zéver.
Gedwée .	Méér	. Téeren .	Zéér.
Géél .	Méekrappe	. Vée .	Zéér.
Héér .	Péélland	. Vréés .	Zwéém.
Héesch .	Rhéél	. Wéeé .	

Gebruik der laage of achtermondſche

\hat{E} en $\hat{E}\hat{E}$. of AE.

Woorden die eenen drievoudigen klank hebben als ZWÉERD, ZWÊÊRD, ZWAARD worden best met eene \hat{E} en $\hat{E}\hat{E}$ geschreeven; deze zijn.

Béeren .	Kékelen .	Néêrftig .	Véégen.
Bléeten .	Kérel .	Péêrd .	Véêrd.
Dwéêper .	Kéêrs .	Pérel .	Véêrs.
Eêrs .	Kéês .	Péêrsch .	Véêrze.
Géren .	Kréêmer .	Schêér .	Wéêrd.

C

Géêr.

Gêerne	. Lêêg	. Stêert	. Wêêrd.
Geveêrte	. Lêêrs	. Têeling	. Wêrld.
Hêêrd	. Mêêrt	. Têerlink	. Zwêêrd.

Gebruik der hooge of voormondſche
O en OO.

Om een zuiver rijm in de Dichtkunde te gebruiken, alsmede om veele woorden die in klank verschillen, en echter eveneens gefchreeven worden te onderscheiden; zo zijn de volgende woorden in 't byzonder in acht te neemen.

Bedooven	. <i>Submersus</i> ,	en Bedóóven,	<i>Suffocare.</i>
Boón	. <i>Fundus</i> ,	en Bóóm,	<i>Arbor.</i>
Boot	. <i>Pero</i> ,	en Bóót,	<i>Scapha.</i>
Doogen	. <i>Valere</i> ,	en Dóógen,	<i>Toilerare.</i>
Door	. <i>Per</i> ,	en Dóór,	<i>Stultus.</i>
Doze	. <i>Dofis</i> ,	en Dóóze,	<i>Capſula.</i>
Droopen	. <i>Siillare</i> ,	en zij Dróópen	<i>Conſper-</i> <i>gebant pinguedine.</i>
Zijgenooten.	<i>Potiebantur</i> ,	en Genóóten,	<i>Socii.</i>
Hoopen	. <i>Sperare</i> ,	en Hóópen,	<i>Accumu-</i> <i>lare.</i>
Horen	. <i>Cornu</i> ,	en Hóóren,	<i>Audire.</i>
Hóze	. <i>Ocrea</i> ,	en Hóóze,	<i>Exbau-</i> <i>ſtus aquæ per aërem.</i>
Hozen	. <i>Caligæ</i> ,	en Hóózen,	<i>Haurire.</i>
Kool	. <i>Carbo</i> ,	en Kóóí,	<i>Brasſica.</i>
Koper	. <i>Cuprum</i> ,	en Kóóper,	<i>Empior.</i>
Zij koozen	. <i>Eligebant</i> ,	en zij kóózen,	<i>Adulantur.</i>

Lo-

Logen	. <i>Mendacium</i> , en Lóógen,	<i>Excolare</i> <i>lixivium</i> .
Hij Look	. <i>Claudebat</i> , en Lóók,	<i>Allium</i> .
Ik Loof	. <i>Aestimo merces</i> , <i>Laudo</i> , en Lóóf	<i>Credo</i> , <i>frons</i> , <i>fesus</i> .
Oortje,	<i>quarta pars aspis</i> en Oórtje,	<i>Auriculus</i> .
Rooken,	<i>Strues sæni</i> , en Róóken,	<i>Fumare</i> .
Roof,	<i>Crusta Vulneris</i> , en Róóf,	<i>Præda</i> .
Hij Schoof,	<i>Protrudebat</i> , en Schóóf,	<i>Fascis se-</i> <i>getum</i> .
Schoot,	<i>Jaculatio</i> , en Schóót,	<i>Gremium</i> .
Sloopen,	<i>Latibula</i> , en Slóópen,	<i>Deglubere</i> .
Slooten,	<i>Serræ</i> , en Slóóten,	<i>Fossæ</i> <i>pratorum</i> .
Slooven,	<i>Canaliculi</i> , en Slóóven,	<i>Laboribus</i> <i>se frangere</i> .
Snood,	<i>Astutus</i> , en Snóód,	<i>Vilis</i> .
Toog,	<i>Tractus</i> , en Betóóg,	<i>Demon-</i> <i>stratio</i> .
Zoogen,	<i>Porca</i> , }	Zóógen, <i>Lactare</i> .
Zij Zoogen,	<i>Sugebant</i> , }	

Men gebruikt de hooge of voormondsche O en OO

Eerstelijk in onregelmaatige werkwoorden, die van het grondwerkwoord afwijken; als zijn

Bevolen van	Beveelen	Boog van	Buigen.
Bewogen .	Beweegen	Dook .	Duiken.
Bedroog .	Bedriegen	Droop .	Druipen.

Bood	van	bieden	Genomen	van	neemen:
Genoot	.	geniet	Snoof	.	snuif.
Gefchooren.		fcheer	Sloot	.	sluit.
Gefproken.		spreek	Snoot	.	snuit.
Gestooken .		steek	Spoog	.	spouwen.
Gestoolen .		steel	Spoor	.	spuit.
Gewoogen .		weeg	Sproot	.	spruit.
Gewrocken.		wreek	Stoof	.	stuif.
Gezwooren .		zweer	Toog	.	tuig.
Goot	.	giet	Verdroot	.	verdriet.
Komen	.	kom	Verloor	.	verlies.
Kloof	.	kluif	Verhool	.	verheil.
Kroop	.	kruip	Vlood	.	vlied.
Loog	.	lieg	Vloog	.	vlieg.
Look	.	luik	Vloot	.	vliet.
Rook	.	ruik	Vroor	.	vries.
Schoof	.	fchuif	Zood	.	zied.
Schoot	.	fchiet	Zoog	.	zuig.
Slook	.	fluik	Zoop	.	zuip.
Sloop	.	fluip			

Hiervan worden uitgezonderd, **KOOPEN, LOOPEN EN STOOTEN.**

Ten anderen, werkwoorden die twee korte uitgangen; of die ook EU of OE in plaats van O hebben; als,

Bajonne, oe, Gochelen, ui, Kovel, eu.
Be-

Bekozelen,	eu,	Goot,	eu,	Logen,	eu.
Bogel,	eu,	Groningen,	eu,	Loor,	eu.
Bokel,	oe,	Honig,	eu,	Loven,	eu.
Bootfeeren,	oe,	Jood,	eu,	Lovenstein,	oe.
Boter,	eu,	Joken,	eu,	Loos,	eu.
Broos,	eu,	Knoteren,	eu,	Molen,	eu.
Doogen,	eu,	Kogel,	oe,	Oost,	oe.
Door,	eu,	Kookken,	eu,	Schoot,	eu.
Doorn,	eu,	Koning,	eu,	Schroom,	eu.
Gewoonte,	eu,	Koteren,	eu,	Sloof,	eu.
				Smooren,	eu.

Ten derden, als de korte O bij naambuiging of afleiding tot eene lange overgaat; of als de lange O voor kort gebruikt wordt; als in de volgende woorden.

Belooven van	Belofte.	Looven van	Lof.
Bloos	. Bloos.	Loozen	. Losfen;
Boter	. Botter.	Rote	. Rotte.
Broosch	. Brosch.	Schotel	. Schottel;
Geboden	. Gebod.	Sloepen	. Slop.
Goden	. God.	Sloten	. Slot.
Hertogen	. Hertog.	Tokelen	. Tokkelen;
Holen	. Hol.	Vloot	. Vlot.
Hoven	. Hof.	Voord	. Vord.
Knokel	. Knokkel.	Zoog	. Zog.
Kookken	. Kok.	Zoor	. Zor.
Loren	. Lot.		

Ten laafsten, in basterd woorden, die in het La-
tijn en Fransch den klemtoon op O of U hebben ;
als zijn

Ceremonie . Gepopel . Koper . Kroon.
Devotie . Historie . Memorie . Mode.

Gebruik der laage of achtermondsche

Ó en ÓÓ.

Eerftelijk, gebruikt men de laage of achter-
mondsche Ó en óó in bastaard woorden die met
AU gefchreeven worden ; als zijn

Klóóster, van *Claustrum*. Óógstmaand van *Au-*
gustus.
Kóól . *Caulis brasficus*. Póós. *Pauze*.
Móór . *Maurus*. Thefóór. *The-*
saurus.

Ten anderen de volgende woorden.

Altóós.	Hóófd.	Lóós.	Tróósten.
Antwóórd.	Hóóg.	Lóót.	Vóós.
Balóórig.	Hóón.	Nóód.	Vróne.
Behóóren.	Hóón:	Oótmloed.	Zó.
Blóóside.	Hóóren.	Oóg.	Zóde.
Bóóm.	Behóóren	Róóf.	Zóógen.
Bóóg.	Hóózen.	Róóm.	Zóóm.
Bóón.	Kleinóód	Rook.	Zóóp.
Bóór.	Klóót.	Róóp.	Zóór.
Bóót, <i>trebra</i> .	Króóp.	Schóóf.	
Bóót, <i>monile</i> .	Kóólen.	Schóón.	
			Brood.

Bróód.	Kóópen.	Schóót.
Dóód.	Kóóren.	Slóóf.
Dóóf.	Kóózen.	Smóóken.
Dóógen.	Króón.	Snóód.
Dóóp.	Króós.	Stóóp.
Dóór.	Lóóchenen.	Stóóren.
Dóós.	Gelóóf.	Stóóten.
Dróóg.	Lóóf.	Stróóken.
Dróóm.	Lóóg.	Stróóm.
Gelóóf.	Lóók.	Tóóm.
Genóógen.	Lóón.	Tóón.
Góór.	Lóópen.	Tóónen.
Gróót.	Lóópe.	

Omtrent de uitspraak der medeklanken hebben de scheiklanken L, M, N, en R, het zelve geluid als in andere taalen.

De vermaatschapte medeklanken worden uitgesprooken, als volgt

De B. is zacht; doch niet zo zacht als bij de Grieken en Spaanschen; noch zo hard als bij de Duitschen aan den Khijn.

De P klinkt als in alle andere taalen.

De CH luidt zo hard als bij de Grieken en Hoogduitschen.

De K. klinkt als bij de Grieken en Duitschen; en als de C. bij Italiaanen, Franschen, en Spaanschen voor A, O, U.

De **D** is zacht van uitspraak, als bij de Franschen, Italiaanen, Spaanschen en Engelschen.

De **F** klinkt als in andere taalen.

De **V** heeft denzelfven klank als bij de Duitschen, en diensvolgens een weinig harder dan bij de Franschen, dat is de middenklank tusschen **V** en **W**.

De **W** klinkt als bij de Hoogduitschen.

De **T** als in andere taalen.

De **Z** is zacht; als bij de Grieken en Franschen.

De **S** is harder, en als de dubbelde **S** in andere taalen.

De **H** klinkt als bij de Hoogduitschen.

De **J** als bij dezelfven,

De **NG** (neusklank) als in 't Hoogduitsch en 't Engelsch.

De **NK**; als in gemelde taalen met de fluiting van den stopklank **K**.

Eindelijk is in aanzien der uitspraake nog aan te merken dat de **F**, de **S**, en de **T** ophet einde van een woord voor een volgend woord, dat met eenen klinker begint meest altijd in klank verzacht; inwoege alsdan de **F** als **V**, de **S** als **Z**, en de **T**, als **D** luidt; zo zegt men

Lof en Dank voor Lof en dank.

Kaaz of Brood . Kaas of Brood.

De hand aanflaan . De hant aanflaan.

Dit

Dit is ook de reden waarom de CH in een zelf woord voor een klinker als eene G luidt; gelijk blijkt in

Schoon . Schuur . Schans,
Scheef . Scherp . Schier.



DERDE AFDEELING

VAN DE

S P E L K U N D E.

De SPELKUNDE is eene konst de klinkers met de medeklinkeren in de uitspraak te paaren, en dus lettergreepen, en uit de zamenvoeginge der lettergreepen, woorden te maaken; dat is, te leezen; met alle woorden wel te leeren schrijven. Volgens deze bepaling is de Spelkunde tweevoudig; naamlijk de SPRAAK- en SCHRIJFSPELLING.

De SPRAAKSPELLING leert ons de klinkers met de medeklinkers eensgalms uitspreken. Ieder dezer galmen wordt eene LETTERGREEP, *Syllaba* genoemd; zo kan men van één tot negen letters een lettergreep formen; en insgelyks van één tot agt lettergreepen een woord; als,

A, Y. rivieren, b-e, d-e-n; v-i-e-r,
C 5 d-o.

d-o-o-r-n S-c-h-r-i-t, S-c-h-r-o-o-t,
S-c-h-r-e-e-u-w. S-c-h-r-e-e-u-w-t.

Dus ook bijkans zo veele lettergreepen om een woord te formen als,

Maagd, moe-der on-be-leefd. aan-ge-no-
men. on-aan-ge-naam-heid. on-o-ver-win-
ne-lijk-he-den, enz.

Wijders staat aantemerkten; dat men de Jeugd, niet taalkundig, zo als A. MOONEN stelt, (a) maar volgens onze uitspraak in de deeling der lettergreepen moet leeren spellen. Hierin volge men de onderstaande spelregels.

Ten 1. Eene enkele medeklinker tuschen twee lettergreepen wordt met de laatste lettergreep gespeld; als,

ME-DE. VRE-DZ. DUI-GEN. enz.

Ten 2. Van gedubbelde medeklinkers wordt de eerste medeklinker met de eerste, en de laatste met de laatste lettergreep gespeld; aldus.

KAP-PEN. LEG-GEN. STUT-TEN. enz.

Ten 3. In woorden van twee lettergreepen, die twee verschillende medeklinkers in 't midden hebben, wordt de eerste medeklinker tot de voorgaande, en de tweede tot de volgende lettergreep gespeld; aldus

WIN-

(a) Nederduitsche Spraakkunst. Kapit. IX.

WIN-KEL , WON-DER , DEK-ZEL , AR-
BEID, ENZ.

Hiervan worden uitgezonderd de voorzetzels,
BE, GE, BIJ, TOE, NA; alsmede ONT, HER,
MIS, VOL, en WAN, die allen opzich zelven ge-
speld worden.

BE-STRIJDEN, GE-DREIGD, BIJ-STAND, TOE-
STAAN, NA-SPEL, ONT-RUIMEN, MIS-TROUWEN,
VOL-TREKKEN, WAN-GUNST.

Ten 4. Zo na de voorzetzels MIS, ON, VER, VOL,
WAN, en ONT; alsmede na het eerste woord van
een koppelwoord een klinker volgt, dan word zij
op zich zelven niet alleen gespeld; maar sommi-
gen tekenen ook den volgenden klinker met een
deelingsteken, DIÆRESIS, (¨) Doch omtrent
gemelde voorzetzels; alsmede de uitgangen
AARD, ACHTIG, AFTIG, acht ik onnoodig een
deelingsteken te gebruiken; overmits wij zulks
door dezen regel weeten: maar in koppelwoor-
den behalven in Bij -en Voegwoorden vind ik het
ten dienste der uitheemschen zeer noodig: dus
schrijve men

SPELÖRDE, POLSÄDER ENZ.

Eindelijk moet ik hier nog aanmerken, dat de
jeugd veel spoediger bij eene verkorte spelwijze
leert spellen en leezen dan naar den gewoonen
trant.

De

De gewoone speltrant is; bijvoorbeeld, van het woord **BEDENKLIJKHEDAN**, aldus.

b·e, he; d·e·n, den, beden-; k·e, ke; bedenke-, l·ij·k, bedenkelijk-; h·e, he; bedenkelijkhe-; d·e·n, den; bedenkelijkheden.

Waarvoor men beter spelt

b·e, be; d·e·n, den; k·e, ke, l·ij·k, lijk, h·e, he; d·e n, den: **BEDENKELIJKHEDEN**.

In den gewoonen speltrant worden alle voorige lettergreepen bij het geheugen herhaald: bij de bekorte spelwijze moet men alle voorige lettergreepen van den beginne af herzien; en hierdoor leert de jeugd des te spoediger leezen.

In aanzien der Schrijfspelling is mij geene spraak bekend, in welke men meer verschil vindt dan in het Nederduitsch. Iedere Provincie, ja bijkans iedere Stad acht zijne uitspraak de beste, en daarna schrijft men.

Suum cuique pulchrum.

Om echter onder zo veele verschillende spellingen de beste en de gegrondste te verkiezen, zo laaten wij eens de volmaaktheden der spelling onderzoeken, om ons in 't schrijven daarna te kunnen regelen.

§.

VAN DE SPELREGELEN.

Regelmatigheid, korthed, klaarheid, vloeibaarheid en algemeenheid zijn de vijf hoofdvollmaak-

maaktheden eener spraake: zo behoort ook de spelling, als een deel der taale, dezelve eigenschappen te bezitten.

De regelmatigheid der spellinge bestaat daarin, dat men zich in dezelve allerwege gelijk zij; en om de afleiding, naambuiging, of tijdvoeving geene spelling verandere.

De korthed als tweede eigenschap eener volmaakte spellige vereischt dat men geene overtollige letters gebruike; als de

A in DAAKEN,	VOOF DAKEN.
E in DEEKEN,	VOOF DEKEN.
O in TOOREN,	VOOF TOREN.
B in HEMBD,	VOOF HEMD.
C in ICK,	VOOF IK.
D in SCHOONDER,	VOOF SCHOONER.
F in TWIJFFEL,	VOOF TWIJFEL.
H in GHELIJK,	VOOF GELIJK.
P in AMPT,	VOOF AMT.
S in DANSEN,	VOOF DANSEN.
T in GODT,	VOOF GOD.

Waarvan hierna op elken letter meerder. (a)

Dus is de K ook overtollig in de den Neusklang NG; waarvoor van VONDELEN schreef NGK; als in

ZANGK, LANGK enz.

Te:

(a) *Quod potest fieri per pauciora,
Frustra fit per plura.*

Tegen den regel der kortheid schijnt ook het gebruik der halfklinkeren J en W. die men in 't eenvoud achter de uitgangen I en U plaatst, te strijden; schrijvende

GELEIJ	in steê van	GELEI.
VLOOIJ	.	VLOOI.
VROUW	.	VROU.
EEUW	.	EEU.
NIEUW	.	NIEU.

Doch deze verkorting is strijdig met onze uitspraak: want wij zeggen niet

VEFLERLE -i	maar wel	Veelerléj.
DRAA -i	.	Draaj.
VLÓÓ -i	.	Vlooj.
EÉ -ü	.	Eéw.
NIE -ü	.	Niew.
SCHU -i T	.	Schujt.

Des moeten in deze gevallen de J en W behouden worden; om te meer aan den regel der regelmaatigheid te voldoen.

De algemeene regel om het meervoud te vormen, is, dat men bij het éénvoud den uitgang EN voege: deze regel gaat zonder uitzonderingen door: om dierhalven dezen taalregel ongekwetst te behouden, moet men de halfklinkers

kers J. en W achter het eenvoud plaats: te meer daar

SCHREIËN VOOR SCHREIJEN en
VROUËN . VROUWEN te spellen met de
zoetvloeiendheid onzer spraake strydig is.

Werkwoorden van één of twee D in de onbe-
paalde wijze behouden één D. in den eersten per-
foon; in den tweeden en derden perfoon wordt 'er
nog een T bijgevoegd; aldus

BIDDEN . ik BID, ik BAD . gij, hij BIDT, BADT.
ZENDEN . ik ZEND, ik ZOND. gij, hij ZENDT,
ZONDT.

WORDEN. ik WORD, ik WERD. gij, hij WORDT,

Veelen schijnt deze T alhier overtollig, en ach-
ten dat de D in alle perfoonen alleen wel bestaan
kan; schrijvende mede in den tweeden en der-
den perfoon,

gij, hij BID, BAD. gij hij ZEND, ZOND.
gij, hij WORD, WERD gij hij HAD. ENZ.

Doch deze bekorting strijdt, en tegen onze
uitspraak, en tegen den opgegeeven taalregel der
regelmatigheid Tegen onze uitspraak: want de
D hoort men in den eersten perfoon: doch de T.
wel duidelyk in den tweeden en derden.

Laatenwe de zaak ter toetse brengen. Wij
schrijven in den eersten perfoon

Ik

Ik HAD u gezegd. } dit luidt als } ik HADDU gezegd.
 Ik ZOND u een boek. } ik ZONDU een boek.

Hieruit volgt dat wij in den derden perfoon moeten schrijven

hij HADT u gezegd. } om dat zulks luidt als } hij HATTU
 hij ZONDT u. } hij ZONT u.

Ook strijdt deze bekorte spelling tegen den regel der regelmaatigheid: want de spraakregel in het formen van den tweeden en den derden perfoon der werkwoorden eischt in meest alle onze Werkwoorden den eindmerkletter T.

De regelmatige spelling eischt verder dat wij alle wijzen en tijden der werkwoorden met zo veele klinkers schrijven als 'er in de gebiedende wijze, die als grondwoord wordt aangemerkt gevonden worden; als

LEEREN van LEER.
 HOOREN . HOOR.
 DUUREN . DUUR.

Alsmede dat wij afgeleide Bijnaam- en Bijwerkwoorden met even zo veele klinkletteren moeten schrijven, als 'er in het stamnaamwoord gevonden worden; als

MAATIGLIJK van }
 MAATIG van } MAAT.

Anderen dunkt dit overtollig, en schrijven

Ma-

METEN, GEMEETEN.

MATIG, MATIGLIJK.

Schoon zij in de gebiedende wijze ook MEET met twee EE moeten schrijven; alsmede het itamwoord MAAT met twee AA: doch deze spelbekorting doet de regelmaatigheid onzer spraake te kort: want dus doende wordt een zelf woord nu met eenen letter meer, en dan met eenen letter minder geschreeven, hetwelke by geenige andere spraaken in gebruik is.

Sommigen schrijven met eene enkele E en O de woorden die eene hooge of voormondige E en O hebben, en wederom met eene dubbelde E en O, woorden die eene laage of achtermondige E of O hebben; als,

METEN EN HOOPEN.

LEZEN . LOOPEN.

Edoch dewyl wy het onderscheid der hooge en laage E en O door vaste regels kennen, is deze spelbekorting en verlanging onnoodig.

Inmiddels is de bekorting der werkwoorden die met eene D en T. geschreeven worden, en in den onvolkomen voorleden tijd eene gedubbelde D en T. hebben, door het uitlaaten eener E zeer goed; schrijvende,

Ik ANTWOORDE VOOR ik ANTWOORDEDE.

Ik LAADDE . ik LAADEDE.

Ik DOODE . ik DOODEDE.

D

DE

Ik ACHTTE . voorik ACHTEDE.
Ik WACHTTE . ik WACHTEDE

De klaarheid, als eene derde eigenschap eener volmaakte spellinge, eischt dat men alle gelijk-luidende woorden die echter van eene verschillende betekenisfe zijn, zo veel mogelijk, door de spelling in diervoegte onderscheide, dat derzelve leezing niet ten eenmaale met het algemeene spraakgebruik strijdig zij.

Wij onderscheiden de gelijk-luidende woorden, op veelerleije wijzen.

Eerstelijk door de AFLEIDING; zo spellen wij

DAAGEN VAN DAAG, *Oriri*, en DAGEN VAN DAG,
Dies,
GRAAVEN . GRAAF, *Dux*, en GRAVEN . GRAF,
Sepulcrum.
LAAGEN . LAAG, *Dolus*, en LAGEN . LAG,
Jacere.

Ten anderen door de onderscheidene uitspraak der voormondige E en EE met de middenmondige É en ÉÉ: en der voormondige O en OO met de achtermondige Ó en ÓÓ: waarvan reeds in de SPRAAKKUNDE genoegzaame voorbeelden zijn bijgebracht.

Ten derden door de toonmerken: zo onderscheidt men

één,

één, *Unus* van EEN, *Articulus*.

vóór, *Ante* van VOOR, *Pro*.

Op gelijke wijze zou men de middenmondige

É'en ÉÉ van de voormondige E en EE; alsmede de achtermondige Ó en ÓÓ van de voormondige O en OO door toonmerken onderscheiden, en schrijven kunnen.

wéék, *Septimana* en WEEK, *Mollis*.

Ten derden door de E in I, naar een outherkomen, in eenige weinige woorden te veranderen; dus schrijft men nog

Hair, *Crinis*, tot onderscheid van Haar, *Illa*.

Oir, *Origo* Oor, *Auris*.

Beir, *Urfus* Beer, *Vinea*.

Heir, *Exercitus* Heer, *Dominus*.

Meir, *Lacus* Meer, *Plus*.

Ten vierden door, voor de sluit T, de D te gebruiken; als blijkt in

BED, *Lectus* en BET, *Asperge*.

BED, *Precor* . BIT, *Orea*.

BOD, *Oblatum* . BOT, *Hebes*.

BOND, *Vincibam* . BONT, *Discolor*.

HOED, *Pilium* . HOET, *Mensura*.

HOUD, *Tene* . HOUT, *Lignum*.

KOUD, *Frigidus* . KCUT, *Sermo*.

MIJD, *Vito* . MIJT, *Obolus*.

NOOD, *Periculum* . NOOT, *Nux*.

D 2

POND,

POND, <i>Libra</i>	. PONT, <i>Ponto.</i>
RAD, <i>Rota</i>	. RAT, <i>Mus.</i>
WAND, <i>Paries</i>	. WANT, <i>Manica, nam.</i>
WED, <i>Certo</i>	. WET, <i>Lex,</i>
ZWEED, <i>Succius</i>	. ZWEET, <i>Sudor.</i>

Ten vijfden door de CH in eene G te veranderen; naar 't gebruik der voornaamste taalkundigen: dus schrijft men,

Ik ACHT, <i>Aestimo</i>	en AGT, <i>Octo.</i>
DICHT, <i>Poesis.</i>	. DIGT, <i>Clausus.</i>
DOCH, <i>Veruntamen</i>	. DOG, <i>Molosfus.</i>
ECHT, <i>Matrimonium.</i>	EGT, <i>Sarcular.</i>
GESLACHT, <i>Species</i>	. GESLAGEN, <i>Maclatum.</i>
LACH, <i>Rifus</i>	. ik LAG, <i>Facebam.</i>
LICHT, <i>Lumen, lux</i>	. LIGT, <i>Facilis.</i>
NOCH, <i>Nec, neque</i>	. NOG, <i>Abduc.</i>
TOCHT, <i>Flatus</i>	. TOGT, <i>Iter.</i>
WICHT, <i>Infans</i>	. WIGT, <i>Pondus.</i>

Ten zesden door verwisfeling der klinkeren; zo schrijftmen,

HARDER, <i>Durior</i>	en HERDER, <i>Pastor.</i>
HART, <i>Cor</i>	. HERT, <i>Cervus.</i>
LEGGEN, <i>Ponere</i>	. LISGEN, <i>Jacere.</i>
VLAK, <i>Macula</i>	. VLEK, <i>Ficus.</i>
VUUR, <i>Ignis</i>	. VIER, <i>Quatuor.</i>

Ten zevenden door de fluit N eeniger naamwoorden wegtelaaten.

REDE, <i>Oratio</i>	en REDEN, <i>Sermo.</i>
ZEGE, <i>Victoria</i>	. ZEGEN, <i>Benedictio,</i>

Ten

Ten laatsten door willekeur, naar de schrijfwijze sommiger taalkundigen: zo zet men

GAARN,	<i>Voluntarie</i>	en GAREN,	<i>Filæ.</i>
HOORN,	<i>Cornu</i>	. HOOREN,	<i>Audire.</i>
NAAR,	<i>Secundum & ad.</i>	NA,	<i>Post.</i>
TEGEN,	<i>Contra</i>	. JEGENS,	<i>Erga.</i>
TOREN,	<i>Turris</i>	. TOORN,	<i>Ira.</i>
TOT,	<i>Ad locum</i>	. TE,	<i>In loco.</i>
WASSCHEN,	<i>Lavare</i>	. WASSEN,	<i>Crescere.</i>
WEEDER,	<i>Tempestas</i>	. WEDER,	<i>Iterum. enz.</i>

De vloeibaarheid, als de vierde eigenschap eener volmaakte spellinge eischt somwijlen dat men van de algemeene regelen der taale, ten believen der algemeene spraakwijze min of meer afwijke: zo laten wij, bij voorbeeld, somwijlen in een woord, welluidendheidshalve, een letter uit, schrijvende

VOLGENS VOOF VOLGENDS.

DOORGAANS VOOF DOORGAANDS.

Somwijlen voegt men 'er een letter bij; schrijvende bij voorbeeld

VERTAALDER VOOF VERTAALER.

MEERDER VOOF MEER.

VERDERVELIJK VOOF VERDERFLIJK.

En somwijlen verwisfelt men, om dezelve reden, den eenen letter met den anderen; schrijvende, bij voorbeeld,

SMART VOOF SMERT.

STAR VOOF STER.

D 3

KON-

KONNEN VOOR KUNNEN.
KONST VOOR KUNST. ENZ.

In aanzien van dezen taalregel, merkt ALB. VAN BOLHUIS zeer wel aan, dat men alle gemaaktheid vermijden moet, en datmen zich nimmer te stijf aan de regels eener kunste verbinden mag, vooral niet in het stuk der taalen, waarop de gesteldheid onzer ooren en tongen eenen ongemeenen invloed heeft, en eenè zoetvloeiendheid vereischt, die weleens den nauwkeurigsten buiten 't spoor drijft der billijkte regelen. (a) Ik voeg hier nog bij, dat de regel der zoetvloeiendheid bijzonder plaats in de maatlooze rede moet hebben; het is overbekend, dat den Dichteren taalvrijheden vergund worden, die in het onrijm niet zonder gemaaktheid doorgaan.

De algemeenheid; als de laatste taalregel, bestaat in zodanig te spellen als meest alle goede schrijvers van zijnen tijd doen; en moet niet minder dan de vóórverklarde regels in achtgenomen worden.

Zo is men, bijvoorbeeld, na lang lettertwisten thans overeengekomen, de S eenen harden, en de Z eenen zachten klank toetevoegen. Edoch
in

(a) In de aantekening over de spelling in 't gemeen van KLAAS STYLS, beknopte aanleiding tot de kennis der spelling, spraakdeelen en zintekenen van de NEDERDUITSCHER TAAL § V.

in gevalle zekere spelwijs geene algemeene goedkeuring wegdraagt, mag men zodanig eene verkiezen, die, of het meeste gebruikt wordt, of om bijzondere redenen verkiesbaarer voorkomt. Zo schrijf ik GOD, LAND, GEWAAGD enz. met eene D op het einde; omdat het grootste gebruik mij hierin vóórgaat; en ik schrijf LICHAAM, met eene dubbele CH; omdat het algemeen gebruik der schrijveren in de spellinge van dit woord verdeeld is, en omdat ik bijzondere redenen heb waarom ik veel liever de gedubbelde CH dan de enkele, of CHG, of GCH of GG verkies; waarvan hierna.

Tot dusverre van de spelregelen in 't algemeen; laten we nu de eigenaardige spelling aller lettermerken in het bijzonder beschouwen.

§.

Van de Klinkletteren.

De klinkletters A, E, I, O en U worden en enkeld, en gekoppeld, en gepaard gebruikt: geenen noemt men koppelklinkers, en dezen twee- en drieklinkers; zo als bereids hiervóór is aange-merkt.

De enkele klinkers worden altoos, uithoofde van den spelregel der korthed, gebruikt, zo 'er geene reden voorhanden is waarom men dezelve koppelde. Hierom schrijft men niet

VAADER maar VADER.

TELGENS . TELGENS.

IJPE . IPE.

TOOKEN . TOREN.

NUU . NU.

A.

De enkele A is langen vóórmondig in het bovenstaande voorbeeld VADER; alsmede in HAGEL, HAMER, SNATER, WATER, ZALIG, ZWAGER, en veele andere woorden; alwaar de opvolgende medeklinker niet mede uitgesproken wordt; maar tot de volgende lettergreep behoort.

De enkele A is kort en achtermondig, wanneer zij met eene volgenden medeklinker in een lettergreep wordt uitgesproken; als in

AL, AF, BAD, BLANK, KAM, KWAST, PLAT, WARM, enz.

Zij is ook veelmaalen kort in de oorspronkelijke woorden, en lang in hunne afleidingen; als,

BAD	. BADEN	. DAK	DAREN.
BLAD	. BLADEN	. DAL	. DALEN.
DAG	. DAIEN	. GAT	. GATEN.
ik LAG	. wij LAGEN	. RAD	. RADEN.
PAD	. PADEN	. ik ZAG.	wij ZAGEN.
ik SPRAK	. wij SPRAKEN.	ik ZAT.	wij ZATEN. enz.

De enkele A wordt ook veelmaalen in een E verwisfeld; als,

AN.

ANGEL	IN	HENGELEN	LAND	IN	BELENDEN.
DRANK	.	DRENKEN.	SCHAND	.	SCHENDEN.
HAND	.	BEHENDIG.	STAND	.	BESTENDIG.
KAM	.	KEMMEN.	TAM	.	TEMMEN.
KRANK	.	KREKEN.	VAST	.	VESTEN.
LANG	.	VERLENGEN.	WAND	.	WENLEN.

enz.

Zo schrijftmen oock onverschillig

HART	EN	HERT.
SMART	.	SMERT.
STAR	.	STER.
STARK	.	STERK.
VLAK	.	VLEK.

E

Wij hebben in de naastvooraangaande Afdeeling, over de SPRAAKKUNDE aangemerkt dat wij vier bijzondere uitspraaken aan de E geeven; naamlijk de hooge of vóórmondsche, de laagere of middermondsche, de laage of achtermondsche, en de laagste of doffe E.

De enkele hooge of voormondsche E. schrijftmen; Eerstelijk, als zij op zichzelf alleen klinkt, zonder met eenen vooraangaanden of opvolgenden medeklinker verbonden te zijn; als in,

EDEL.	EVENING.
EDIK.	EVENMAAT.

D 5

EKEL.

EKEL. EVENAAREN.

ELAND. EZEL.

Ten anderen, als zij, schoon met eenen voorafgaanden medeklinker verbonden, eene lettergreep zonder eenen namedeklinker uitmaakt; als blijkt in

BEDE.	KETEN.	SCHEMEREN.
BEDELEN.	LEDEN.	STEDEN.
BOTER.	MEDE.	STEVIG.
DEKEN.	NEGEN.	VEDER.
GEVEL.	PEKEL.	ZETEL.
HEMEL.	REFGEL.	ZEGEL. ENZ.

Sommige Taalgeleerden, gelijk de Heer ERNST ZEYDELAAR, willen met WILLEM séWEL, datmen in deze gevallen, ten dienste der uitheemschen, de hooge of voormondsche E. met een toonmerk tekene; om dat de enkele E. bij ons tweërlig klanken heeft; als blijkt in,

GÉVEL en BEVÉL.

EZEL . GEZÉL.

HÉMEL . GEMELD.

Edoch, behalven dat de toonmerken bij ons niet zeer in gebruikt zijn, en het bezwaarlijk blijft dezelve intevoeren, heeft gem. w. séWEL de STEMMAATKUNDE, een zaaklijk deel onzer TAALKUNDE, niet in aanmerking genomen, die ons echter leert dat de vóórlettergreepen BE en GE in de aangehaalde woorden BEVEL, GEZEL en GE-

GEMELD, regelmatig kort zijn, en gevolgelijk den spraaktoon op de naastvolgende lettergreep verschuift: zo heeft het werkwoord BEGENADIGEN twee voorvoegzels, die beiden kort, den toon op de derde lettergreep NA doen vallen.

De enkele laagere of middenmondſche E ſchrijft men alleen in lettergreepen die met eenen opvolgenden medeklinker uitgesproken worden; als,

BRENGEN . KERK . TREKKEN.
DEKKEN . LETTER . ZWELLEN. enz.

De laage of achtermondſche E, die best met een omgeboogen toonmerk, of ook bij de Noordthijnschen door Ae kan geſchreeven worden vinden wij enkel in de woorden

PÊREL, of PAEREL, en WÊRELD of WAERELD.

Overigens kennen wij het ſchrijfgebruik der laagſte of doffe E uit de regelen der ſtemmaat; waarvan in de volgende Afdeeling.

I

De enkele hooge of vóórmondſche I is bij ons weinig in gebruik; doorgaands vindtmenze op het einde der woorden door de J achtervolgd; als blijkt in

HOVAERDIJ . BURGERIJ. enz.

Som-

Sommigen echter, zo als A. MOONEN, hebben enkel, op het einde der naamwoorden, indien 'er geenen spraaktoon opvalt, en schrijven,

AKADEMI . HISTORI . OLI.
 BALI . KEVI . PETERSELL.
 TALI . LELI . SCHALI.
 FOELI . MALI . STAATSI.
 GLORI . MERRI . TRALI. ENZ.

Doch anderen schrijven deze korte uitgangen liever en beter met IE, aldus,

AKADEMIE . FALIE . GLORIE.
 BALIE . FOELIE . HISTORIE.

Om dat men in 't meervoud zegt, AKADEMIËN, BALIËN, HISTORIËN ENZ.

Eenige anderen wederom verkiezen den uitgang IJ, en schrijven

FALIJ, GLORIJ, HISTORIJ, OLIJ, ENZ.

Doch ten onrechte; want in den opgem. uitgang wordt de J in 't meervoudig getal niet gehoord; men zegt niet GLORI-JEN, maar GLORIËN. De fluit of staart J heeft in 't eenvoud alleen plaats, als 'er den toon opvalt. Zo schrijven men, in een omgekeerd geval, niet BURGERIJËN, maar BURGERI-JEN.

De enkele laage of achtermondsche J heeft men alleen in lettergreepen die met eenen opvolgenden medeklinker uitgesproken worden; als blijkt in

DIK

DIK . P LICHT . VISCH.
MIN . TIN . WIND enz.

Deze enkele laage of achtermondſche I wordt ook met de hooge of voormondſche E afgewiſfeld; zo als blijkt in

LID en LEDEN.
SCHIP . SCHEPEN.
SPIT . SPETEN.

De enkele O heeft bij ons; zo als wij in de voorgaande Afdeeling bereids aangemerkt hebben, drie verſchillende klanken, gelijk te hooren is in

TOREN, BOM, STOK.

De hooge of voormondſche O, als in TOREN, heeft men in lettergreepen die door geenen medeklinker fluiten; als

BODE . HOVEN . OVER.
BODEM . LOVER . OVEN.
BOVEN . MOGEN . TOREN. enz.

De laagere of middenmondſche O vindt men voornaamlijk in lettergreepen die in de ſchelklankers L, M, N en R uitgaan; als,

DOL . BROM . POND . MORREN.
VOL . KOM . ZON . PORREN.

Inſgelijks veele anderen, die uitgaan in B en F; als,

KNOE-

KNOBBEL . DOF . TROFFEL . ENZ.

Doch hiervan worden verscheidene woorden uitgezonderd, die de laagste of achtermondſche Ó hebben, gelijk blijkt in

TÓL.	KÓRL.	ÓF.
VÓLGEN.	STÓRM.	ÓFFER.
FÓLGEN.	FÓRM.	STÓF.
VÓLK.	ZÓRG.	LÓF.

De laagste of achtermondſche Ó vindtmen in lettergreepen, die in de Keel-Blaas- en Stopklinkers eindigen; als,

TRÓG.	KÓFFER.	KLÓP.
ZÓG.	ÓFFER.	STÓP.
KÓK.	BLÓS.	SPÓT.
RÓK.	BRÓS.	STRÓT.

Enige spraakkonſtensars hebben gewild dat men deze laagste of achtermondſche O van de laagere of middenmondſche, door een toonmerk zoude onderscheiden: doch ik zie hier weinig noodzaaklijkheid in. Immers zijn alle nederlandsche gewesten in de uitspraak dier klankverschillende O malkanderen gelijk; en uitheemsche leeren zulks ligt door den verschillenden uitgang der lettergreepen, zo als hier boven vermeld staat.

Eindelijk staat hier bij de O nog aantemerken dat

dat zij fomtijds in eene U verwisfeld wordt; als, blijkt in,

DOL	en	DUL.
KONNEN	.	KUNNEN.
KONST	.	KUNST.
WORP	.	WURP.

U.

De enkele hooge of vóórmondsche U vindtmen in lettergreepen, alwaar zij op zich zelve, zonder achtervolgenden medeklinker wordt uitgesproken; als in,

U . ULIEDEN . USINGEN. enz.

EU.

De laagere of middenmondsche U wordt door EU geschreeven; als blijkt in

BREUK . JEUKEN . SPREUK.
GEUR . KEUKEN . TEUG. enz.

Zij verwisfelt dikwijls met de O; gelijk blijkt in

DEUR	VOOF	DOOR	.	OPSPEUREN	VOOF	OPSPPOOREN.
GREU-	.	GRO-	.	STEUREN	.	STOOREN.
NINGEN		NINGEN				
HEUNIG	.	HONIG	.	VEULEN	.	VOLEN.
KEUNING	.	KONING	.	WEUNEN	.	WOONEN.
LEUZE	.	LOOZE	.	ZEUMER	.	ZOMER.

MEU-

MEULEN . MOLEN . ZEUN . ZOON.

OE.

De halve medeklank OE schrijft men in

DOEN . KOEL . MOEDER.

GOED . LOEREN . ZOEN. ENZ.

Y.

De Y is eene Grieksche letter, die $\Upsilon\psi\lambda\delta$; dat is, dunne of naakte I genaamd wordt; waarvoor wij beter IJ schrijven: zo als wij bereids in de eerste Afdeeling hebben aangemerkt: doch dit heeft alleenlijk plaats in eigene Nederduitsche woorden. In Grieksche woorden is het gevoegelijker dat men haar behoude; als in

CYPRES . EGYPTE . SYLLABE.

CYTER . HYSOP . SYNODE. ENZ.

§.

Van de Koppelklinkeren.

Meest alle Nederlandsche schrijvers van benoorden den Rhijn koppelen alle klinkers, hoofdzakelijk om denzelven eenen langen klank mede te deelen. Die van bezuiden den Rhijn koppelen slechts de E, I, en O; en schrijven voor AA en UU, de twee klanken AE en UE.

Bij

Bijkans alle onze SPRAAKONSTEN zijn met twistredenen opgevuld, welk schrijfsgebruik hier het beste zij: ten KATE alleen acht het van geringe waarde.

Die voor de spelling van AE en UE zijn, om aldus de A en U in de uitspraak te verlengen, beroepen zich op de ouden, die aldus gespeld hebben. Zij zeggen verder dat het de aard der E is om eenen klinker te verlengen; zo als nog in den algemeenbehouden tweeklank IE blijkt; te meer om de welvoegelijkheids halve, aange-merkt de A in eene verlengde uitspraak allermaklijkst op de E nederdaalt. Hier voegt men bij dat de oorspronkelijke spelling voor de AE plijt: want zo werdt bij voorbeeld, het aloude MANE eerst veranderd in MAN' en MA'N, en eindelijk in MAEN, en niet in MAAN. Zo heeft men ook van DAER ons 'ER, bij voorafkapping van DA, overgehouden.

Hier tegen zeggen de voorstaanders der koppelspelling, dat de ouden zich in de verlenging aller klinkeren van de E bedienden; en dus schreeven

Aë voor AA	Oë voor oo en
Eë . EE	Uë . UU.
Ië . II.	

En men vraagt met reden waarom men de ouden in 't eene min navolgt dan in 't andere. Zij lochenen verder dat het de aard der E zij, om eenen klinker te verlengen; maar stellen te recht

E

dat

dat de E in steê van eenen zelfklank zuiver te verlengen, alleen tot het formen van eenen twee klank, die in alle gevallen lang is, dient: dat wijders de stemdaaling in het uitspreken van eenen zelfklinker, die lang is, geenen taalregel maakt; overmits wij daarentegen drieklinkers hebben, die na eenen verlengden klinker de uitspraak verhoogt; zo als blijkt in AAI, OEI, OOR. Zy ontkennen verder dat de oorspronkelijke spelling voor de AE plijt: want, zeggen zij, waarom wil men dan ook niet dat men van, bij voorbeeld, SCHONE, SCHON', SCHOEN in plaatse van SCHOON schrijve? Eindelijk erkennen zij wel dat 'ER van DAER afftamt; maar achten teffens dat 'ER van DER, en DER van DAER affstamme, enz.

Wat ook van alle deze voor- en tegenredenen zij, het is bekend dat de ouden den spraaktrant van Vlaanderen, als toen de voornaamste en bloeiendste provincie der Nederlanden zijnde, gevolgd hebben. De Vlaamingen hadden inmiddels, zo als nog, geene waare verlengde klinkers; maar de twee klanken Aë, Eë, Ië, Oë, en Uë, waarvan zij elken letter bijzonder uitspraken; zeggende, GA-ËN VOOF GAAN; GE-ËN VOOF GEEN; ZI-ËN VOOF ZIEN; ZO-ËN VOOF ZOON en U-ËR VOOF UUR: doch geen lettermerk voor den klank der Italiaansche, Spaansche of Hoogduitsche U of Fransche OU hebbende, namen zij daartoe hunnen twee klinker OE, en spelden, onderscheidshal-

halve, voor dezen tweeklinker dan OI en dan OO. Terwijl anderen, naar de Fransche wijze, OU voor OE schreeven.

Edoch, in 't algemeen schreeven de Vlaamingen zodanig als zij spraken, en andere kleinere en belendende Provinciën volgden hen daar slaaflijk in na; tot dat in het einde der zestiende eeuw de Provincie van Holland het bloeiendste werd, en tevens in goede schrijvers uitmuntte. Toen, en niet eer, was men bedacht om ook dien aanneemelijksten taalregel te volgen, van te schrijven zodanig als men spreekt. Nu weet men dat de hoofdprovincie van eenen staat, door den toevloed der vreemdelingen, in vergelijking der belendende landen, de minste tweeklanken heeft; zo als ons zulks Parijs, Londen en Saxen in vergelijking der buiten Provinciën van Frankrijk, Engeland en Duitschland ten klaarsten bewijzen; hierom verlangde men liever eenen korten klinker door verdubbeling of koppeling, dan de tweeklanken te gebruiken, die men wel in Vlaanderen en andere Zuidrijnsche gewesten; maar geenzins in de Noordrijnsche Nèderlanden hoorde klinken; en uit dien hoofde is dit spelverschil niet te beslissen: doch het beste is, hierin het algemeenste gebruik der beste schrijveren te volgen.

AA.

Schrijftmen dierhalven in

AAM . DWAAL . ZWAARTE.
AARD . KAAL . ZAAG. ENZ.

Alsmede in.

MAANEN VAN MAAN. HAAZEN VAN HAAS.
KAAZEN . KAAS. STAAKEN . STAAK. en
KLAAGEN . KLAAG. BRAADEN . BRAAD.
RAAKEN . RAAK. WAAKEN . WAAK.

Om dat, mijns dunkens, zo als ook bereids is aangemerkt, de letters, die in 't eenvoud der naamwoorden en in de gebiedende wijze der werkwoorden gevonden worden, in 't meervoud, en in andere wijzen, tijden en perfoonen moeten worden behouden: doch anderen, om aan den spelregel der korthed te voldoen, schrijven

MANEN VAN MAAN. HAZEN VAN HAAS.
KAZEN . KAAS. STAKEN . STAAK.
KLAGEN . KLAAG. BLAZEN . BLAAS.
RAKEN . RAAK. KRAKEN . KRAAK.

Doch de eerste spelwijze is regelmatiger, en komt eenen uithoemfchen in het leeren onzer taale meer te ftade.

EE.

E E.

Schrijftmen in

EED. KLEED. NEEF.
FEEST. LEEM. STEEN. ENZ.

Behalven dien, schrijftmen best de dubbelde E ook in het meervoud der naam- en werkwoorden; als,

STEENEN VAN STEEN. NEEPEN VAN NEEP.
WEEKEN . WEEK. PEEREN . PEER.
wij SPREEKEN. ik SPREK. wij BEGEEREN. ik BEGEER.
zij STEEKEN . ik STEEK. zij WREEKEN . ik WRSEK.
ENZ.

Anderen begeeren dat men zulke meervoudige naam- en werkwoorden met eene enkele E schrijve; als,

STENEN . NEPEN . wij SPREKEN. wij BEGEREN.
WEKEN . PEREN . zij STEKEN. zij WREKEN.

Doch deze bekorting strijdt met de regelmatige taalafleiding, zo als bereids onder den letter A en elders is opgemerkt. Buiten dien kunnen wij door deze regelmatige spelwijze veele eensluidende woorden van verschillende betekenissen onderscheiden; zo als w. SEWEL in deze volgende spreuken aanwijst,

„ Daar GEBREEKEN aan hem geene GEBREKEN.

E 3

„ 't Is

„ 't Is nodeloos te BEVEELEN, als men de BE-
„ VELEN niet na komt.

„ De befraate WEGEN zijn hard, en de stee-
„ nen die 'er liggen WEEGEN zwaar.

„ Ik BEKEN dat die BEEKEN zuiver water heb-
„ ben.

E. ZEYDELAAR voegt 'er in zijne Neder-
duitsche spraakkonst nog de volgende spreuken bij.

„ In ZEVEN dagen moet gij dat meel ZEEVEN.

„ De geenen die BEDELEN moet men BEDEE-
„ LEN.

„ Hij houdt veel van BEKEREN; maar niet van
„ zich te BEKEEREN.

„ Hij begint zich te BETEREN, en zal mijn
„ schip BETEEREN.

„ Mijn PEETER heet PETER.

Daar zijn 'er die, om den nadruk der uit-
spraak, in dit geval, schrijven

BEDELEN VOOT BEDELEN.

BEETEREN . BETEREN.

TEKEN . TEKEN.

Dwingende dus de leezing op den gedubbelden
klinker, die altoos lang, gevolglijk den spraak-
toon ontvangen moet: doch ik acht een koppel-
klinker in deze gevallen geheel onnoodig en strij-
dig met den spelregel der korthed, aangemerkt
men uit de STEMMAAT weet dat de uitgangen

EN in TEKEN, ELEN in BEDELEN en EREN in BETEREN immer kort zijn, en uit dien hoofde den toonval op het eerst voorafgaande zaaklijke deel moet werpen.

IJ.

Speltmen in

MIJN. DRIJVEN. MIJ. HIJ.
ZIJN. LIJF. GIJ. VRIJ. enz.

Het onderscheid der spelling van IJ met EI is reeds in de voorgaande Afdeeling afgehandeld; het welke hier niets meer overlaat te zeggen.

OO.

Moetmen spellen in

BOOM. BROOD. OOR.
BOOS. STROOM. ZOON. enz.

Men behoudtze ook, gelijk de gekoppelde AA, EE en UU, in het meervoud der naam- en werkwoorden, die wij in het eenvoud niet kunnen misfen; als

BOOMEN van BOOM. BROODEN van BROOD.
STROOMEN . STROOM. DROOMEN : DROOM.
wij HOOREN . ik HOOR. wij HOOPEN . ik HOOP.
zij STOOREN . ik STOOR. Zij ZOOMEN . ik ZOOM.

Deze geregelde afleiding veroorzaakt dat wij door de spelling onderscheid maaken tusfchen

GOOTEN van GOOT en GOTEN van GOT.
 POOTEN . POOT . POTEN . POT.
 LOOTEN . LOOT . LOTEN . LOT.
 SLOOTEN . SLOOT . SLOTEN . SLOT.

Zo onderscheidt men ook

KOOPER. *Emptor* van KOPER. *Aes.*
 TOORN. *Ira* . TOREN. *Turris.*
 VOOREN. *Antea* . VOORN. *Truta.*

UU.

Speltmen in

BUUR. GUUR. MUUR.
 DUUR. HUUR. ZUUR. enz.

Men behoudt de gekoppelde UU ook, even als de AA, EE en OO, in 't meervoud der naam- en werkwoorden, wier eenvoud daarmede gefchreeven worden; als,

BUUREN van BUUR. HUUREN van HUUR.
 MOUREN . MUUR. VUUREN . VUUR.
 wij HUUREN . ik HUUR. wij DUUREN. ik DUUR.
 zij STUUREN, ik STUUR. zij VUUREN. ik VUUR.

§.

Van de twee- en drieklinkeren.

Wij hebben in 't Nederduitsch drie foorten
 van

van twee- en drieklinkeren, in aanzien hunner uitgangen; als in E, I en U: zo als blijkt in de volgende voorbeelden.

AE in STAERT. AI in HAIR. AU in PAUS.
IE . ZIEN. EI . EINDE. OU . GOUD.

AAI. BAAIDE. AAU. BLAAUWE.

OEI. BLOEIDT. EEU. LEEUW.

OOI. STROGIT. IEU. NIEUW.

Waar men noch de tweeklinkers EU en OE bijvoegt: doch dezen bekleden, uitgrek der lettermerken de plaats van zelfklanken; gelijk ook alle onze twee- en drieklinkers geene twee- en drieklanken uitmaaken; maar of tot verlen- ging eens klinkers, gelijk de AE en IE of tot de tweevoudige sluiting in J en W dienen; zo als wij bereids in de voorgaande Afdeeling hebben aangemerkt: want de.

AE.

Dient bij de Zuidrhijnsche Nederlanders voor de verlengde A; en bij de Noordrhijnsche voor de laagste of achtermondsche \hat{E} en $\hat{E}\hat{E}$. Hieruit volgt verder dat de spellers van AE voor AA, onderscheidshalve, de \hat{E} en $\hat{E}\hat{E}$ in plaatse van AE moeten schrijven in de woorden wêRELD pÊERD, stÊERT enz. daar de spellers der gekoppelde klin-

keren gevoeglijker kunnen doen door **AE** en
schrijven **WAERELD**, **PAERD**, **STAERT**, enz.

IE.

Is bij de Zuidrijnsche Nederlanders een twee-
klank, zeggende; bij voorbeeld **ZI-ËN** in steê
van **ZIIN**; doch bij de Noordrijnschen een ver-
lengde **I**. Daarom hebben sommigen gewild dat
men **II**, in plaats van **IE**, in **ZIEN**, **IEDER**, **VIER**
enz. zoude schrijven; edoch het algemeen ge-
bruik heeft zulks niet aangenomen.

AI en AIJ.

Schrijftmen in **AI!** **MAIJ**, enz. als mede voor
de lange **A** in **AIR** en **HAIR**.

Ei en Eij.

Heeftmen in

EINDE. VLEIJ.

HEIL. SPREIJ. enz.

Waarmen verder de **EI** en **EIJ** te gebruiken
hebbe is in de voorgaande Afdeeling aangewezen.

AAI en **AAIJ**, **OEI** en **OEIJ**, **OOI** en **OOIJ**.

Deze drieklinkers spelmen in

KRAAIDE. MOFITE. GOOIDE.

KAAIJ. MOEIJ. KOOIJ, enz.

AU.

AU.

Deze tweeklank vind ik alleen in het naamwoord PAUS. In andere woorden die met dezen klank vermaatschaft zijn, schrijft men of AAU en AAU, of OU en OUW.

OU en OUW.

Schrijftmen in

GOUD, KOUD, ZOUT, VROUW enz.

De U in dezen tweeklinker is somtijds hier met de L der ouden verwisfeld; want

GOUD komt van GOLD.

KOUD . . . KOLD.

ZOUT . . . ZOLT.

SCHOUT . . . SCHOLT, enz.

AAU en AAUW, EEU en EEUW,
IEU en IEUW.

Heeftmen in

KLAAU - WEN. EEU - WEN. KIEU - WEN.

SNAAUW. . . SNEEUW. NIEUW.

Waarom men de twee- en drieklinkers, die in I en U eindigen hier op het einde der woorden met J en W geschreeven worden blijkt uit de voorige Afdeeling.

§.

Van de Medeklinkeren.

Aldus genoemd, om dat zij met de zelfklinken-

keren en twee- en drieklinkeren medeklinkeren. In 't algemeen kan men hier aanmerken dat wij iederen medeklinker zijne bepaalde uitspraak, in alle gevallen, zo veel mogelijk, laten behouden, en dus de vermaatschappten niet ligt dan om gewigtige redenen verwisfelen: gelijk nader zal blijken.

B.

Is een vermaatschappte medeklinker met de P; zo als blijkt in

BAD met PAD.	BRAAD met PRAAT.
BEEN . PEEN.	KRAB . KRAP.
BIJL . PIJL.	SLAB . SLAP.
BLAD . PLAT.	SLIB . SLIP.
SCHRAB . SCHRAP.	TOB . TOP.

Men schrijft haar in

BAK.	BEDERF.	BESTEK.
BAL.	BEDRYF.	BESTIER, enz.

Zij wordt gedubbeld in

EBBE.	GRABBELEN.	RABBELEN.
HEBBEN.	SCHRABBELEN.	RIBBEN, enz.

En is overtollig in

EMBDEN VOOR EMDEN, EN HEMBD VOOR HEMD.

ÇYTER, ÇYNS, FLEREÇYN, FRANÇYN enz.

Doch overtollig; vermits de gemelde *Cedille* niet gebruikt wordt dan vóór de A, O en U om den klank der C als K, in dien van S te veranderen: de C vóór de IJ of Y klinkt, naar het uitheemsche taalgebruik, van zelve als eene S; zonder dat hier eene *Cedille* te pas komt.

Andere taalgeleerden willen dat men de C, als eene uitheemsche letter, uit het Nederduitsch verbanne, en dat men voor haar dan een S en dan eene K gebruike. Ik stem toe dat zulks plaats kan hebben in zuivere Nederduitsche, en ook vremde woorden, die bij ons ingelijfd en gewetigd zijn: edoch in zuivere Latijnsche naamwoorden, die nog hunnen eigen uitgang behouden hebben, acht ik het beter dat men zich van de oorspronkelijke taalletteren bediene; schrijvende

CORNELIS en KRELIS. CATHARINA en KAATJE.
CASPARUS en KASPER. CONRADUS en KONRAAD.

In 't schrijven der uitheemsche naamwoorden moet men in 't algemeen bedacht zijn, uit welk eene taale zodanig een woord ontleend zij; ten einde de taalëigene letters te kunnen gebruiken: Zo schrijftmen; bijvoorbeeld,

JAKOB van het Hebreeuwsche יעקב en
JACOBUS van het Grieksche 'Ιακωβος.

CH.

CH.

Is een Grieksche X of χ , die *Ch* genoemd wordt. Zij is, gelijk men ziet in de oorspronkelijke taale, een enkel lettermerk, die door de Romeinen in veele Naam- en Konstwoorden is overgenomen; doch geen enkel lettermerk hebbende, om den klank dier χ uitdrukken, namen zij 'er de CH, in de uitspraak KH, toe; als den klank van gem. Griekschen letter bij hen het naaste komende. Wij hebbenze vervolgens den Latijnen ontleend om eene harde G uitteeleeden, die wij hoorden in LOCHENEN, LACHCHEN, LICHAAM enz. En 'er dus ook twee medeklinkers van gemaakt; welke thans de Hoogduitschers te recht bij malkanderen vlechten, en als tot eenen letter vormen.

Gelijk wij dan bijkans alle medeklinkers dubbel; als blijkt in SCHUBBEN, HADDEN, KEFFEN, VLUGGEN, HOKKEN, DOLLEN, NIMMER, TONNEN, PAPPEN, NARREN, PLASSEN, ZETTEN; zo dubbel ik ook de CH, als een enkele medeklinker in bij voorbeeld

LACHCHEN, WICHCHELEN, KACHCHEL. enz.

Deze spelling schijnt eenigermate met het heerschende gebruik te strijden; doch voldoet te meer aan de waare uitspraak, die wij nimmer in eene goede spelwijze uit het oog mogen verliezen. Ook is hieromtrent het spelgebruik nog
al-

algemeen, noch eenpaarig: Sommigen schrijven, bij voorbeeld, L:CHAAM, sommigen LIGGAAM, deze LICHAAM en geenen LIGCHAAM, en weer anderen LIGHAAM, doch geene dezer spelwijzen voldoet aan de uitspraak van 't woord; want,

LICHAAM luidt als } LIE-CHAAM of als
 } LICH-ÄAM, of als
 } LIK-HAAM.

LIG-GAAM is te zacht gespeld.

LICH-GAAM en } zijn beiden oneigen om uit-
 LIG-CHAAM } tefpreken.

LIG-HAAM, geeft den klank van het woord niet.

Dus blijft 'er niet over dan 't gemelde woord met eene gedubbelde CH te schrijven, wil men aan derzelve waare en algemeene uitspraak voldoen: want hij die eeniger maate kiesche ooren heeft, hoort duidelijk genoeg dat de harde eendkeelklank der eerste lettergreep LICH, even sterk luidende is als de harde vóórkeelklank der laatste lettergreep CHAAM.

Sommige spraakkundigen hebben de CH uit het Nederduitsch willen verbannen, om zich alleen van de G te bedienen: doch zulks vind ik strijdig tegen beiden ons aangenomen gebruik, en ons regelmatig taaligen. Tegen ons aangenomen gebruik, en om dat wijze niet kunnen misfen in de spelling der woorden met SCH, en om dat de beste oude en nieuwe schrijvers zich immer van de-
 zel-

zelve bediend hebben; tegen ons regelmatig taal-
 eigen, het welke vordert dat wij alle verschillen-
 de medeklanken, door verschillende lettermer-
 ken moeten uitbeelden. Dat nu de klank der CH
 met dien der G merkelyk verschilt, blyk uit het
 volgende voorbeeld;

ik LACH'ER OM, luidt als, ik LACH-CHERÖM, en
 ik LAG'ER OP, als, ik LAGGERÖP, enz.

Behalven in de opgemelde en voortgelijke
 woorden, daar de CH een harder keelklinker is
 dan de G, vindtmen haar meestäl nog vóór
 de sluit T; als in LICHT, TOCHT, VRUCHT,
 enz. om dat de harde sluit T eenen even harden
 keelklank vóór zich eischt; doch hiervan worden
 uitgezonderd de afgeleide woorden, die oor-
 spronklyk met G geschreeven worden; als zyn

	DRAGT, en niet DRACHT, van	DRAAGEN.
Het	DEUGT,	het DEUCHT, DEUGEN.
	JAGT,	JACHT, JAAGEN.
Ik	LAG,	ik LACH, LEGGEN.
	KLAGT,	KLACHT, KLAAGEN.
	MAGT,	MACHT, MOGEN.
	PLAGT,	PLACHT, PLEEGEN, enz.

Sommige schryvers van benoorden den Rhijn,
 hebben, naar hunnen zachten spraakäärt, de
 CH gewraakt achter de woorden die, volgens de

algemeene landtaal, in SCH eindigen, schrijvende

MENS VOOR MENSCH. VLEES VOOR VLEESCH.
 VERS VERSCH. WENS WENSCH;

doch zijn hierin niet te volgen, zo men voor het algemeen wil schrijven. Door het Nederduitsch verstaat men de algemeene landtaal, en niet de taal van eenig bijzonder landschap, als HOLLAND, alwaarmen, wel is waar, de CH, welluidendheids en korthedshalve, zeldzaam hoort klinken; doch dit heeft geen plaats in alle andere, zo noord-sche als zuidelijke gewester, alwaar men haar in alle gevallen hoort, en waarom daarmede ook moet geschreeven worden.

Veelen gebruiken de CH in naamwoorden die van het Grieksch afflammen; anderen de K; schrijvende

KRISTEN. CHRISTEN.
 KRISTUS. CHRISTUS.
 KRISTOFFEL. CHRISTOFFEL.

Ik acht dat men in dit geval de CH moer behouden in naamwoorden die hunnen oorspronklijken uitgang nog hebben; als, CHRISTUS, CHRISTOPHORUS; doch in ingelijfde woorden, als KRISTEN, KRISTENDOM, KRISTOFFEL enz. acht ik, dat

dat men, om aan de uitspraake te voldoen, de CH
in K moet veranderen.

D,

hoortmen in 't begin der woorden

DAK. DIK. DUCHTEN.
DEK. DOCH. DWANG, enz.

Ook in 't midden van

BIDDEN. REDDEN WEDDEN, enz.

En op het einde van,

ik HAD. dat ik HADD'.
WGRD. WORD'.

Doch in naamwoorden heeft zij eene drievou-
dige spelling; want veelen spellen, bijvoorbeeld,
ANTWOORD met eene D op 't einde, om in
dezelve het meervoud aantetoonen; anderen
spellen ANTWOORT met eene T op 't einde, om
de gewoone uitspraak in te volgen; en weder
anderen spellen ANTWOORDT met DT, om aan
beide opgemelde inzichten teffens te voldoen.

Zij die voor de spelling der T op het einde
der naam- werk- en deelwoorden lijveren, ge-
lijk MOONEN en NYLOË, beroepen zich op de
uitspraak, en houden te recht staande, dat men,
bijvoorbeeld, in de woorden LANT, PAT, GOET,

OUT, hij WORDT, SMEEDT, BLINNENT, GEEVENT, GEVLEIT, BEZORGT ENZ. op het einde geene D; maar eene T hoort. Zeker is het, dat hij die eenige kennis der uitheemsche taalen, in welken somtijds de D op het einde eeniger woorden gevonden wordt, heeft, en naauwkeurig opmerkt hoe zacht zij bij de Franschen in *Accord, Marchand*; bij de Spaanschen in *Verdad, Virtud*, en bij de Engelschen in *I had had*, enz. klinkt; zeker, zeg ik, zal hij, door de vergelijking diens zachten klanks met onzen uitgang, overtuigd worden, dat in de opgemelde en soortgelijke naam-werk- en deelwoorden geene zachte D, maar wel eene harde T gehoord wordt. Behalven dien kunnen wij zulks ontwaaren door de opvolging van een woord, dat met eenen zelfklinker begint; want

Slaa de HANT 'ER aan, luidt als,
Slaa de HANTTER aan;

daar anders, zo het woord HANT met eene fluit D moest gespeld worden,

Slaa de HAND 'ER aan, zou luiden als,
Slaa de HANDDER aan.

Nu zal geen geboren Nederlander zeggen, *Slaa de HANDDER aan*; maar wel *Slaa de HANTTER aan*, en dus bewijst hier de algemeene uitspraak dat wij HANT met geene D; maar met

met eene T moeten sluiten. Wij hebben echter veele werkwoorden die in den eersten persoon van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijze ,eene D op het einde hebben; maar alsdan klinkt zij zo zacht, dat zij naauwlijks in de gemeenzaame spraake gehoord wordt; dus zegt men gewoonlijk,

Ik wor zwakker, voor, Ik word zwakker.
Ik houwtet vast, voor, Ik houdtet vast.

De voorstaaners van de spellinge der sluit T zeggen wijders, dat men moet schrijven zo als men spreekt; dat onze naamwoorden eer met eenen harden dan zachten medeklank eindigen; en dat, gelijk de harde sluit F en S in 't eenvoud, na eenen langen klinker en twee- en drie-klinkers, in 't meervoud in eene zachte lettergreepöpenende V en Z veranderen, alzo ook de harde sluit T van 't eenvoud in eene zachte D van 't meervoud verwandelen moet.

Hier tegen zeggen de voorstaaners van de spellinge der sluit D in naam- en werkwoorden, die in 't meervoud of in een gebogen geval eene D vereischen, dat niet altijd de sluit D als eene T klinkt; gelijk blijkt, bij voorbeeld, in

Het RAT opwinden, dat luidt als, Het RAD opwinden.
 LANTSMAN, als LANDSMAN of LANSMAN.

F 3

S'LANTS

'sLANTS *Schip*, luidt als 'sLANDS of 'sLANS *Schip*.

Het geene echter met de algemeene uitspraake niet strookt.

Dat wijders de spelling met de fluit D den uitheemschen te stade komt, ziende dat van het eenvoud

LAND KOMT LANDEN. VAN LEEVEND KOMT LEEVENDE.

HAND, HANDE. GEEVEND. GEEVENDE.

GOED. GOEDEN. BELEID. BELEIDE.

OUD. OUDEN. GEVLEID. GEVLEIDE.

Terwijl men nog daarenboven, door deze spellingwijze veele naam- en werkwoorden naar hunne verschillende betekenis kan onderscheiden; zo als blijkt in

AARD.	<i>Terra</i> , en	AART.	<i>Genium proprietas</i> .
AARDEN.	<i>Pictile</i> .	AARTEN.	<i>Simulare</i> .
AREND.	<i>Aquila</i> .	ARENT.	<i>Nomen proprium</i> .
BLD.	<i>Cubile</i> .	BET.	<i>Plus</i> .
BLOOD.	<i>Timidus</i> .	BLOOT.	<i>Nudus</i> .
BOND.	<i>Foedus</i> .	BONT.	<i>Discolor</i> .
BOND.	<i>Ligebam</i> .	BONT.	<i>Pellitus</i> .
BOOD.	<i>Offerebam</i> .	BOOT.	<i>Navicula</i> .
BOORD.	<i>Margo</i> .	BOORT.	<i>Terebrat</i> .
BOD.	<i>Oblatum</i> .	BOT.	<i>Hebes, Pasfer</i> .
DEUGD.	<i>Virtus</i> .	DEUGT.	<i>Valet</i> .
GAD.	<i>Nomen proprium</i> .	GAT.	<i>Foramen</i> .
GEMOED.	<i>Conscientia</i> .	GEMOET.	<i>Obviam</i> .

GESCHUD.	<i>Quasatus.</i>	EN GESCHUT.	<i>Catapulta.</i>
GEWED.	<i>Certatus.</i>	GEWET.	<i>Acutus.</i>
GOD.	<i>Deus.</i>	GOT.	<i>Nomen proprium.</i>
GRAAD.	<i>Gradus.</i>	GRAAT.	<i>Spina.</i>
HARD.	<i>Durus.</i>	HART.	<i>Cor.</i>
HOND.	<i>Canis.</i>	HONT.	<i>Fluvius.</i>
HOUDEN.	<i>Tenere.</i>	HOUTEN.	<i>Ligna.</i>
KOUD.	<i>Frigidus.</i>	KOUT.	<i>Sermo.</i>
LAADEN.	<i>Onerare.</i>	LAATEN.	<i>Sinere.</i>
LIED.	<i>Canticum.</i>	LIET.	<i>Sinebat.</i>
LOOD.	<i>Plumbum.</i>	LOOT.	<i>Frutex.</i>
LOODEN.	<i>Plumbeus.</i>	LOOTEN.	<i>Frutices.</i>
LUID.	<i>Clarus.</i>	LUIT.	<i>Cubara.</i>
MILD.	<i>Liberalis.</i>	MILT.	<i>Splen.</i>
MOED.	<i>Animus.</i>	MOET.	<i>Coactus, vis.</i>
MYDEN.	<i>Vitare.</i>	MYTEN.	<i>Acari.</i>
NOOD.	<i>Periculum.</i>	NOOT.	<i>Nux.</i>
OORD.	<i>Plaga.</i>	OORT.	<i>Quadrans.</i>
POND.	<i>Libra, As.</i>	PONT.	<i>Ponto.</i>
RAAD.	<i>Senatus.</i>	RAAT.	<i>Spina.</i>
RAD.	<i>Rota.</i>	RAT.	<i>Mus.</i>
REED.	<i>Equitabam.</i>	REET.	<i>Disfliebam.</i>
REEDEN.	<i>Parare.</i>	REETEN.	<i>Rime.</i>
RIED.	<i>Consulabam.</i>	RIET.	<i>Arundo.</i>
SNOOD.	<i>Fraudulentus.</i>	SNOOT.	<i>Emungebam.</i>
SPELD.	<i>Acicula.</i>	SPELT.	<i>Zea, Alica.</i>
VLIEDEN.	<i>Fugere.</i>	VLIETEN.	<i>Fluere.</i>
VLOODEN.	<i>Fugiebant.</i>	VLOOTEN.	<i>Clasfes.</i>
WAND.	<i>Paries.</i>	WANT.	<i>Manica.</i>
WED.	<i>Aquarium.</i>	WET.	<i>Lex.</i>

WILD. *Ferus* en WILT gij? *Visne?*
 ZWEED. *Suecius.* ZWEET. *Sudor.* (a)

Andere taalkundigen trachten dit schrijfverschil te beslissen, met aan beiden, de uitspraake en de afleidinge, te voldoen door 't spellen van DT in plaats van T of D, en schrijven

GODT. DENKENDT. BELEIDT.
 GOEDT. SPREEKENDT. GEVLEIDT.

Doch dit is tegen den regel der korthed gezondigd, en wordt daarom van weinigen gevolgd. De DT schrijftmen echter in den tweeden en derden persoon der werkwoorden, die een enkele of gedubbelde D hebben, waarvan hiervoor meer over den schrijregel der korthed.

Daar men nu van deze drievoudige spellingwijze de beste moet verkiezen, en ieder zijne volledige reden voor zich heeft, acht ik veiligst, naar den bekenden regel, *Sentiendum cum doctis, loquendo cum vulgo*, het meest heerschende gebruik der geleerden te volgen; en dat schijnt, deels om de regelmaatige afleidingen, deels om den zachten spreektrant van Holland, als hoofdprovincie, te volgen, voor de spelling met de sluit D te zijn.

F,

(a) Zie de NEDERDUISCHE SPRAAKKONST VAN E. ZEYDE, BAAR op de letter D, Bladz. 72.

F,

is een vermaatschapte medeklinker met de V; doch harder in de uitspraake; zo als blijkt in

FAAM.	<i>Fama</i>	en VAAM.	<i>Orgyia.</i>
FEEST.	<i>Feria.</i>	VEEST.	<i>Crepitus.</i>
FEIL.	<i>Error.</i>	VEIL.	<i>Hedera.</i>
FEIL.	<i>Peniculus.</i>	VEIL.	<i>Venalis.</i>
FEILEN.	<i>Errare.</i>	VEILEN.	<i>Venditare.</i>
FEILEN.	<i>Verrere.</i>	VIJLEN.	<i>Limare.</i>
FEIT.	<i>Facinus.</i>	VEIT.	<i>Panaritium.</i>
FEL.	<i>Sævus.</i>	VEL.	<i>Pagina.</i>
FEL.	<i>Fortis.</i>	VEL.	<i>Cutis, corium.</i>
FIER.	<i>Ferox.</i>	VIER.	<i>Quatuor.</i>

Veelen gebruiken de F voor PH in woorden die van het Grieksch afstammen; als,

FILADELFUS	VOOT	PHILADELPHUS.
FILIPPUS.		PHILIPPUS.
FILOSOOF.		PHILOSOPH, enz.

Doch, mijns erachtens is het best in deze en foortgelijke grieksche woorden de PH te behouden, om te meer aan de zuivere uitspraake te voldoen; want de PH klinkt niet als F, maar als eene P, verzeld van een blaazend gelisp, zo als wij in de פ, נ, ר en ת der Hebreëren, en in de β, γ, Δ, en θ der Grieken

hooren, en daarom te recht door de BH, GH,
DH en TH worden uitgebeeld.

G,

schrijftmen in

GAL.	ARG.
GELD.	BERG.
GOUD.	SLAG, enz.

Zij wordt achter de N gevoegd om den zachten
neusklank aan te duiden; als blijkt in

BANG.	RING.	JONG.
DWANG.	DWINGEN.	SRONGEN, enz.

In dit geval wisselt de G met K, en maakt
met de voorafgaande N den harden neusklank
NK, die gebruikt wordt voor eenen volgenden
medeklinker; zo schrijftmen

JONKMAN,	VOOR JONGMAN,	VAN JONG.
OORSPRONKLYK	VOOR OORSPRONGLYK	VAN OOR- SPRONG.

Doch zo een zelfklinker volgt is de zachte
neusklank NG geene verandering onderhevig;
als blijkt in

JONGEN	VAN JONG.	LANGOOR	VAN LANG-EN OOR.
KONINGEN	VAN KONING.	TOEGANGACHTIG.	TOEGANG.

H,

vindt men in 't Nederduitsch alleenlijk in het be-
gin der lettergreepen; als bij voorbeeld in

HAND.

HAND.	HOOREN.	BEHOOREN.
HELM.	HY.	BEHEINEN.
HITTE.	HUUR..	GEHAAT, enz.

Sommigen gebruiken nog de H achter de G in DAGH, HEGH, VLAGH, WEGH enz. doch overtollig: het geluid der H wordt achter de G niet gehoord; ook is de G alleen volstandig genoeg om den waaren klank dier woorden aanteduiden.

De Ouden schreeven ook de H achter de G, gelijk de Italiaanen vóór de klinkers E, I en IJ, nog doen, om aantetoonendat de G alsdan neit als DSJ of SJ; maar als vóór de klinkers A, O, U en andere medeklinkers, luidt. Doch alzo de G bij ons geenen tweevoudigen klank, gelijk bij de Italiaanen en Franschen, heeft, is de H in diergelijke gevallen achter de G geplaatst, overtollig.

In Hebreuwsche en Grieksche naamwoorden schrijft men de H achter verscheidene medeklinkers, om een zeker bijgeblaas aanteduiden; als achter

B	VOOR	ב	in	JOBH, JOABH, NADABH.
P		פ		PHANUEL: PHARAO.
T		ת		THAMAR, NATHAN, MEPHIBOSETH.
C		χ		CHRISTUS, CHRYSOSTOMUS.

P II. PHILO PHILIPPUS.
T Θ. THETIS. THEMA. THEOCRIFT, enz.

Zo schrijftmen ook de Hebreeuwſche ך, of H, op het einde van ſommige naamwoorden; als,

JEHOVAH. JESAÏAH, enz.

doch ten onrechte; overmits de ך, of H, in deze woorden eene rustende letter is, en men dezelve niet leest, zo geen klinker daarbij, of *Mappik* daar binnen gevonden wordt.

J,

ſpeltmen in

JAK. JEUGD. JOK.
JAS. JICHT. JURK, enz.

Deze medeklinker is eigenlijk de Hebreeuwſche יוד (י), en moet deswegen in alle eigene naamwoorden, die van gemelde taale overgenomen zijn, behouden worden. Doch dit heeft geene plaats in zuivere Griekſche naamwoorden; overmits de Grieken geen medeklinker J, maar slechts eenen klinker I, *ἰωτα*, hebben, die niet in verbandinge met eenen opvolgenden klinker; maar op zichzelf, als eene bijzondere lettergreep wordt uitgesproken.

De

De J wisselt ook somtijds met de G; [als blijkt in

ANJELIER en ANGELIER.
JENEVER GENEVER, enz.

De reden hiervan is, om dat, in opgemelde woorden, de J klinkt als de Fransche J of G voor E en I: daar zij schijnen den Franschen ontleend te zijn.

Op eene gelijke wijze hebben wij hun den uitgang AGE ontleend, die door de beste Nederlandsche schrijvers met AADJE gespeld wordt; zo als blijkt in

BOSCHAADJE. PAKKAADJE. PERSONAADJE.
KWELLAADJE. PELGRIMAADJE. PLANTAADJE, enz.

Indien wij nu in deze en soortgelijke woorden eenigermate aan de uitspraake willen voldoen, zo klinkt in den opgemelden uitgang AADJE de J als bij de Franschen; maar aangemerkt wij geenen medeklinker met eenen tweevoudigen klank hebben, en dat daarenboven de D in dien uitgang niet gehoord wordt, dunkt het mij beter datmen, ingevolge de juiste uitspraak, schrijve; bij voorbeeld,

BOSSCHAASJE VOOR BOSCHAADJE.
KWELLAASJE KWELLAADJE.
PAKKAASJE PAKKAADJE, enz.

K,

K,

fchrijftmen in

KALKOEN. KIND. LAK.
 KEIZER. KONING. LOKKEN, enz.

De Ouden fchreeven in de plaatfe van eene K de C vóór A, O, U en andere medeklinkers, in na-volginge der Latijnen; doch het thans heerschen-de gebruik heeft deze verouderde en kwalijk ont-leende spelwijs met reden afgefchaft.

Anderen en nieuweren, gelijk A. MOONEN, heb-ben daarentegen gewild dat men de K in plaatfe der C, ook vóór de E en I zoude gebruiken, en fchrijven

KEDER VOOF CEDER, en KIKERO VOOF CICERO,

omdat het hoogstwaarfchijnlijk is dat de oude Romeinen de C vóór E en I even als vóór A, O, U en andere medeklinkers, als eene K hebben uitgefproken; gelijk uit de vertaalinge van het La-tijn in 't Grieksch ten klaarften blijkt; doch ons gebruik heeft deze letterkieschheid tot heden toe niet willen aanvaarden.

Oulings fchreef men ook CK voor KK; als

HACKEN. VOOF HAKKEN.
 DECKEN. DEKKEN.
 STICKEN. STIKKEN.

ja

ja op het einde der woorden nu de C, en dan de CK voor de enkele K, als

DACK. ICK. WREC.
BEC. JOCK. STUCK, enz.

doch de eerste spelwijs is, om haare onregelmaargheid, en de laatste om haare overtolligheid, door de huidige taalkundigen met reden verworpen. Zie overigens hiervóór op de C. Jijndot

L,

Schrijftmen in

LAND. SCHEL. BELLEN.
LEDIG. VOL. VULLEN, enz.

Oulings schreef men ook in sommige woorden de L na de O, daar men nu den tweeklinker OJ voor heeft; als blijkt in

GOUD, van GOLD.
KOUT, KOLD.
SCHOUT, SCHOLT, enz.

Zo wordt zij ook nog somtijds met R verwisseld; als in

STAMEREN VOOF STAMELEN.
SNIPPEREN VOOF SNIPPELEN.

M,

M,

speltmen in

MAND. LAM. KLEMMEN.
MENSCH. STEM. BROMMEN. enz.

Zij behoort ook in het woord BOOMGAARD; waarvoor men ook, doch verkeerdlijk, BOOGAARD schrijft.

N,

schrijftmen in

NADruk. MAN. MANNEN.
NEDERIG. ZON. ZONNEN, enz.

Met de R wordt zij somwijlen verplaatst; als blijkt in

BORN VOOR BRON.
BARNEN VOOR BRANDEN, enz.

P,

schrijftmen in

PAERD. LAP. SCHOPPEN.
PAK. SCHERP. TAPPEN, enz.

Zij is overtollig in de woorden AMPT en AMPT-MAN; waar voor men beter schrijft AMT en AMT-MAN.

Q,

Is eene latijnsche letter, die voor de U klinkt als K voor OE; gelijk blijkt in de woorden

QUINQUAGESIMA, QUINTILIANUS,
QUINTUS, QUIRINUS, enz.

welken door de Italiaanen, Spaanschen, Franschen en Engelschen nog uitgesproken worden als

KOEÏNCOEÄGESIMA, KOEÏNTILIANUS,
KOEÏNTUS, KOEÏRINUS, enz.

en dus niet als in den duitfschen taaltak de KW uitgesproken wordt. Ter dier oorzaak schreeven de Ouden, en schrijven nog heden eenige weinigen, verkeerdlijk,

QUAAL, VOOR KWAAL;
QUAAD, KWAAD;
QUAST, KWAST;
QUIJNEN, KWIJNEN.

R,

schrijftmen in

RAAD, DOOR, MORREN,
ROOD, SCHAAR, WARREN, enz.

De RH is de griekfsche P, ρ, of Rho, die of enkel of gedubbeld, een nageblaas in die taale
G . heeft.

heeft. Men behoortze niet te gebruiken dan in woorden die van het Grieksch afstammen; echter schrijft menze nog in

RHIJN, RHONE, RHABARBER, RHEEBOK, enz.

S.

Deze is de harde vermaatschapte medeklinker der zachte Z. Men schrijft haar, eerstlijk, vóór de medeklinkers CH, N, L, P, M en T; als in,

SCHERM, SLAAN, SMIJTEN,
 SCHRANDEr, SLECHTEN, SMEEREN,
 SNATER, SPARTELEN, STAAN,
 SNAVEL, SPOUWEN, MEEST, enz.

Ten anderen, in den aanvang der volgende woorden;

SA, T'SA, SALPETER, SEDERT, SIMPEL, SOMMIGE,
 SAAIJ, SAMMELEN, SEGRIM, SIPIER, SOMTYDS,
 SAIJET, SAMAAR, SEIN, SYROOP, SOORT,
 SABBAT, SANDELHOUT, SEISSEN, SISEN, SOP,
 SABEL, SAP, SEK, SOBER, SUF,
 SADUCEËR, SARAZIJN, SEKREET, SODOMY, SUFFEN,
 SAFFIER, SARGIE, SAMMELEN, SOK, SUKKE-
 LEN,
 SAFFRAAN, SATAN, SELRY, SOLDY, SUL,
 SALAAD, SATER, SERVET, SOLDAAT, SULLEN,
 SAIZOEN, SATYN, SESE, SOLFER, SULFER,
 SPRAAK.

SPRAAK, SAUS, SIDDEREN, SOLLEN, SUSSEN,
SALET, SAUSYS, SINKEL, SOM, SUIKER,
SALIJ, SCEPTER, SIM, SOMBER, SUIZE-
BOLLEN,

Ten derden, achter de harde medeklinkers
F, K, M, P en T; doch achter de D, L, N
en R verandert de harde S in eene zachte Z;
als in

VELZE, VAN VELS;
ONZE, ONS;
VAERZEN, VAERS.

De vaste uitgangen ZAAM en ZEL worden
uitgezonderd; hierom schrijftmen

WEEFZEL, VOOT WEEFSEL;
WERKZAAM, WERKSAAM;
ZWEEMZEL, ZWEEMSEL;
SCHRAAPZEL, SCHRAAPSEL;
NABOOTZAAM, NABOOTSAAM.

T,

schrijftmen in

TAK, KAT, KATTEN;
TAND, LAT, LATTEN.

De T is bij ons in de werkwoorden de merk-
letter van den derden perfoon van 't eenvoud;
hierom schrijftmen

G 2

rij

Hij DOET, en niet Hij DOED,
Hij SCHRIJFT Hij SCHRIJFD.

Ook wordt zij bij bekorting verdubbeld in den voorledenen tijd der werkwoorden die in de onbepaalde wijze met eene dubbelde T geschreeven moeten worden; als

Hij WETTE, VOOR Hij WETTEDE, VAN WETTEN;
Hij ZETTE, VOOR Hij ZETTEDE, VAN ZETTEN.

Zie verder hier vóór op den spelregel der kortheid.

De TI, gevolgd door eenen anderen klinker, heeft bij de Latijnen den klank van TSI; als blijkt in,

LUCRETIA, TERTIO, HORATIUS.

Deze spelwijs behoort men in het Nederduitsch te behouden, zo het zuivere latijnsche naamwoorden zijn; doch zo zij bij ons ingelijfd zijn, en onzen gewoonen uitgang ontvangen hebben, is het beter de spelling naar de uitspraak te voegen, schrijvende TS voor T; en dus

PREDIKAATSIE VOOR PREDICATIE OF PREDICACIE;
PROFEETSIE VOOR PROFETIE OF PROFECIE.

V,

schrijftmen alleenlijk in 't begin der lettergreepen,
zo

zo vóór de klinkers als vóór de medeklinkers; gelijk in

VAERS, VISCH, VLES, VREDE,
VERSCH, VOS, VLIET, VRUCHT, ENZ.

De V, een zachte vermaatschapt medeklinker der harde F zijnde, wordt dikwerf, naar de zachte hollandsche uitspraak, voor dezelve gebruikt; als blijkt in

VLEËRMUIS, VOOF FLEËRMUIS; VORM, VOOF FORM;
VLES, FLES; VRANK, FRANK;
VLIER, FLIER; VRANKRYK, FRANKRYK;
VRIESLAND, FRIESLAND; VOKKEN, FOKKEN.

Zo schrijven wij ook eenige woorden met V, die van het Grieksch en het Latyn afstammen, en in die taalen met een Π of Φ en F geschreeven worden; als,

VEEL, van $\Pi\omicron\lambda\lambda\acute{\epsilon}$; VALK, van *Falco*;
VROEG, $\Pi\rho\acute{\alpha}\iota$; VALSCH, *Falsus*;
VALLEN, $\Sigma\phi\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$; VLAM, *Flamma*;
VREEZE, $\Phi\rho\acute{\iota}\sigma\sigma\omega$; VORK, *Furca*.

W,

schrijftmen in het begin, in 't midden, en op het einde der lettergreepen, als

WAL, DWANG, EEUW,
WOORD, KWELLING, VROUW.

Zij komt vóór geen en medeklinker dan alleenlijk vóór de R; als,

WRANG, WREVEL,
WREED, WROETEN.

X,

is de griekfche χ of XI, die voor de GS, KS en CHS gebruikt werd. Zy dient om griekfche en latynfche naamwoorden te fchryven; als,

XANTUS, XERXES, ALEXANDER.

In 't Nederduitsch gebruikten thans KS voor X, fchrijvende

BLIJS, VOOR BLIJS; ZULKS, VOOR ZULKS;
RIJS, RIJS; BLIKZEM, BLIXEM.

Z,

is de zachte vermaatschapt medeklinker der harde S; gelyk men hoort in

ZAEL en SABEL; ZOLDER en SOLDIJ;
Ik ZAAIJ SAAIJ; ZUIGEN SUIKER;
ZINGEN SISSEN; WIJ ZULLEN SULLEN.

Men vindt haar alleenlijk in 't begin der lettergreepen vóór de zelfklinkers, en vóór den medeklinker

deklinker W, waarvoor men certijds eene S schreef; als

ZWAAN, VOOT SWAAN; ZWEEREN, VOOT SWEEREN;
ZWART, SWART; ZWERVEN, SWERVEN.



VIERDE AFDEELING.

V A N D E

STEMMAATKUNDE.

De STEMMAAT, *Prosodia*, wordt onderscheiden in WOORDMAAT, *Quantitas*, en WOORDTOON, *Accentus*.

De WOORDMAAT leert ons de langheid en kortheid; en de WOORDTOON den hoogen en laagten stemtoon der lettergreepen, in vergelijkinge tot mal-kanderen.

V A N D E

WOORDMAAT.

De tijdmaat der lettergreepen is bij ons drie-vuldig; dat is, kort of ééntijdig; middenbaar of tweetijdig, en lang of drietijdig; gelijk, bij voorbeeld, blijkt in het woord

AANPÖRREN.

Hier is de eerste lettergreep AAN, lang of drie-tijdig

G 4

tijdig in vergelijkinge der laatste lettergreep **REN**; dat is, men heeft driemaal zo veel tijds noodig om **AAN** als **REN** uittefpreeken; zo is ook de middenlettergreep **POR**, middenbaar of tweetijdig; dat is, langer dan de laatste lettergreep **REN**, en korter dan de eerste **AAN**.

De drievoudige stemmaat wordt in het Nederduitsch, en door ons spraakgebruik, en door de volgende regels gekend. De lange lettergreepen teken ik met een (—), de middenbaare met (°) en de korte met (v) boven de klinkers.

Lange of drietijdige lettergreepen zijn,

Ten 1. Alle lettergreepen die met gedubbelde klinkers geschreeven worden; als met

AA of **AE** in **AARD**, **MAAR**, **DAAR**;

EE **GEEN**, **ZEER**, **BEEN**;

IJ of **Y** **MIJN**, **WIJN**, **ZIJ**;

OO **DOOR**, **ZOON**, **WOON**;

UU of **UE** **ZUUR**, **MUUR**, **DUUR**.

Ten 2. Alle twee- en drieklinkers; als zijn,

AI in **MAI**, **AI**;

AU en **AUW** **PAUS**, **SNAUW**;

EI en **EIJ** **HEIL**, **FEIL**; **SPREIJ**;

EU **DEUR**, **HEUR**.

IE

IE	in	ZIEN,	DIEN;
OE		DOEN,	GOED;
OU en OUW		MOUT,	STOUT, VROUW;
UI en UIJ		DUIM,	UIT, LUIJ;
AAI en AAIJ		DRAAIT,	ZWAAIT, DRAAIJ;
AAU of AAUW		SNAAUW,	NAAUW;
EEU of EEUW		GEEUW,	LEEUW;
IEU of IEUW		NIEUW,	KIEUW;
OEI of OEIJ		MOEIJ,	BOEIJ; BLOEIJ;
OOI en OOIJ		DOOIT,	MOOIJ, enz.

Ten 3. Alle éénlettergreepige woorden die eindigen in de naklanken L, M, N, NG en R, of in de blaasklanken CH, F, G en S, op zich zelve, of door één of meer fluitletters gevolgd; als,

DAL,	VULT,	HULST,
DAM,	KOMT,	KOMST,
MAN,	WOND,	GUNST,
ZANG,	DINGT,	JONGST,
KAR,	VERSCH,	VORST,
LACH,	LUCHT,	LICHTST,
KAF,	GRAFT,	DOEST,
ZEG,	LIGT,	LIGTST;
DAS,	VAST,	MENSCH.

Alsmede de stopklanken B, D, K, P en T, door eenen sluitletter gevolgd; als,

HEBT, THANS, STRAKS, STROPT, NATS, enz.

Ten 4. De eerste lettergreep van alle tweelettergreepige woorden die eenen middenbaaren of korten uitgang hebben; als,

WASDOM,	VADER,
VRIENDSCHAP,	HEMEL,
DRONKAART,	BODE.

Ten 5. De volgende voorzetzels in tweelettergreepige woorden.

AAN	in	AANRIT;	NA	in	NAZIEN;
AF		AFGANG;	OM		OMGANG;
ANT		ANTWOORD;	ON		ONDIENST;
BIJ		BIJZIJN;	OP		OPWAARDS;
DOOR		DOORGANG;	TOE		TOEZANG;
MIS		MISDAAD;	UIT		UITVAARD;
			WAN		WANGUNST.

Ten 6. Insgelijks in drie en meer lettergreepige woorden, zo 'er eene korte lettergreep op volgt; bij voorbeeld, in

AANGEBOODEN,	NABESTAANDE,
BIJGELEGD,	OMGEKOMEN,
DOORGEBRAGT,	TOEGEKEERD.

Ten

Ten 7. Zo na de bovengemelde voorzetzels eene lange of middenbaare lettergreep volgt, dan heeft het voortzetzel de TOONHEFFING, en de tweede lettergreep blijft lang; als blijkt in

AÁN̄SLAGEN,	ÓM̄KEEREN,
áFMAAKEN,	NÁ̄BOOTSSEN,
BijWOONEN,	DÓOR̄BRENGEN, enz.

Ten 8. Maar het voorzetzels MIS, is kort voor een werkwoord, als blijkt in

MIS̄DOEN,	MIS̄DRIJVEN,
MIS̄CAAN,	MIS̄SACHTEN.

Ten 9. De volgende uitheemsche uitgangen zijn lang:

AAN	in	AMERICAAN;
EIT		MAJESTEIT;
EIJ		LIVREIJ;
EEL		TOONEEL;
EIN		ROMEIN;
ES		ZONDARES;
ET		BANKET;
IER		TUINIER;
IN		VRIENDIN;
IST		BLOEMIST;
OEN		VENIZOEN;

IJ in SLAVERNIJ;

IJT HIPPOCRIJT.

Ten 10. De volgende uitgangen hebben de eerste lettergreep lang, of drietijdig, en de laatste kort, of ééntijdig:

ÄCHTIG in ROODÄCHTIG;

ÄRSCHÉ MEESTÄRSCHÉ;

HÄNDE ALLERHÄNDE;

ÄERSTER TUINÄERSTER;

ÄADJÉ BOSSCHÄÄDJE.

Ten 11. Omtrent de achtervoegzels is nog aantemerken, dat dé korten somtijds eenen langen, en de langen eenen korten uitgang kunnen bij zig neemen; als in,

BURGER, BURGERIJ;

GAARDEN, GAARDENIER;

SOTTERNIJ, SOTTERNIJEN;

GRAVEEL, GRAVEELIG.

Ten 12. Koppelnaamwoorden van twee lettergreepen hebben de eerste greep lang, of drietijdig; als,

BIERKAN, PIJNBANK,

VELDSLAG, HANDSCHOEN.

Ten 13. Koppelnaamwoorden van drie lettergreep-

greepen, wier twee laatste greepen een bijvoegelijk naamwoord uitmaken, hebben de eerste lettergreep middenbaar, of tweetijdig, en de middenste lang, of drietijdig; als,

GOEDAARTIG,

MOEDWILLIG,

EERZUCHTIG.

Ten 14. Koppelnaamwoorden van drie lettergreepen hebben anders de middenste greep lang, of drietijding, met eenen toonval op de eerste; als,

PÚTWATER,

BIÉRSTEEKER,

LÁSTDRAAGER,

STÉENBAKKER.

Ten 15. Alle tweelettergreepige woorden hebben, zonder een kort voorvoegzel, de eerste greep lang, en de laatste kort of middenbaar; als,

LICHCHAAM, WATER,

HEMEL, AARDE.

Middenbaare of tweetijdige lettergreepen zijn,

Ten 1. Alle éénlettergreepige woorden van enkele zelfklinkeren, die in de stopklanken, B, D, K, P of T eindigen; als,

HEB

HEB,	STROP,
HAD,	STUT,
STOK,	SCHOT.

Ten 2. Insgelijks de gedubbelde stopklanken;
als,

HEBBEN,
HADDEN,
STOKKEN,
STOPPING,
STUKKEN.

Ten 3. De volgende uitgangen,

AAR	in	MAKELAAR;
AART		DRONKAART;
BAAR		WONDERBAAR;
DOM		EIGENDOM;
HEID		GOEDHEID;
ING		KORTING;
LEI		EENERLEI;
LING		LEERLING;
LINGS		SCHREIDELINGS;

LOOS

LOOS	in	ACHTFLOOS;
LIJK		VRIENDELIJK;
NIS		GEHEUGENIS;
SCHAP		MAATSCHAP;
ZAAM		LEERZAAM.

Korte of eenzijdige lettergreepen zijn.

Ten 1. De volgende voorvoegzels;

BE	in	BEGIN,	BEGEEREN;
ER		ERVAAREN,	ERBARMEN;
GE		GEHEEL,	GEGEEVEN;
ONT		ONTVANGEN,	ONTZENUWEN;
VER		VERRIJKT,	VERHOORD.

Ten 2. De volgende uitgangen;

DE	in	LIEFDE,	LOOFDE;
E		ERVE,	TOONE;
EL		ENGEL,	HEMEL;
EM		ADEM,	VADEM;
EN		MOLEN,	GEEVEN;
END		UCHTEND,	VREEZEND;
ENS		MOETWILLENS,	LEEVENS;
ER		ZWANGER,	DUURER;
ERS		ANDERS,	SCHRANDERS;

ISCH

ISCH	in	BRITTISCH,	GOTTISCH;
IG		WAADIG,	NOODIG;
SCHE		AARDSCHE,	HEMELSCHÉ;
KEN		DOEKSKEN,	MAAGDEKEN;
SE		SCHETSE,	KWETSE;
SEM		BLOEISEM;	
STE		GUNSTE,	KUNSTE;
STER		ZANGSTER,	DICHTSTER;
TE		HOOGSTE,	BEGEERTE;
TIG		TWINTIG,	VIJFTIG;
TJE of JE		SCHOENTJE,	HOEDJE;
UW		SCHADUW,	WEDUW;
ZE		ROOZE,	VAERZE;
ZEL		DEKZEL,	OPVEEGZEL.

Ten 3. De éénlettergreepige woorden

DE, DEN, DER, EN, 'ER, GE,
HET, ME, TE, DE, WE, ZE.

Bij het naspooren der opgemelde regelen, ontdekke ik de volgende eigenschappen der Nederduitsche Spraake, die ik niet nalaaten kan hier in te laschen.

Ten 1. Dat de meeste grondnaam-en werkwoorden uit eene enkele lettergreep bestaan.

Ten 2. Dat alle de twee lettergreepige woorden den toon op de eerste greep hebben; invoe-

ge hiervan niet dan uitheemsche woorden uitge-
zonderd kunnen worden; als zijn,

LIVRÉI, TOONÉEL, ROMÉIN, BANKÉT,
BORDEÉL, KAPÉL, GRANAÁT, FORNÚIS,
TABÁK, PAPIER, PERSOÓN, NATUÚR,
MORTIÉR, PISTOÓL, CITROÉN, MINÚIT, enz.

Hieruit blijkt de eigenaartige korthed, en te-
vens de regelmaatige toonval der Nederduitsche
Spraake; twee eigenschappen, die de grootste
volmaaktheden eener taale uitmaaken; waarvan
ter zijner plaatse breeder.

VAN DEN

W O O R D T O O N,

De spraaktoon en zijn in het Nederduitsch be-
paald of onbepaald.

Alle twee- en meer lettergreepige woorden
hebben eenen bepaalden toon, die men uit de
volgende regelen kan leeren kennen.

Ten 1. In woorden van twee lange letter-
greepen, heeft de eerste lettergreep den toon;
als in

BLOÓDAART, DEÚGDRIJK,
DOÓLHOF, EÉTZAAL.

Ten 2. Tweelettergreepige woorden, wier
eerste greep lang, en wier laatste middenbaar of

H

kort

kort is, hebben den toon op de eerste lettergreep; als in,

MAÁTSCHAP, GEÉVEN,
LEÉRZAAM, LIÉFDE.

Ten 3. Tweelettergreepige woorden, wier eerste greep middenbaar, en de laatste lang, middenbaar of kort is, hebben den toon op de eerste lettergreep; als in

GÓDLOOS, SCHÚTBAAR,
HÉBZUCHT, STÓKKEN, enz.

Ten 4. Tweelettergreepige woorden, wier eerste greep kort, en de laatste lang of middenbaar is, hebben den toon op de laatste lettergreep; als in

BEDÁARD, ERKÉN,
GELEÉRD, VERLÁK.

Ten 5. De scheibbare voorvoegzels AAN, AF, BIJ, DOOR, NA, OP, TOE UIT, hebben in twee- en meer lettergreepige woorden altijd de toonverheffing; als,

AÁNDOEN, NÁGAAN, LEG AÁN,
AFVEEGEN, ÓPZITTEN, GEEF AF,
BIJZIJN, TOÓGANG, VEEG ÚIT,
DOÓDRINGEN, ÚITVINDEN, DOE TÓE.

Ten 6. De uitheemsche lange uitgangen
AAN,

AAN, EIT, EI, EEL enz. hier vóór vermeld, hebben mede den toonval; als,

AMERIKAÁN, ROMÉIN,
MAJESTÉIT, ZONDAARÉS,
LIVRÉI, BANKÉT,
TOONEÉL, TUINIÉR, enz.

Ten 7. De voorvoegzels WAN, ON en HER, hebben den toonval, wanneer eene enkele lettergreep volgt; als in

WÁNGUNST, ÓNSTERK, HÉRKOMST;

doch, zo na de laatste lettergreep een middenbaare of korte uitgang volgt, dan wordt de toon op de middenste greep verschooven; als in

WANGÚNSTIG, ONSTÉRKTE, HERKÓMSTIG.

Volgt na de opgamelde voorvoegzels eene korte lettergreep, dan behouden zij den toonval; als in

WÁNGÉDROCHT, ÓNBEDACHT, HÉRGELEID.

Ten 8. Eene lange of middenbaare lettergreep, tusfchen twee middenbaare of korte greepen, heeft immer den toonval; als in

BEGRAÁVEN, ONTWAÁKBAAR,
ERKÉNNEN, GEAÁRTHEID.

Ten 9. Koppelwoorden van drie lettergreepen, waarvan de eerste een naamwoord is, hebben den toon op de eerste lettergreep; als in

WAÁGDRAAGER, PÚTWATER, LÁNDZIEKTE, ENZ.

Ten 10. Koppelwoorden van drie lettergreepen, welken bijnaam- of bijwerkwoorden zijn, hebben den toon in 't midden; als,

GOEDÁARTIG, ARGLÍSTIG, ENZ.

Ten 11. Alle vier, vijf, of meer lettergreepige koppelwoorden volgen de twee laatstvoor- gaande regels.

Ten 12. De uitgangen der middenbaare klankmaate hebben geen toon, wanneer zij op eene lange of middenbaare lettergreep volgen; als in

ONDÁNKBAAR, GOÉDHEID, LÁNGZAAM, ENZ.

Desgelijks, zo zij door eene korte lettergreep voorgegaan, en door eene lange of middenbaare gevolgd worden; als,

HÀNDELBAAR GOED.

DE GOEDIGHEID TÁRTEN;

doch wanneer gemelde uitgangen tuschen twee korte lettergreepen geplaatst staan, verkrij-

krijgen zij eenen langen toon ; als bij voorbeeld in

MILDAADIGHÉID BÉTRACHTEN.

Ten 13. In enkellettergreepige woorden wordt de toonval bepaald door de voorgaande en volgende lange, middenbaare of korte lettergreepen ; volgens deze beide spraakregels ;

Een toon verlaagt de volgende lettergreep.

Drie volgende ontoonige lettergreepen verhoogen de middenste greep éenen toon.

Dus heeft een enkellettergreepig woord geen toon , na eenen voorgaanden toon ; offchoon de volgende lettergreepen lang of kort zijn ; als ,

BEWYS MIJ VRIEND.

ONTVÓUW MIJ DE GEDACHTEN.

En enkellettergreepig woord , tusfchen twee korte greepen geplaatst , heeft eenen hoogen , zo het van een lange ; en eenen laagen toon , zo het van eene middenbaare klaukmaat is ; als ,

DIE GIFTEN ZÍJN TE GROOT.

IK WACHTÉ ÓP DE ZAAK.

De onbepaalde , of klemtoon , is veelál willekeurig wanneer drie , vier , vijf , of meer enkellettergreepige

greepige woorden onmiddelijk op malkanderen volgen; het geene, om de korthed onzer spraake, dikwerf onvermijdelijk is. In dit geval wordt het twijfelachtig, welke en hoeveele lettergreepen den toon moeten ontvangen; bij voorbeeld, in deze rede,

HIER WOONT ZIJN ZOON,

is het willekeurig den toonval, of op het eerste het tweede, het derde, of op het laatste woord te plaatsen; doch tēffens zonder of met nadruk.

Zo men de zaak slechts verhaalt, dan valt de toon op het naam- en werkwoord, als de voorname deelen der rede; en men zegt,

HIER WÓONT ZIJN ZOÓN;

doch wanneer men den toon op het eerste woord, **HIER**, plaatst, zo spreekt men hoofdzaklijk met betrekkinge tot de plaats daar men zig bevindt; het volgende werkwoord verliest daardoor zijnen anders natuurlijken toon, en men zegt,

HIÉR WOONT ZIJN ZOON.

Spreekt men met opzicht tot den vader, dan valt de toon op **ZIJN**, en het voorste woord is zonder toon; om dat de uitspraak zich verhaast het zaaklijke deel te noemen, en men zegt,

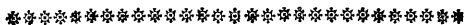
HIER

HIER WOONT ZIJN ZOON.

Wil men cindelijk aanduiden dat men van den zoon en van niemand anders spreekt, dan valt de toon op ZOON, en de vóórásgaande woorden hebben geenen toon; aldus,

HIER WOONT ZYN ZOÓN.

Deze vrijkeuringe toonvallen hebben hunne bijzondere nuttigheid in de gewoone dichtmaate, zo om de wanluidende ééntoonigheid der vaerzen te vermijden, als om den begeerden nadruk der rede te kunnen plaatfen; gelijk in mijne DICHTKUNDE blijkt.



V I J F D E A F D E E L I N G .

V A N D E

S C H E I T E K E N K U N D E .

Behalven de kennis der lettermerken, behoort men nog de scheitekens en hun gebruik te kennen.

De scheitekens zijn bij ons agttien in getalle.

Ten 1. (,) STREEP, ZINSNEDE; *Comma*, *Virgula*.

H 4

Ten

Ten 2. (;) STIPSNEDE , PUNTCOMMA; *Comma cum puncto*; *Semi colon.*

Ten 3. (:) TWEESTIP, LIDTEKEN; *Colon, Duo puncta.*

Ten 4. (.) STIP; *Punctum.*

Ten 5. (!) VERWONDERINGSTEKEN; *Signum admirationis.*

Ten 6. (?) VRAAGTEKEN; *Signum interrogationis*

Ten 7. (◊) TUSSCHENSTELLING; *Parenthesis.*

Ten 8. (-) KOPPELTEKEN; *Copulatio.*

Ten 9. (,,) TWEESTREEF; *Comma duplicatum.*

Ten 10. (-) AFBREEKING; *Divisio, Hypbe, Subunio, A linea.*

Ten 11. (¨) DEELTEKEN; *Diaeresis.*

Ten 12. (....) BELETSELTEKEN.

Ten 13. (—) RUSTTEKEN.

Ten 14. (') AFWENDINGSTEKEN; *Apostrophus.*

Ten 15. (´) SCHERPE TOON; *Accentus acutus.*

Ten 16. (˘) ZWAARE TOON; *Accentus gravis.*

Ten 17. (ˆ) OMGEBOOGEN TOON; *Accentus circumflexus.*

Ten 18. (§) AFDEELING; *Paragraphus.*

Het gebruik dezer tekenen is als volgt;

STREEP

STREEP OF ZINSNEDE.

(,)

Dit scheideteeken gebruiktmen

Ten 1. Om naamwoorden, bijnaamwoorden, werkwoorden, deelwoorden, bijwerkwoorden en voorzetsels te onderscheiden.

Naamwoorden.

Om van VAN VONDELEN, ANTONIDES, BRAND, VOLLENHOVEN, en anderen niet te spreken.

Bijnaamwoorden.

Hij is voorzichtig, oplettend, naauwkeurig en bescheiden.

Werkwoorden.

Hij schrijft, dicht, en schildert te gelijk.

Deelwoorden.

Waardoor de rust verworven, het vergenoe-gen geboren, en de deugd aanminnelijk gemaakt wordt.

Bijwerkwoorden.

Het welke alom, alzins, altijd en van allen geloofd is.

Voorzetzels.

Door , met , en in vrede kunnenwe alleenlyk gelukkig zijn.

Ten 2. Indien een koppelwoord de woorden zamen bindt , steltmen geen scheiteken.

Deze koppelwoorden zijn , EN , NOCH , OF , ALS , GELIJK , en weinige anderen.

De vreugde en blijdschap is groot.

Hij wil hem noch zien noch booren.

Hij doet het eene of andere.

Hij is zo veränderlijk als de wind.

Ten 3. Men stelt echter een streep vóór de boven genoemde voegwoorden , indien de zinleden tusfchenvallig of omftandig zijn.

Ik heb alles naauwkeurig waargenomen , en tevens uwe laatste order aangetekend , zo als gij mij belast hebt.

Ten 4. Een tusfchenrede , wanneer zij niet groot is , wordt vóór en achter door dit scheiteken afgezonderd.

Hij spreekt , zo hij zegt , Duitsch en Fransch.

Edoch , zo de tusfchenrede lang val-

vallen worden zij gemeenlijk binnen een () gesloten.

Eindelijk staat noch aan te merken dat men bij iedere streep, in het lezen een weinig toeven moet.

STIPSNEDEN OF HALFLIDTEKEN.

(;)

Deze gebruikt men

Ten 1. In tegengestelde bewoordingen.

Hem zijn de algemeene en bijzondere; kerklijke en waereldlijke; zijne eigene en eens anders zaaken toevertrouwd.

Ten 2. De overtallige spreuken die onder eene zelfde beheersching zijn, worden door dit teken van malkanderen gescheiden.

Gij zijt ongevoelig omtrent de goedheid van eenen vriend die u bemint; van eenen vriend die u allerwege tracht te bevoordeelen; van eenen vriend die zich zelven voor u zo vaak ten pande stelt.

Dit verhoog bestaat uit drie deelen; het eerste bevat de gronden der Wiskunde; het andere de beginzels der Natuurkunde; en het laatste de beschouwende Geneeskunde.

Ten

Ten 3. Overigens dient dit scheideteken om de leden van eenen volzin, *Periodus*, te scheiden; lang zijnde bestaat de volzin gemeenlijk uit één, twee of meer zinsneden.

In het leezen moet men bij dit teken een weinig meer rusten dan bij de voorgaande streep.

Ten 4. Eindelijk stelt men dit teken voor de volgende voegwoorden;

AANGEZIEN DAT,	OPDAT,
ALHOEWEL, HOEWEL,	SCHOONDAT, OFSCHOONDAT,
DEWIJL,	UITGENOMEN DAT,
MAAR,	VOOR 'T OVERIGE,
MITS DAT,	WANT,
NIBTTEMIN,	ZODANIG DAT,
OMDAT,	ZO VEEL TE MEER,
ONDERTUSSCHEN,	ZO WEL, ENZ.

TWEESTIP OF LIDTEKEN.

(:)

Dit scheideteken gebruikt men

Ten 1. In het midden van eenen volzin, als het eerste zindeel eenen volkomen zin uitmaakt;

NEPOS *is zulk een bekwaam man, dat bijalleen waardig schijnt dit amt te bekle-*

kleeden: maar aan den anderen kant is hij zo eerlijk, dat hij alleen waardig schijnt het zelve nooit te aanvaarden.

Ten 2. Indien men eens anders woorden bijbrengt; als,

Dus zegt HIPPOCRATES: het leeven is kort, de kunst is lang.

Ten 3. Vóór de wederstreevende, voorwaardige, en bindende voegwoorden; als zijn,

MAAR,	VOOR 'T OVERIGE,
ONDERTUSSCHEN,	UITGENOMEN,
NIETEMIN,	MITS DAT,
TEN ANDEREN,	OPVOORWAARDE DAT.

In 't leezen rustmen bij dit teken nog een weinig langer dan bij het voorgaande.

STIP.

(.)

Dit scheiteken dient om eenen volzin te sluiten.

Ik rekende mij te vroeg onder het getal der gelukkigen; indien de Fortuin ons kan verrijken, zij kan ons ook nutloos vleijen.

Uit dit alles blijkt dat de streep, stipsnede en tweestip dienen om de kleinere en grootere deelen van eenen volzin afteperken.

Ten

Ten einde nu dit spraakkundig deel des te beter te verstaan merkemen aan, dat de stijl of lang of kort is; en dat in den langen volzinnigen, of periodifchen stijl, de volzinnen enkel of éénledig, en zamengestel of meerledig zijn.

In de enkele of éénledige volzinnen worden de deelen slechts door streepen gefcheiden, als in dit volgende.

Die rechtvaardig leeft, zich bij de menschen bemind maakt, en voor zich zelven poogt zijne deugd te vernederen, beboeft aan zijn geluk niet te twijfelen.

Een zamengestelde volzin heeft twee zindeelen; waarvan het eerste VÓÓRZINDEEL, *πρότασις*; en het laatste NAZINDEEL, *Ἀπόδοσις*, genoemd wordt.

Nog wordt een zamengestelde volzin gedeeld in TWEELLEDIGE, *Δίκωλον*; DRIELEDIGE, *Τρίκωλον*, en VIERLEDIGE, *Τετράκωλον*.

Een vóórzindeel wordt van een nazindeel door middel van een tweestip gefcheiden: de leden dier beide zindeelen worden, zo zij een volkomen voorstelzel bevatten, door een streep (,) gedeeld; als mede door een stipfede (;) zo wij meerder scheiding, meerder tusfchentijd, en voornaamlijk zo wij iets van tegengestelde zaaken willen aantoonen; of dat iets ter volmaakinge van het voorstelzel ontbreekt.

Een tweezinledige volzin heeft een tweestip (:)

op

op het einde van het vóórzindeel, zo de volzin lang; en een stipsnede (;), zo de volzin kort valt; bij voorbeeld,

Ik heb, om veele redenen, gewenscht, om bij u te Rome te zijn: maar voornaamlijk, op dat gij mijne aan u verschuldigde vlijt, zo in raad als daad, zoudt mogen zien.

Geene beeft het huis groot gemaakt; deze heeft het verkleend.

Een driezinledige volzin heeft het vóór- of nazindeel gedubbeld. In beide gevallen stelt men de tweestip (:) na het vóórzindeel, en de stipsnede (;) na het eerstvolgende zinlid; als,

Zo ik in het bijzonder met u geene zeer veele en oprechte redenen tot vriendschap had; noch dat 'er van onze jeugd af veele onderlinge gediensigheden plaats gehad hadden: ik zou de beginzels onzer vriendschap van onze ouderen afleiden.

Zo ik in het bijzonder met u geene zeer veele en oprechte redenen tot vriendschap had: ik zou de beginzels onzer vriendschap van onze ouderen afleiden; onder welken altijd eene groote en naauwverknochte gemeenzaamheid plaats gehad heeft.

Een vierledige volzin heeft of gemeenlijk de tweestip (:) in 't midden des volzins, na het tweede zindeel; of voorwaards of achterwaards;

aar

naar dat het vóór- of achter zindeel uit één of drieleden bestaat, deze twee- en twee-, één-, en drie-, en drie- en éénzinleden worden door eene flipsnede onderscheiden; als gemelde zinleden niet kort vallen; bij voorbeeld,

Indien de stoutmoedigheid in het veld en in de wildernissen zo veel vermag; zo de onbeschaamdheid in den rechtbank en in de rechtpleegingen goldt: A. CÆCINA zoude in het rechtsgeding de onbeschaamdheid niet min wijken; dan bij in het werkende vermogen voor zijne stoutmoedigheid geweeken heeft.

Toen ik werkeloos in Tusculanus was; ter oorzaake ik de leerlingen te gemoed gezonden had; op dat zij mij zijnen boezemvriend tot eenen medevriend zouden verwerven: heb ik uwe aangenaame brieven ontvangen.

Eene ZEGGING, *ᾠράσις*, *Dicto*, *Propositio*, is wijders drievoudig: enkel, zamengefeld, en ingelascht.

Eene enkele zegging bestaat uit een ONDERWERP, *Subiectum*, en een bevestigend of lochenend TOEVOEGZEL, *Attributum*; dat is ten minsten uit ééne noemer en één werkwoord; als,

De moeder bemint haare dochter.

Eene zamengefelde zegging bestaat of uit één

ON-

onderwerp en verscheidene toevoegzelen; of uit één toevoegzel en verscheidene onderwerpen; of wel uit verscheidene onderwerpen en verscheidene toevoegzelen; als.

Cicero was een Romeinsch redenaar, en te gelijk een Filosooph

Man en vrouw zij eensgezind.

Noch zijn vermogen, noch zijne grootheid, noch zijn vernuft zijn in staat, om zijnen vijand te overwinnen, en zijne eigene gemoedsdriften te beteugelen.

Eene ingelaschte zegging bestaat, wel is waar, slechts uit één onderwerp en uit één toevoegze; maar of haar onderwerpen of haar toevoegzel, of beide haar onderwerp en toevoegzel, bevatten andere zeggingen die heur wijzigen of iet bijvoegen.

Alle deelen dezer zeggingen worden door een streep gescheiden; gelijk ook de zinleden wanneer zij kort vallen.

In den verkorten stijl vallen alle scheirusten korter, en dus gebruiktmen, in vergelijkinge des volzinnigen stijls, de streep (,) voor de stipsnede (;), en de stipsnede (;) voor de tweestip (:).

VERWOND RINGSTEKEN.

(!)

Het verwonderingsteken gebruiktmen achter een verwondering, klagte, of vreugde uitdrukking; als mede achter, HELAAS, ACH, OCH, OCH ARM.

I

Wat

Wat zie ik!

O Goden! wat lijd ik al elenden!

Hoe menigwerf lonkt zij mij minzaam toe!

Ach! moet ik mij dan zulks getroosten?

Och! hoe ongelukkig is het lot verkeerd!

Helaas! gij werpt u zelven in 't onheil.

VRAAGTEKEN.

(?)

Dit teken gebruiktmen achter eene vraag:

Zaagt gij het niet?

Wat had bij 'er te verrichten?

TUSSCHENSTELLING.

()

Dit gebruiktmen, als men in eene rede iet inwerpt, dat achter dezelve had kunnen geplaatst worden.

Hij zal mij (indien hij niet wederom van gedachten verandert) de boeken wel zenden.

KOPPELTEKEN.

(-)

Het koppelteken gebruiktmen op de volgende wijze,

Zuid- en Noordholland.

Genees- beel en- Vroedkunde.

Dank- Vast- en Bedeaag.

TWEE:

(131)

TWEESTREEP.

(„)

Dit teken gebruiktmen in 't begin der regelen, van eene rede, die eener anderen ontleend is.

EPICLETUS zegt „ *Eenige dingen zijn in ons vermogen, anderen niet: die in ons vermogen zijn, zijn ons eigen; doch die in ons vermogen niet zijn, vremd en raaken ons niet.*”

AFBREEKING.

(-)

is, als men op het einde der regelen de woorden bij lettergreepen afbreekt; dus,

Gelijk de mildaadigheid altoos baaire belooning ontvangt.

DEELTEKEN:

(“)

Het deelteken steltmen op den laatsten van twee zamenkomende klinkers, die niet eensgalms moeten uitgesproken worden

BEÏNK, PRIËL,
Poëzij, Goël, enz.
1 2

BE-

(132)

BELETZELTEKEN.

(....)

Dit teken wordt gebruikt, als de spreker in zijne rede gestoord wordt.

PATROCLUS.

Ik zal bem....

ACHILLES.

Maar mijn vriend,

RUSTTEKEN.

(—)

Hier mede wordt eene lange rust aangeduid:
Dis dacht ge niet. — Maar ik zal mij op eene andere wijze wreken.

AFWENDINGSTEKEN.

(')

Het afwendingsteken gebruikt men, wanneer men één of meer letters uitlaat; als,

WAND'LEN, VOOR WANDELEN; HEBB', VOOR HEBBEN.
HAND'LEN, MANDELEN; EEN', EENEN.
enz.

On-

Ondertusfchen zet men dit teken niet overal waar eene uitlating plaats heeft: de Dichters, en bij hen tog zijn de uitlatingen meestal in gebruik, fchrijven,

Uw (niet uw') vreugd heeft dubbele reden;

daar men evenwel in onreim zou fchrijven *UWE vreugd*; omdat het woord *VREUGD* van het vrouwlijke geflacht is: zulks heeft omtrent het gezegde geflacht altoos plaats, en met reden: men fchrijft,

Op uw beel, voor op UWE beel of bede;

want plaatfte men voor de uitgelaatene *E* een Afwendingsteken,

Op uw' beel,

zo zou 't geflachtskenmerk van 't woord *DEEL* twijfelachtig zijn; omdat men ook fchrijft,

Op UW' fok, voor Op UWEN fok,

in welk geval het Afwendingsteken aanduidt, dat het huigend toezetzel *EN* uitgelaaten, en dus het woord van het manlijke geflacht is.

Ter aanduidinge van 't laatstgemelde geflacht, fchrijft men ook, bijvoorbeeld,

Zo brenge elk uur EEN' nieuwen zegen med;

doch het komt ons voor dat het Afwendings-

teken in zulke gevallen overtollig is, om dat het geboogen toevoegelijke naamwoord NIEUWEN, het geslacht van 't zelfstandige naamwoord ZEGEN reeds aanduidt, en dus tevens te kennen geeft, dat men in onrijm zou schrijven,

Zo brenge elk uur EENEN nieuwen zegen mee,

gevolglijk, dat bij het woordje EEN eene uitlating van EN plaats heeft.

Hoe zeer voords ook 't gebruik van het afwendingssteken in 't midden van een woord, ter aanwijzing van de plaatshebbende letteruitlatinge, te billijken zij, wordt dat gebruik echter van de tegenwoordige dichters geheel verworpen: bij hen leest men,

DWINGLAND, niet DWING'LAND, VOOF DWINGE-

		LAND;
ZUIVREN,	ZUIV'REN,	ZUIVEREN;
WONDREN,	WOND'REN,	WONDE-
		REN;
SIDDREN,	SIDD'REN,	SIDDEREN;
FOLTZING,	FOLT'RING,	FOLTE-
		RING;
ONNOOZLE,	ONNOOZ'LE,	ONNOO-
		ZELE;
IJDLE,	IJDELE,	IJDELE;
		enz.

Sommigengebruiken ook het Afwendingssteken bij

bij de eigene naamwoorden welken in den tweeden naamval gebogen worden, en schrijven,

JACOB's *goed*, in plaats van JACOBS *goed*;
 PIETER's *boeken*, PIETERS *boeken*;
 GOVERT's *zotheid*, GOVERTS *zotheid*;

enz.

om daardoor het eigen naamwoord onveranderd aantetoonen, en te verhoeden dat men den perfoon waarvan gesproken wordt, niet JACOB', PIETERS, GOVERTS, enz, inplaats van JACOB, PIETER, GOVERT, enz, noeme, welke misvatting gegrond zou kunnen weezen, op eene onkundige vergelijking met uirheemsche eigene naamwoorden, die met een S sluiten, en dus de nederlandsche buiging in den tweeden naamval niet gedoogen; bij voorbeeld,

CHRISTUS *verdiensten*.

SCHERPE TOON.

(')

Dit teken gebruikt men boven de klinkers, wanneer dezelve nadrukshalve of ter onderscheidinge eenen scherpen toon vereischen; als,

Waakt op, vóór de allerlaatste snik.

en,

Genade en majesteit gaan zyne schreden vóór.

en,

De dwinglandy drong dóór zelfs in ons vaderland.

en,

*Een heimelyk gesprek wordt nimmer toege-
staan,*

Met hem die zEKER zal de doodstraf ondergaan.

NOMSZ *Mich. Ad de Rutter.*

Dezelfde Dichter laat MEVROUW LA BORDE, die te vergeefs voor de voeten van DEN JONGEN VALKENBURG geëlegen heeft, en zig nu voor die van deszeifs vader werpt, zeggen;

*Mijnbeer, mijn toeverlaat! ik val aan UWE
voeten.*

*Het wreed belang dat my te helpen hem ver-
biedt;*

*Weêrboudt u, vry van rang, om my te helpen
niet.*

in welk geval de klinker U zekerlijk een scherpen toon vereischte om kracht aan de zegging te geeven, en de onderscheiding der beide gelijkstandige verrichtingen aan te duiden.

De woordjes EEN en EENE, of gebogen zijnde, EENS, EENEN, EENER, worden een scherpen toon toegevoegd wanneer zij als getalwoorden gebruikt worden, ter onderscheidinge van diezelfde woorden, voor lidwoorden gebruikt; dus schrijft men,

Vergun my éENE gunst!

en,

**k Zal, door éENE enkle daad, de waereld
kenbaar maaken,*

en

en,

*Indien myne uitspraak één' (d: i: éENEN) der
raaden mogt misbaagen*

zo schrijven sommigen ook,

De raad is reeds BIJÉÉN.

en ook moet men schrijven,

*Maar wacht u: straffende, ooit die drift den
toom te vieren,*

*Die, ééns aan't woën, den mensch een' mensch
doet zijn in schijn:*

en,

*De mensch sproot uit één' (d: i: éENEN, een zelf-
den) stam.*

Nog wordt dit teken gebruikt, om in uitheem-
sche eigene naamwoorden de uitspraak te dwin-
gen; als,

NIOBÉ, CIJBELÉ, enz.

van welke E; HUIDSCOPER te recht zegt, dat
ze veel te scherp uitgesproken wordt, om in een
volgenden klinker te kunnen versmelten; waarom
VONDEL verkeerdelijk schreef.

Want Niobe overtrof, enz.

ZWAARE TOON.

(`)

Dit teken gebruikt men wanneer, even als bij
den scherpen toon gezegd is, een woord nadruks-
halven of ter onderscheidinge, een zwaaren toon
vereischt; als

Hij heeft het wèl (zeer goed) gemaakt.

OMGEBOGEN TOON.

(^)

Dit teken duidt in de Nederduitſche Taale eene zamentrekking aan, het trekt naamlijk uit twee lettergreepen, twee klinkers, uit iedere lettergreep één', zamen, en geeft te kennen dat 'er tuſſchen deſelven ééne of meer letters uitgelaaten zijn, waardoor de toon gebogen wordt; dus ſchrijft men

STÊÊ, VOOR STEDEN,	} met uitlaatinge van	{	D;
GELLÊN, GELEDEN,			D;
ONTVAÊN, ONTVANGEN,			NG;
BEVROÊN, BEVROEDEN,			ED;
TEÊR, TEDER,			D.

Naar dezen regel zou men moeten ſchrijven

GOÊN, VOOR GODEN, met uitlaatinge van D;
maar men ſchrijft ook,

GOÊN, VOOR GOEDEN, met uitlaatingen van ED,
als blijkt in VERGOÊN (vergoeden) het welke dus de eerstgenoemde zamentrekking aan eene dubbelzinnigheid onderworpen zou maaken; waarom men, ter vermeidinge van deſelve, de dubbelde O gebruikt, ſchrijvende

GOÛN, VOOR GODEN;
DOÛN, VOOR DOODEN;

ten

ten ware men wilde dat in het laatste geval DE uitgelaaten en de N van de laatste lettergreep aan de onverminderde eerste greep getrokken ware; doch dat strijdt tegen het meerendeel der voorbeelden van de zamentrekkinge, en dus tegen den gegeven regel, die, gelijk meest alle regelen der taalkunde, op de meerderheid van voorbeelden gegrond is.

Door deze zamentrekking zijn ook gemaakt de woorden

ROÛ (in plaats van ROÊ)	van ROODE;
VAÊR,	van VADER;
MOÊR,	MOEDER;
BROÊR,	BROEDER;

en dus spreekt het laage gemeen, bij 't gewoon gebruiken van deze woorden, niet minder taalkundig dan de verheven dichter, die de woorden ONTVAÊN, DOÛN, GOÛN, enz. in zijne vaerzen vlecht; aanmerkelijk evenwel is het voorbeeld van de dwingelandij die het gebruik met betrekkinge tot de taal oefent; want de kluchtspeldichter moge de uitdrukkingen *ja* MOÊR, ROÛ *wangen*, enz. onberispelijk bezigen, maar zelfs die van den burgerstand zullen zig wel wachten van hem in hunne gesprekken te volgen; veel minder zullen zij gebruik maaken van het woord VAÊR, daar zij evenwel duizendmaal BROÊR zeggen; BROEDER houden zij voor walgelijk en gemaakt,

maakt, om het dus met hun uittedrukken, maar 't verliest alle walgelykheid, alle gemaaktheid wanneer zij het geschreeven vinden; ja zij zouden het den schrijver nimmer vergeeven indien hij BROËR gezet had; ondertusfchen leezen zij den verheven dichter met grooten fmaak en aandoe-ninge wanneer hij van GROOTVAËRS *deugden* zingt; en geen van hun zou echter zijn kind on- bestraft laaten, wanneer hij zeide, *Ik ga naar mijn' GROOTVAËR.*

AFDEELING.

(§)

Dit teken wordt geplaatst bij de kleine deelen waarin een schrijver zijne redeneeringen verdeelt. Bij iedere afdeeling (§) plaatst hij een getal; als, § 1, § 2, § 3, § 4, § 5, enz, ten einde zig, slechts door 't noemen van dat getal, daaraan te kunnen gedraagen,



TWEE.

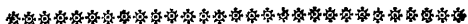
T W E E D E D E E L ;

V A N D E

S P R A A K K U N D E .

De Spraakkunde onderscheidt de woorden
waaruit eene rede bestaat in

- 1 LIDWOORDEN ,
- 2 NAAMWOORDEN ,
- 3 VOORNAAMWOORDEN ,
- 4 WERKWOORDEN ,
- 5 DEELWOORDEN ,
- 6 BIJWOORDEN ,
- 7 VOEGWOORDEN ,
- 8 VOORTZETZELS ,
- 9 TUSSCHENWERPZELS .



E E R S T E A F D E E L I N G ;

V A N D E

L I D W O O R D E N .

De Lidwoorden, ook wel Geslachtwoorden ge-
naamd, worden doorgaands vóór 't naamwoord
gesteld, en geeven deszelfs geslacht, getal en
naamval te kennen; zij zijn vier in getal; als,

DE ,

DE, HET, EEN, EN EENE, en worden onderscheiden in BEPAALENDE, en in NIETBEPAALENDE LIDWOORDEN,

De bepaalende Lidwoorden zijn DE en HET;

De nietbepaalende zijn EEN en EENE;

De bepaalende Lidwoorden worden zodanig genoemd om dat zij door hun naamwoord de gedachten op één ééning voorwerp bepalen: wanneer ik zeg, *DE Koning van Pruissen is rechtvaardig*, dan vestig ik mijne aandacht, zonder eenige verkiezing, op den thans regeerenden FREDERIK: de nietbepaalende Lidwoorden laten integendeel het naamwoord bij zijne ruime betekenis: wanneer ik zeg, *EEN Koning behoort rechtvaardig te zijn*, dan vestig ik mijne aandacht wel bepaaldlijk op een zekeren stand onder de menschen, naamlijk dien der Koningen (en die bepaling ligt in het naamwoord zelf, *Koning*;) maar niet bepaaldlijk op den Koning van Pruissen, van Frankrijk, van Engeland of van een ander rijk: waaruit volgt dat het Lidwoord EEN, nietbepaalende is.

Uit het voorgaande blijkt nu dat deze Lidwoorden onderworpen zijn aan

HET GESLACHT,

HET GETAL,

EN DE NAAMVALLEN.

VAN

VAN HET

GESLACHT.

Het geslacht is drievoudig: MANLIJK, VROUW-
LIJK, of ONZIJDIG.

Hiervan zullen wij in de naastvolgende afdee-
linge breeder handelen.

De Lidwoorden van het manlijke geslacht, zijn,

bepaalende, *nietbepaalende,*
DE; EEN;

Van het vrouwlijke geslacht,

bepaalende, *nietbepaalende,*
DE; EENE.

Van het onzijdige geslacht,

bepaalende, *nietbepaalende,*
HET; EEN;

want men zegt,

<i>bepaalende,</i>	}	DE MAN,	}	EEN MAN,
		DE VROUW, <i>nietbe-</i>		EENE VROUW,
		HET KIND; <i>paalende,</i>		EEN KIND.

VAN HET

GETAL.

Het getal is of EENVOUDIG, wanneer men van
niet

niet meer dan ééne zaak, of MEERVOUDIG, wanneer men van verscheidene zaken spreekt,

Alle de opgegeevene Lidwoorden dienen voor het eenvoudige getal in alle drie de geslachten;

	<i>bepaalende,</i>	<i>nietbepaalende,</i>
<i>Man:</i>	DE,	EEN,
<i>Vr:</i>	DE,	EENE.
<i>On:</i>	HET,	EEN,

<i>bepaalende</i>	}	DE MAN,	<i>nietbepaalende</i>	}	EEN MAN,
		DE VROUW,			EENE VROUW,
		HET KIND;			EEN KIND.

Het meervoudige getal heeft in alle drie de geslachten het bepalende Lidwoord

DE;

want men zegt

<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>On:</i>
DE MANNEN,	DE VROUWEN,	DE KINDEREN,

V A N D E

N A A M V A L L E N,

De nederlandsche Taalgeleerden over 't algemeen stellen zes naamvallen; naamlijk, den NOEMER, den TEELER, den GEEVER, den AANKLAAGER of LIJDER, den ROEPER, en den AFNEEMER; en dat in navolginge der Latijnen; doch sommigen, naamlijk zij die willen dat wij de grieksche taal voor onze oudmoe-

moeder erkennen, stellen dat wij niet meer dan vijf naamvallen hebben, naamlijk het noemende, het teelende, het geevende, het lijdende. gemeenlijk het aanklaagende genoemd, en het uitroepende geval: de AFNEEMER meenen zij hebben wij zo min als de Grieken; daarvoor gebruiken wij, gelijk zij, den geever; dat zulks zodanig is, bewijzen zij daarmede, dat wij, volgens hun zeggen, het geevende geval voor het afneemende kunnen gebruiken; zo als blijkt, bij voorbeeld, in *Ik heb bet dien vriend ontleend, voor ik heb bet van dien vriend geleend*: ook wordt bij onze spraakkunstnaars de zogenaamde AFNEEMER, voor eene bezirting en derving gebruikt; als, *In den bove, Uit den veld, enz.* dat volstrekt niet met malkanderen strookt. 't Is zeker dat de zesde naamval of afneemer in onze taale dikwijls op eene zeer onbegrijpbaare wijze gebruikt wordt, waarvan het laatst voorgaande voorbeel ten bewijze strek: L. TEN KATE LAURENTSZ. in zijne aanleidinge tot de kennis van het verheeven deel der Nederduitsche spraake, I. Deel Redewisf. X. §. XIII. zegt desaangaande, *maär hoe staan we met den Ablativus die gewoonlijk door afneemer vertaald wordt? Dit geval komt mij niet minder duister te voren: want wat voor een afneming is 'er, wanneer men zegt, IN DAT HUIS, of TEN ZIJNEN HUIZE. Albier is de Ablativus vertoevende of verzellende (commorativus) of,* Dit wierd volbragt

DOOR OF MET hem; *aldaar is de ablativus veroorzaakende of medewerkende (Instrumentalis).*

Nog is 'er ook een Ablativus narrativus, (van verhaal), als men spreekt VAN hem. Dog de vierde Ablativus, namelijk, de Discretivus (of 't afscheidende geval) heeft den naam van ablativus niet oneigentlijk; als, VAN HEM, VAN HEM AF, UIT HET HUIS, ZONDER DAT, enz. Deze vierderbande Ablativi zijn zo strijdig van aart als IN en UIT; en ik bekenne gaarne dat ik tot nog toe na mijn genoegen geene gemeenschap heb kunnen uitvinden, die baar alle vier insluit.

Evenwel moeten wij, naar onze gedachten, daaruit niet besluiten dat we geen Afneemend geval, geheel onderscheiden van het Geevende geval, in de Nederduitsche taale hebben: TEN KATE, hoe duister de zesde naamval hem ook voorkwame, zegt in de boven aangehaalde woorden wel uitdrukkelijk, *de vierde Ablativus, naamlijk de Discretivus (of 't afscheidende geval) heeft den naam van Ablativus niet oneigentlijk, als, VAN HEM, VAN HEM AF, UIT HET HUIS, ZONDER DAT, enz,* en SEWEL bewijst nog duidelijker dat de Nederlanders eenen zesden naamval hebben, daar hij zegt (zie zijne Nederduitsch Spraakkunst Blad. 180 en 131). *Men vindt 'er die beweeren dat van den vader, of van den burger, schoon als een Genitivus gebruikt, nogtans eigentlijk voor eenen Ab-*
la-

latus te houden zij: maar als men 't recht in-
 ziet, schijnt 'er merkelyk onderscheid te weezen,
 wanneer dit van als een Genitivus, en wanneer
 als een Ablativus moet genomen worden, want
 dit zeggen, De zadel van het Paerd was van,
 trijp, levert ons eenen Genitivus en eenen Ablati-
 vus; naardien, van het paerd, hier zo veel is als
 des paerds; doch zo is 't niet gelegen met de woor-
 den, van trijp gemaakt, en in dien zin, is 't
 woordje, van, het teken van den Ablativus, gelijk
 ook als men zegt, Ik ligtte den zadel van het
 paard; dat is, ik nam hem daaraf. Dit onder-
 scheid ziet men in deeze Spreekwijzen: Hij quam
 uijt het hujs van zijnen vader, en, Hij nam het
 hujs over van zijnen vader: want het eerste ver-
 beeldt ons den Genitivus en 't laatste den Ablati-
 vus. Maar dubbelzinnig is dit gezeg: Hij heeft
 het hujs van zijnen vader geërfd, zijnde dit zo
 wel, hij heeft zijns vaders huis (onbepaald van
 wien hij het geërfd heeft) als, Hij heeft het huis
 van zijnen vader (niet van eenen anderen) ge-
 ërft. — De dikte van den mast, zeker dit kan
 geenen Ablativus genaamd worden, gelijk ook niet,
 Het bovenend van den mast, het welk een ge-
 deelte van den mast is; maar zo is 't niet gelee-
 gen met, de vleugel die door eenen rukwind
 van den mast afwaaide: waarom van den mast.
 in dit geval, ook een Ablativus is. Als men dan
 zegt, De breedte van het hujs, dan is van,
 het teken van den Genetivus; maar, De Steen

viel van 't huijs, geeft te kennen, dat, van, eenen Ablativus betekent. — Tot dus verre SEWEL.

Dezelfde schrijver geeft, Bladz. 183, nog verscheidene voorbeelden, waaruit het afneemende geval duidelijk gehoord, en waardoor derhalven ten overvloede bewezen wordt, dat de Nederlandsche taalkundigen niet ten onrechte eenen zesden naamval, of AFNEEMER erkennen; als; *Peeren van eenen boom gesbud; Vruobten van een weelig land; Daar is bevël gekomen vanden koning en de koninginne; Het is van hem genomen; zij quam van het land; Hij viel van 't huijs; De weerbaan waaide van den toren; Verlost van den dood; Bevrijd van een quaad wijf; Ontslagen van de koortse; Ik heb eenen brief van hem ontfangen; 't Quam van mij voort; 't Is van haar genomen; Een drank van wijn en water en limoenen gemaakt; De menschen moet men van ondeugd afschrikken; Zij is verlost van kinde:* welke drie laatste voorbeelden aantoonen dat de AFNEEMER somtijds ook door het woordje VAN, zonder bijvoeging van DEN, DE, of HET uitgedrukt wordt.

Wat voords betreft het opgegeeven voorbeeld, *ik heb het dien vriend ontleend*, voor, *ik heb het van dien vriend geleend*, als strekkende ten bewijze dat de eigenlijke AFNEEMER in 't Nederduitsch ook door den derden naamval of GEEVER zou kunnen uitgedrukt worden (zie Bladz. 145) wij

oordeelen dat zulk een voorbeeld het gestelde niet kan bewijzen; vermits in de eerstgemelde spreekwijze geen GEEVER maar wel een LIJDER of vierde Naamval plaats heeft, om dat het onfscheibaar voorzetzel ONT, dien naamval beheerscht: dus wordt in dergelijke gevallen door sommigen ook verkeerdlijk geschreeven, *ik heb het aan eenen vriend ontleend*; beter bewijs van de duisterheid des zesden naamvals in sommige gevallen, vindt men in de reeds gegeven voorbeelden, *In den hove*; *Uit den velde*.

Wij stellen dan met de meeste en ook de voornaamste Nederduitsche Taalkundigen zes naamvallen, als eenen NOEMER, TEELER, GEEVER, AANKLAAGER of LIJDER, ook wel BESCHULDIGER genoemd; eenen ROEPER, en eenen AFNEEMER.

De NOEMER stelt het naamwoord in zijne wezenlijke betekenis.

De TEELER wordt bij ons niet alleenlijk gebruikt in de betekenisfe van teelen of voordbrengen; maar ook in den zin van eigendom, en ook in dien van oorzaak, enz.

De GEEVER, voldoet niet min aan zijne be-naaminge: wordende altoos gebruikt wanneer van eene volstrektlijk uitgedrukte of ingewikkeldde gifte gesproken wordt.

Het zelfde zij gezegd van den AANKLAAGER of LIJDER, *in wien iets wordt volbragt*, zegt de Heer MOONEN, wordende altoos gebruikt met betrek-

kinge tot een voorwerp dat lijdt of dat beschuldigd wordt.

DE ROEPER, *is die naamval waardoor men iemand aanspreekt of roept, en die met den Noemer overeenkomt, bij heeft geen Geslachtwoort tot zijn merkteken. — Maar de tuschenwerping O wordt 'er met of zonder het Voornaamwoort Gij, dikwijls voorgezet.* Zie MOONEN Bladz: 82. Hieruit volgt dat de ROEPER onder de Lidwoorden geene plaats heeft.

DE AFNEEMER hebben wij boven reeds genoegzaam verklaard.

Door deze naamvallen nu ondergaan de Lidwoorden eenige verandering, die men buiging noemt, als volgt;

Het nietbepaalende Lidwoord.

EEN.

Manlijk geslacht.

Eenv.

Meerv.

<i>Noem.</i>	Een,	<i>Noem.</i>	De,
<i>Teel.</i>	Eens,	<i>Teel.</i>	Der, of Van de
<i>Geev.</i>	Eenen of Aaneenen,	<i>Geev.</i>	Den, of Aan de,
<i>Lijd.</i>	Eenen,	<i>Lijd.</i>	De
<i>Roe.</i>		<i>Roe.</i>	
<i>Afn.</i>	Van eenen;	<i>Afn.</i>	Van de.

On-

Onzijdig Geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Een ,	<i>Noem.</i> De ,
<i>Teel.</i> Eens ,	<i>Teel.</i> Der, of Van de
<i>Geev.</i> Een, Aan een, of Eenen,	<i>Geev.</i> Den, of Aan de,
<i>Lijd.</i> Een,	<i>Lijd.</i> De ,
<i>Roe,</i>	<i>Roe,</i>
<i>Afn.</i> Van een of Eenen;	<i>Afn.</i> Van de.

Het nietbepaalende Lidwoord

EENE.

Vrouwlijk Geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Eene ,	<i>Noem.</i> De ,
<i>Teel.</i> Eener of Van eene ,	<i>Teel.</i> Der, of Van de,
<i>Geev.</i> Eene, Aan eene, of Eener	<i>Geev.</i> Den, of Aan de,
<i>Lijd.</i> Eene,	<i>Lijd.</i> De ,
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van eene of Eener ;	<i>Afn.</i> Van de.

Het bepalende Lidwoord

DE.

Manlijk geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> De ,	<i>Noem.</i> De ,
<i>Teel.</i> Des, of Van den,	<i>Teel.</i> Der, of Van de,
	<i>Eenv.</i>

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Geev.</i> Den of Aanden ,	<i>Geev.</i> Den , of Aan de ,
<i>Lijd.</i> Den ,	<i>Lijd.</i> De ,
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van den ;	<i>Afn.</i> Van de ,

Vrouwlijk Geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> De	<i>Noem.</i> De ,
<i>Teel.</i> Der , of Van de ,	<i>Teel.</i> Der of Van de ,
<i>Geev.</i> Der , of Aan de ,	<i>Geev.</i> Aan de , of Den
<i>Lijd.</i> De ,	<i>Lijd.</i> De ,
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van de , of Der ;	<i>Afn.</i> Van de ,

Het bepalende Lidwoord.

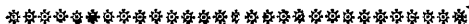
HET,

Onzijdig Geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Het ,	<i>Noem.</i> De ,
<i>Teel.</i> Van het , of Des ,	<i>Teel.</i> Der , of Van de ,
<i>Geev.</i> Het , Aan het , of Den ,	<i>Geev.</i> Aan de , of Den ,
<i>Lijd.</i> Het ,	<i>Lijd.</i> De ,
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van het , of Van den ;	<i>Afn.</i> Van de .

Deze buigingen welken door den leerling niet
te

te veel overwogen en behandeld kunnen worden, roonen duidelijk aan, dat het meervoudige getal in alle de drie geslachten het zelfde is; want schoon MOONEN zegt (Nederduitsche Spraakkunst Bladz. 43.) *Het Bepaalende Geslachtwoord is in het Meervoudige getal in alle drie Geslachten gelijk, uitgezonderd den Geever en Neemer van het Vrouwelijke*, leert SEWEL ons echter in den derden Naamval zeggen, *Den Vrouwen, Den Koninginnen, Den Leeraaresfen, Den Moederen, Den Zusteren, Den Nichten* enz. en nergens, in den zesden Naamval *Van DEN Mannen, Van DEN Menschen, Van DEN Afgoden, Van DEN Vaderen*, enz. gelijk MOONEN wil (zie pag. 44) maar even als in het Vrouwelijke Geslacht, *Van DE Mannen, Van DE Menschen, Van DE Afgoden, Van DE Vaderen*, enz. waarmede de naauwkeurigste Schrijvers overeenstemmen.



TWEEDE AFDEELING;

V A N D E

N A A M W O O R D E N.

De naamwoorden worden voegelijkst verdeeld in,

K 5

ZELF-

ZELFSTANDIGE,
 en TOEVOEGELIJKE, ook BYNAAM-
 WOORDEN genoemd.

Dus staat ons eerst te handelen

V A N D E

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Een zelfstandig naamwoord is kenbaar, daaraan dat het een zaak uitdrukt, waarvan door dat woord alleen, zonder eenige verdere omschrijving, een genoegzaam denkbeeld te vormen is, dus zijn de volgende naamwoorden zelfstandig:

MAN,	VROUW,	PAARD,
WOUD,	MENIGTE,	HOEVEELHEID,
TIENTAL,	TWAALFTAL,	HONDERDSTUKS,
HELFT,	DERDE,	VIJFDE,
DUBBELD,	DRIEVOUD,	VIERVOUD, enz.

Het zelfstandige naamwoord wordt ook niet ongefehikt omschreeven te zijn een woord, dat met bijvoeginge van een werkwoord, eenen volkomen zin kan uitmaaken; als, *De man werkt, Het woud ruischt*, enz.

Deze naamwoorden nu, worden door sommigen weder onderscheiden in algemeene, in verzamelende, in eigene, in die van Getal enz.; en dan de laatstgenoemde nog weder in verzamelende, verdeelende, vermeerderende enz.

De Algemeene naamwoorden zijn die, welken
 al-

algemeene denkbeelden uitdrukken, en verscheidene dingen toegevoegd kunnen worden, als MAN, VROUW, PAARD ENZ.

Verzaamelende naamwoorden zijn zulken, die, schoon in 't eenvoud gesteld, echter veele dingen beteken; als, WOOD, VOLK, LEGER, ENZ. doch daar deze verdeeling van niet meer dienst is, dan om de woorden in hunne foorten te onderscheiden, aangezien de verzaamelende naamwoorden anderzins in alle gevallen als algemeene naamwoorden behandeld worden, zullen wij het geheugen van den leerling met dergelijke kleinigheden verder niet vermoeijen. Het zelfde zij gezegd van de woorden van getal, en alle derzelve foorten; naamlijk

De Verzamelende, TIENTAL, TWAALFTAL;
 Verdeelende, HELFT, DERDE, VIJFDE;
 Vermeerderende, DUBBELD, DRIEVOUD, VIERVOUD; ENZ.

Eigene naamwoorden zijn zulken die ons denkbeelden van bijzondere zaaken geeven; als,

WILLEM,	JAN,	FREDERICA,
AMSTELDAM,	HAARLEM,	ROTTERDAM,
DE AA,	DE AMSTEL,	HET Y,
LEEUW,	VEELVRAAT,	PEKAN, ENZ.

Wij

Wij verdeelen de zelfstandige naamwoorden dan in algemeene en in eigene; en daar wij de laatstgenoemde reeds genoegzaam aangewezen hebben, staat ons nog te handelen van de

ALGEMEENE ZELFSTANDIGE
NAAMWOORDEN.

Dezen worden weder onderscheiden in OORSPRONGLIJKE en AFGELEIDE. De

Oorspronkelijke,

zijn meest van ééne lettergreep; als,

TUIN,	HART,	KRUIT,	KIN,
DIER,	OOR,	ROK,	HAND,
ANGST,	ZIEL,	SCHAAP,	LAM,
VISCH,	VRIND,	BEEN,	MENSCH, enz.

Die van meer lettergreepen zijn,

TROMPET,	BROEDER,	HEMEL,
RIDDER,	ZUSTER,	AMSTELDAM, enz.

Afgeleide.

De afleiding welke hier bedoeld wordt, is niet de bekende *Etiymologie*, waardoor bewezen wordt, dat veele woorden uit vreemde talen afkomstig zijn, maar alleenlijk die afleiding waardoor van het eene nederduitsche woord het ande-

re gemaakt wordt. De afgeleide woorden worden gemeenlijk verdeeld volgens hunne uitgangen; want sommigen eindigen in SCHAP, anderen in IST, in DOM, TE, enz. doch daar deze schifting ons ook overtollig en het geheugen bezwaarende voorkomt, zullen wij daaromtrent mede de gewoone wijs van voorstellen niet volgen; maar alleenlijk eenige voorbeelden van afleidinge opgeeven, oordeelende dat de leerling daardoor een genoegzaam denkbeeld van deze woordvorminge kan verkrijgen: zulke woorden zijn dan, bij voorbeeld,

BROEDERSCHAP,	afgeleid van	BROEDER;
VRIENDSCHAP,	van	VRIEND;
PRINSDOM,		PRINS;
TUINIER,		TUIN;
VOGELAAR,		VOGEL;
SPREKER,		SPREKEN;
PACHTER,		PACHTEN;
JAAGER,		JAAGEN;
AMSTELDAMMER,		AMSTELDAM;
HAANLEMMER,		HAARLEM;
DANSSER,		DANSEN;
RIDDERSCHAP,		RIDDER;
SCHEPZELDOM,		SCHEPZEL;
ZONDAAR,		ZONDEN;
EETER,		EETEN;
SCHOUTSCHAP,		SCHOUT;

MAAG-

MAAGDOM , afgeleid van	MAAGD ;
SNIJDER EN SNIJDING,	SNIJDEN ;
GEHEUGENIS ,	GEHEUGEN ;
ONTVANGENIS, niet ONTFANGENIS,	ONTVANGEN ;
BESNIJDENIS,	BESNIJDEN ;

en veele anderen meer.

Van de bijvoegelijke naamwoorden (welken straks verhandeld zullen worden) worden ook zelfstandige gemaakt, als

BARMHARTIGHEID, van	BARMHARTIG ;
SNELHEID	SNEL ;
ZWARTHEID	ZWART ;
HOOGTE	HOOG ;
SCHERPTE	SCHERP ;
DIKTE	DIK ;
ZWAARTE	ZWAAR ;

Deze afleiding regelt de spelling der afgeleide woorden ; zij is niet zelden de meesteres die ons daaromtrent grondige onderrichting geeft ; zij leert ons, bij voorbeeld, dat wij niet met sommingen moeten spelden ,

ALWEETENHEID VOOR	ALWEETENDHEID ;
ONTFANGENIS	ONTVANGENIS ;
GROOTELIJKS	GROOTLIJKS ;
ERVAARENDEHEID	ERVAARENHEID ; enz.

want

want ALWEETENDHEID wordt afgeleid van ALWEETEND niet van ALWEETEN : men zegt, *een ALWEETEND God*;

ONTVANGENIS VAN ONTVANGEN, niet van ONTFANGEN;

GROOTLIJKS	GROOT	GROOTE;
ERVAARENHEID	ERVAAREN	ERVAAREN- REND;

Men zegt *een ervaaren Man*, welk woord door SEWEL, EERVAAREN geschreeven wordt (zie zijne *Nederduitsche Spraakkunst* Bladz. 21), *want*, zegt hij (Bladz. 12) *een bevaaren man is ervaaren, dat is, heeft het vaarwater wel eer bevaaren*. Min navolgbaar schrijft hij, (Bladz. 181) *zulks dat het mij niet de pijn waard schijnt, te krakkeelen* enz.; want ik oordeel dat hij hier niet het woord PIJN, maar MOEITE moest gebruikt hebben; van gevoelen zijnde, dat wij de geheele spreekwijs van de Franschen overgenomen hebben: zij zeggen, bij voorbeeld, *Cela ne vaut pas la PLINE d'en parler*, 't welk, ter staavinge van onze gedachte, dus vertaald wordt, *Dat is de MOEITE niet waardig om 'er van te spreken*: het gebruik dezer spreekwijze, bevestigt onze stelling nog verder; want meest altoos wordt daarin het woord PIJN gebruikt, wanneer den aart der bedoelde werkinge slechts MOEITE, op verre na geen PIJN kan veroorzaken,

kèn, 't geene wij niet noodig achten door voorbeelden aan te toonen.

Tot de afgeleide woorden behooren ook de

Verkleinnaamen.

Dezen worden van de zelfstandige naamwoorden afgeleid, en gemaakt door bijvoeging van TJE of JE wanneer het naamwoord met geen D of T fluit, en altoos door bijvoeging van JE, wanneer het integendeel de D of T voor laatste letter heeft, dus maakt men

Van ZANDKOKER,	ZANDKOKERTJE;
BOOR,	BOORTJE;
LEER,	LEERTJE;
SCHOEN,	SCHOENTJE;
LEPEL,	LEPELTJE;
DUIF,	DUIFJE;
BEEN,	BEENTJE;
RING,	RINGJE;
LAP,	LAPJE;
KOUS,	KOUSJE;
STOOF,	STOOFJE;
BANK,	BANKJE;
HAND,	HANDJE;
HOUT,	HOUTJE;
ZAND,	ZANDJE;
MAND,	MANDJE;
LAT,	LATJE;

LOT,

LOT,	LOTJE;
HOED,	HOEDJE;
RAND,	RANDJE;
BAND,	BANDJE;
KOOT,	KOOTJE;
BOOT,	BOOTJE;
ZOT,	ZOTJE.

De verkleining geschiedt ook door bijvoeging van **KEN** of **KE**, **SKEN**, en **EKEN**, somtijds met verdubbeling der fluitletter; als volgt,

BOOMKEN wordt gemaakt van BOOM ;	
BOEKSKEN ,	van BOEK ;
KINDEKEN ,	KIND ;
BELLEKEN ,	BEL ;
MANNEKEN ,	MAN ;
MANDEKEN ,	MAND ;
WINDEKEN ,	WIND ;
WIJFKEN ,	WIJF ;
KANNEKEN ,	KAN ;
TONNEKEN ,	TON , enz.

Somtijds geschied de verkleining door bijvoeging van **ETJE** met verdubbeling van de fluitletter; als volgt,

van VLAM , wordt gemaakt VLAMMETJE ;	
KAN ,	KANNETJE ;
PAN ,	PANNETJE ;
BEL ,	BELLETJE ;

L

Van

Van MAN, wordt gemaakt	MANNETJE ;
BEN,	BENNETJE ;
SCHEL,	SCHELLETJE ;
VIN,	VINNETJE ;
VEL,	VELLETJE ;
PEN,	FENNETJE ;
WEN,	WENNETJE ;
PLAN,	PLANNETJE, enz.

Eene uitzondering op deze verkleining vindt men in het woord MEID; want van het zelve maakt men, ter verkleininge, niet MEIDJE, MEIDKEN of MEIDKENEN, maar MEISJE en MEISKEN. Zeker dichter, oordeelende dat zulks geene uitzondering maar eene kwaade gewoonte was, schreef het volgende vaersje:

*Schoone landjeugd, zoete meidjes,
 Hoedsterijes der poesle geitjes,
 Gij doet mij verwonderd staan,
 Als 'k u dartlen zie en speelen;
 Viervoets vrijertjes zie streelen,
 Of ben zie in 't bandje slaan;
 Want de teedre aanloklijkbeiden,
 Die zig beurtings dan verspreiden,
 In uwe oogjes, zo vol vuur!
 Zeggen mij, dat uwe harijes,
 Schuldellooze minnesmartjes;
 Reeds gevoelen, en natuur,*

Naauw-

*Naauwlijks agt of negen jaaren,
Zig kan wachten voor 't verklaaren.*

„ Wil men ondertusfchen zegt gemelde Dichter het woord MEISJE, om deszelfs oud gebruik niet verwerpen, dat men 't behoude, maar MEIDJE ten minften den Dichterniet onneeme? te meer daar deze verandering op algemeene taalregels gegrond is en de vloedigheid van 't rijm daar bij wint?”

De gelijkkluidendheid die 't gemelde woord heeft met MEITJE (een Insect) en MIJJE (een stukke geld, zie HOOGSTRAATEN, Bladz. 249), zou tot geene tegenwerping kunnen verftrekken, aangezien daardoor geene dubbelzinnigheid ontftaat, ter oorzaake van de verfchillende fpelding. Op denzelfden voet zou men den Dichter ook kunnen vergunnen, voor den verkleinnaam van MAN, MANTJE te fchrijven, want de verfchillende fpelding met D en T onderscheidt het genoegzaam van MANDJE, den verkleinnaam van MAND: geheel anders is het gelegen met de woorden KAN, PLAN enz. want van dezelve KANTJE en PLANTJE, in plaatfe van KANNETJE en PLANNETJE te willen maaken, zou eene altoos te vermeidene dubbelzinnigheid veroorzaaken, dat niet verder verklaard behoeft te worden.

Van den verkleinnaam MANTJE VOOR MANNETJE vinden wij, behalven het, fchoon niet algemeen, gebruik, een voorbeeld in MARIN, *Nouvelle Metho-*

de, *Bladz. 180*, *Gij zijt een zoet mantje ja je*, welke verkleinnaam MANTJE door dien schrijver overgezet wordt door *Gentil-homme*; een bewijs, 't welk met veele anderen versterkt zou kunnen worden, dat het vormen der verkleinnaamen eene sierlijke eigenschap onzer taale, boven die der Franschen is: de volgende vaerzen, bij voorbeeld, zouden onmogelijk op dezelfde wijze in de laatstgemelde taal overgebracht kunnen worden:

*ô Beestje dat in 't dropje,
Met pootjes, spiertjes, kopje,
Als in een wereld leeft!
Uw straalenuigend huisje,
Dat flikkerende huisje,
Dat balsam klooitje heeft,
Daar het u strekt ter woning,
Het kenmerk van een' koning,
Een' God van eeuwigheid;
Gij, ronde waterdeeltjes!
Gij, gij zijt tafereeltjes
Der hoogste Majesteit. (*)*

Dat de verhandelde en billijk bepaalde vrijheid in het vormen der verkleinnaamen, den Dichter zou kunnen dienen, in het voorstellen van eene schijn-

(*) *Bibliotheek der kinderen, door L. v. OLLEFEN, N^o. 2. Blad. 62.*

schijnbaare en aangenaame dubbelzinnigheid, blijkt uit het volgende begin van zeker dichtstukje:

*Word ik 't lelijblanke VELTJE
van uw schoone borst gewaar;
Dringt mijn oog door 't luchtig gaasje
steelswijs heen, en wijdt het daar,
Och wat is dat oog dan greetig! enz.*

VELTJE in plaats van VELLEETJE voor den verkleinaam van VEL te schrijven, veroorzaakt geene wezenlijke dubbelzinnigheid, vermits VELDJE de verkleinaam van VELD, met een D, VELTJE integendeel met een T gespeld wordt; — doch genoeg hier van.

Van de

Koppelwoorden,

schoon eigenlijk geene afgeleide maar zamengestelde woorden zijnde, kunnen wij hier voegelijkst spreken. Dezen zijn woorden welken uit twee of meer anderen (die van verschillende soorten kunnen wezen) zamengesteld zijn; als,

STADHUIS,	BOEZEMVRIEND,	POPPEGOED,
AALSCHAAR,	LELIJWIT,	STORMHOED,
AARDKLOOT,	BOEVEKLOK,	BOEKDRUKKER,
AARDBEZIE,	ONDERBUIK,	BOEKVERKOOPER,
POSTBODE,	KUNSTVRIEND,	VOETANGEL,
BOEKWINKEL,	TAFELVRIEND,	HOOFDPIJN, enz.

Tusſchen de deelen van een koppelwoord plaatſte men voorheen een koppelteken, ten einde de gemaakte koppeling aan te duiden, dus TAFEL-VRIEND; thans echter is zulks geheel buiten gebruik,

De werkwoorden en bijvoegelijke naamwoorden worden ook als zelfſtandige naamwoorden gebruikt, en kunnen daarom mede onder de afgeleide betrokken worden:

Van STERVEN wordt gemaakt, *Het* STERVEN;

LEEVEN *Het* LEVEN;

DIENEN *Het* DIENEN;

LOOPEN *Het* LOPEN;

WIEGEN *Het* WIEGEN;

SCHILDEREN *Het* SCHILDEREN;

enz.

WIT *Het* WIT, of WITTE;

ROOD *Het* ROOD, ROODE,

VIERKANT *Het* VIERKANTE;

BEDRIEGELIJK *Het* BEDRIEGELIJKE, enz.

Nog maakt men

Van BEDRIJVEN *BEDRIJF*;

BEDERVEN, *BEDERF, BEDERVING*;

ROEPEN, *GEROEP; ROEPING*;

VERWIJTEN, *VERWIJT, VERWIJTING*;

SNAPPEN, *GESNAP, enz.*

dat men werkwoordlijke naamwoorden noemt.

De woorden LEVEN en LOPEN, hebben wij,
in

in naarvolging der beste schrijveren van onzen tijd, gespeld slechts met ééne E en O, daar de werkwoorden LEEVEN en LOOPEN, die klinkers echter verdubbeld hebben: zulks wil men dat ter onderscheidinge van het naamwoord en werkwoord geschiede; anderen evenwel noemen deze onderscheiding eene zotte viezigheid, en schrijven ook *Het LEEVEN, Het LOOPEN*: 't heerschende gebruik van kundige en kiesche schrijveren te volgen, is echter altoos raadzaam.

Gelijk wij in de eerste afdeeling van dit Deel de Lidwoorden met betrekkinge tot het geslacht, het getal en de naamvallen overwoogen hebben, moeten wij in deze Afdeeling de zelfstandige naamwoorden in dezelve betrekkinge verhandelen.

V A N

H E T G E S L A C H T

D E R

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Eerstlijk staat ons te spreken van de

Algemeene,

en onder die van de Oorspronglijke en Afgeleide.

Onder de menigvuldige regelen om het geslacht des woords te kennen geeft men ook dien,

L 4

dat

dat het zelve uit het daarvoorstaande Lidwoord, en vooral uit deszelfs buiginge te kennen is; maar dit kenmerk is aan te veel dwaaling onderheevig om voor een' regel te kunnen doorgaan: *EENE les*, toont volgens de eerste Afdeeling zekerlijk aan dat het woord *LES* van het vrouwlijke geslacht is maar daar uit volgt niet dat in de volgende verzen,

— — — *6 Neen; een zuivre vreugd
Blonk in 't gelaat,*

het woord *VREUGD* voor een woord van 't manlijke geslacht genomen is; want „bij de vrouwlijke naamwoorden” zegt *NIJLOË*, „wordt om „de welluidentheit ook *een* geleden, als *een vrou, een stat*; 't zou onaangenaam klinken „als men zeide, *ene vrou hadde ene moeder, en ene zuster, en ene dochter*; ten ware hier „*ene* op een getal zag, en aanwees, dat die „vrou maar ene enige zuster, ene enige dochter „hadde; anders luidt het beter, *een vrou hadde een moeder, en een zuster, en een dochter*” — *DES*, is volgens 't voorgaande het teken van eenen manlijken teeler, dus besluit men uit de woorden *DES ondergangs* dat het woord *ONDERGANG* van het manlijke geslacht is; maar men zegt ook *DES kinds*, evenwel is het woord *KIND* van het onzijdige geslacht; beter is het dan bekwaame naamlijsten als die van *HOOGSTRATEN* door *KLUIT*, *SEWEL* en anderen vlijtig te

te gebruiken; want daardoor prent men de geslachten der woorden in het geheugen, zo dat men de hulp der gemelde lijsten van tijd tot tijd minder noodig heeft.

Ondertusfchen zijn 'er ook eenige regels, doch niet zonder uitzondering, waardoor het geslacht der zelfstandige naamwoorden gekent wordt; naamlijk dezen:

Alle benaamingen die mannen of voorwerpen van het manlijke geslacht voegen of gegeven worden, behooren tot het laatstgemelde geslacht; als,

GOD,	BOER,	VADER,
ZEGEL,	BEUL,	VORST,
DUIVEL,	BÜRGER,	HEER,
BROEDER,	REGENT,	SMIT,
SCHOUT,	DWERG,	VISSCHER,
REUS,	KONING,	JONGE, enz.

Integendeel behooren tot het vrouwlijke geslacht, alle benaamingen, die vrouwen of voorwerpen van het vrouwlijke geslacht gegeven worden, als,

GODIN,	TOVERES,	BRUID,
ENGELIN,	VRIENDIN,	BOERIN,
DUIVELIN,	MAAGD,	PRIJ,
ZUSTER,	NAAISTER,	DOCHTER, enz.

De dagen der weeke en alle derzelver bijzondere deelen behooren tot het manlijke geslacht, om dat het koppelwoorden zijn wier laatste lid tot het gemelde geslacht behoort, gelijk nader zal blijken, ook zijn de woorden AVOND en NACHT van het zelfde geslacht.

Nog behooren tot dat geslacht de voortlijke eigennaamen van veele viervoetige Dieren, van veele Vogelen, Visfchen, Boomen, en Rivieren; als,

OS,	AREND,	BRAASSEM, PIJN, TIJBER,
OLIFANT, STRUIS,	KREEFT, EIK, TEEMS,	
EENHOORN, HAVIK,	STEUR, ELS, RHIJN,	
STIER, OJEVAAR,	ZALM, HAZE- DONAU,	
	LAAR,	
HOND, NACHTEGAAL, SNOEK,	LINDE, AMSTEL,	
BEVER, UIL,	DOLFIJN, ROO- UIJL,	
	ZELAAR, ENZ.	

Deze regels zeiden wij waren niet zonder uitzondering, ten bewijze daarvan ontmoeten wij hier het IJ, dat van het onzijdige geslacht is.

Tot het vrouwlijke geslacht behooren eenige benaamingen van Rivieren; als

ELVE,	EEMS,	MAAS,
WEZER,	MOEZEL,	MERWE, ENZ.

Allerleije koornvruchten, kruiden, planten, bloemen enz; als,

TARWE,	KERVEL,	ROOS,
RIJS,	SALIE,	TULP,
GARST,	KOOL,	LELIJ, enz.

Alle verzamelende naamwoorden; ook alle de naamen der metaalen en verder alle waardoor een stof uitgedrukt wordt, zijn van het onzijdige geslacht; als

WOUD,	GOUD,	KOPER,
VOLK,	ZILVER,	YZER,
BOSCH,	LOOT,	TIN, enz.

Rijken, Steden en Dorpen; behooren ook tot dit geslacht; als

VRANKRIJK,	AMSTELDAM,	OUDERKERK,
SPANJE,	UTRECHT,	AMSTELVEEN,
ZWEEDEN,	MUIDEN,	BLOEMENDAAL, enz.

Neevens deze Algemeene Regels (zegt MOONEN Bladz. 60) kunnen noch andere Aanmerkingen voor het onderscheid der Geslachten in de zelfstandige Naamwoorden gegeven worden, die van bunne uitgangen, of van samenstellingen, of van elders worden genoomen: die lust heeft kan dezelve ter gemelde plaats enz, vinden, wij oordeelen de ruimte die ons nog overig is, beter te kunnen gebruiken, dan tot het naschrijven dier regelen; maar ook schijnen zij ons toe van weinig nuttigheids te zijn, daarmen even gemakkelijk

lijk het geslacht des woords in eene daartoe ver-
vaardigde lijst kan opzoeken, als naaraan onder
welken regel het woord behoort, en of het ook
eene uitzondering op dien regel maakt, welke
uitzondering dikwijls zo groot een getal van woor-
den bevat als de regel zelf. Ondertuschen kan men
nog de volgende vaste kenmerken opgeeven:

Alle verkleinnaamen zijn van het onzijdige
geslacht:

HANDJE,	KINDEKEN,	MANNEKEN,
PLEKJE,	HUISKEN,	ZONNEKEN,
STOELTJE,	PENNINGSKEN,	PANNEKEN,
VOETJE,	KOPKEN,	PENNEKEN, enz.

Van het zelfde geslacht zijn alle bijvoegelijke
naamwoorden, die als zelfstandige, en alle werk-
woorden die als naamwoorden gebruikt worden;
bijvoorbeeld.

ZWARTE,	EETEN,
ROODE,	DRINKEN,
VIERKANTE,	SPREEKEN,
GEESTIGE	SCHRIJVEN,
AANDOENLIJKE,	WANDELEN, enz.

De werkwoordlijke naamwoorden zijn ook
van het onzijdige geslacht;

GESNAP,	VERVOLG,	GEHAK,
---------	----------	--------

VER-

VERZOEK, GEBIED, BESEF,
 VERHAAL, GEKWEL, GEMOR, enz.

doch die in ING eindigen zijn van het vrouwelijke geslacht; als

BEDRIJGING, PERSING, MORRING,
 DWAALING, BESEFFING, TIMMERING, enz.

Eenige die in LING uitgaan zijn van het Manlijk, of van het Gemeene geslacht, te wecten beide manlijk en vrouwlijk; als,

AANKOMELING, LEERLING, STERVELING,
 EDELING, STEDELING, UITWIJKELING, enz.

De woorden van dit Gemeene geslacht worden door het lidwoord onder een bijzonder geslacht gebragt: in, *Ik heb DEN vreemdeling geberbergd*, wordte een man, en in, *Hij heeft DE vreemdeling wèl ontbaald*, wordt eene vrouw bedoeld; echter zou ik niet ongenegen wezen, in zulke gevallen, het bijzondere geslacht ook door eene E achter het naamwoord te voegen, aan te duiden; dus, *Ik heb DEN vreemdeling* enz, en *Hij heeft DE vreemdelinge wèl ontbaald*.

Het geslacht der koppelwoorden volgt doorgaands het geslacht van het laatste lid derzelven; dus zijn de volgende Koppelwoorden van het manlijke geslacht,

HOOFD-

HOOFDMAN, HOOGAPPELBOOM,
 VUURSTEEN, BOEKDRUKKER, enz.

om dat de woorden MAN, STEEN, BOOM, en DRUKKER tot dat geslacht behooren. Om dezelve reden zijn de dagen der weeke mede van het manlijke geslacht; want derzelve laatste lid DAG behoort tot hetzelfde: daarom ook de naamca der winden, als OOSTEWIND, ZUIDEWIND, enz. deze regel heeft echter mede zijne uitzondering, als blijkt onder anderen in BREEKSPEL dat manlijk is, schoon het woord SPEL tot het onzijdige geslacht behoort; deze uitzondering heeft hier en in dergelijke gevallen altoos plaats, om dat men niet let „ op de eigenlijke betekenis van SPEL, maar in „ tegendeel daarop, dat onder die benaaming „ een zeker perfoon wordt aangeduid, en dus „ zo veel is als een eigen naam” die, eenen man toegevoegd wordende, manlijk is. Gemelde uitzondering is dan regelmatig en zou dus in den volstrektsten zin geene uitzondering, maar veelëer een andere regel, betreffende de koppelwoorden, genoemd mogen worden: het zelfde zij gezegd van de voorbeelden welken door SEWEL, als van den eerstgemelden regel afwijkende opgegeeven worden: DOEK is zekerlijk van het manlijke geslacht, daarom ook ZWETDOEK en DROOGDOEK, maar NETELDOEK is van het onzijdige geslacht volgens den boven gegevene Regel (zie Bladz. 171) om dat het eene stof

uit-

uitdrukt. SCHORTELDOEK maakt ook geene uitzondering op den regel; want het is niet gelijk gemelde schrijver zegt, van het onzijdige geslacht; „ HET *Schorteldoek*, is straattaal, die wel „ moet onderscheiden worden van het gebruik, „ dat in de spraakkunst den scepter voert. Straattaal is misbruik ” (zie HOOGSTRAATEN OP DOEK) Even min kan 't woord VROUWMENSCH ten voorbeelde van eene uitzonderinge op den regel dienen, gelijk beide MOONEN en SEWEL willen; want volgens KLUIT is MENSCH van het manlijke geslacht, wanneer 'er eene meerderheid, dat is het gansche menschlijke geslacht, door aangeduid wordt; maar voor een bijzonder mensch genomen is het onzijdig, VAN DER DOES, zegt daarom te recht,

*Maar d'andere die was 't waarschapeste ge-
broedt,*

En 'T onvolmaaktste mensch — — —

DAT ooit enz.

VROUWMENSCH volgt derhalven den gegeven regel, en wordt met grond onder het onzijdige geslacht betrokken: zo is ook het woord HANDSCHOEN door SEWEL, ten zelfden einde, verkeerdlijk bijgebracht; want dat woord is niet gelijk hij zegt, van het vrouwlijke geslacht, maar volgt het geslacht van SCHOEN, en is manlijk, gelijk HOOGSTRAATEN uit MELIS STOKE, en VONDEL bewijst. — GODSDIENST is naar den zelfden

den regel ook van 't manlijke geslacht en men mag schrijven *De waare Godsdienst is heilig*, HIJ *niigt ons tot aandacht*, ZIJN *vermogen is groot*, gelijk VONDEL doet in dit vaers,

Verliezen wij 't genot des Godsdienst en zijn vrucht.

Zekerlijk vraagt SEWEL dwaaslijk, *zou 't niet beter Duitsch weezen, te schrijven zij neigt ons tot aandacht*, HAAR *vermogen is groot*; want, en het gebruiken van HIJ en ZIJN, en dat van zij en HAAR is beiden goed duitsch; maar even dwaaslijk wordt van hem gezegd, „zeker eigen wijsheit maekt de menschen veeltijts grilligh. Wij „mogen zulke nieuwigheden niet opwerpen, „maer hebben te volgen de regels, van outs „bekrachtigt: anders zal men telkens op glad „ijs staen, en een ander vrager dagelijks voor „den dagh komen, en stellen voor, *zou dit „niet beter Duitsch wezen?* zou dat niet beter „zijn? Men moet dan zonder eenige twijffeling zeggen, *De Godsdienst neigt ons tot aandacht: zijn vermoogen is groot.*” Doch het tegendeel zullen wij straks zien.

Alle naamwoorden die in HEID uitgaan zijn van 't vrouwlijke geslacht; als

KUISHEID,	WAARHEID,
VROOMHEID,	ZALIGHEID,
LAATDUNKENDHEID,	VROOMHEID, enz.

De

De meeste naamwoorden die in ZEL uitgaan zijn van het onzijdige geslacht; als,

STEUNZEL, BORDUURZEL, STROOIZEL,
BELETZEL, WEEFZEL, GEBROEDZEL,
MAAKZEL, ZWEEMZEL, DRUKZEL, enz.

De naamwoorden die in DOM uitgaan zijn of van het onzijdige of van het manlijke geslacht: — van het onzijdige geslacht zijn die welken van zelfstandige naamwoorden afgeleid zijn; als,

HEIDENDOM, JOODENDOM,
HERTOGDOM, KEURVORSTENDOM, enz.

maar die van bijvoegelijke naamwoorden, of van zelfstandigen bijvoegelijker wijze genomen, afgeleid zijn, behooren tot het manlijke geslacht, als daar zijn,

RIJKDOM, afgeleid van RIJK;
VRIJDOM, VRIJ, en meer anderen.

De zelfstandige naamwoorden die in SCHAP uitgaan, zijn van het vrouwlijke geslacht, wanneer zij eene vergadering of menigte van personen uitdrukken, als

PRIESTERSCHAP, VROEDSCHAP, en anderen;
maar wanneer zij eene waardigheid aanduiden zijn zij van het onzijdige geslacht; als,

M

PRIES-

PRIESTERSCHAP , PRELAATSCHAP , MEESTER-
SCHAP , ENZ.

hiertoe behoort ook

HEERSCHAP.

Hoe sommige manlijke naamwoorden in vrouw-
lijke veranderd worden , als

KONING in	KONINGIN ;
PROFELT	PROFEETES ;
GOD	GODIN of GODES , enz.

zal het gebruik overvloediglijk leeren , waarom
wij ons daarmede niet zullen ophouden.

Van de

Eigene naamwoorden.

Sommigen van dezen boven reeds verhandeld
hebbende , behoeven wij hier alleenlijk aan te te-
kenen dat de eigene naamwoorden , welken voor-
werpen die van 't manlijke geslacht zijn toege-
voegd worden , ook tot dat geslacht behooren ,
bij voorbeeld ,

JAN ,	FREDERIK ,	GERRIT ,
PIETER ,	ARNOLD ,	WILLEM ,
KLAAS ,	GABRIËL ,	JACOB , enz.

integendeel zijn van het vrouwlijke geslacht ,
die , welken aan voorwerpen van het zelfde ge-
slacht gegeven worden als daar zijn ,

EVA , ELISABETH , JUNO ,

VE-

VENUS, MARGRETA, ENGELTJE,
 SUSANNA, SARA, PETRONELLA, en
 veele anderen meer.

Een voorbeeld van geslachtsveranderinge, vindt men in het woord *wijf*; want men moet schrijven, bij voorbeeld *HET WIJF heeft HAARE kinderen geslagen*, volgende het geslacht van den bedoelden persoon niet het letterkundige geslacht van het woord, gelijk wij Bladz. 174 reeds gezegd hebben: Een dergelijke verwisfeling van Geslacht heeft plaats in de voorgemelde zegginge, *De waare Godsdienst is beilig, zij neigt ons tot aandacht, HAAR vermogen is groot*, om dat Godsdienst uitgebeeld wordt door eene vrouw, zie CESARE RIPA Bladz 171 enz. SEWEL is van deze vrijheid zekerlijk onbewust geweest; want anders zou hij zig wel gewacht hebben van te zeggen, *zou 't niet beter Duitsch weezen*; hij zou zijne ooren vergenoegd en met de beste schrijvers beweezen hebben, dat zulks te doen hem vrijstond: onder die schrijvers zou hij *VONDEL* hebben kunnen noemen; want schoon deze het letterkundige geslacht van 't woord *GODSDIENST* somtijds opvolgt, gelijk wij boven gezien hebben, wijkt hij ook daarvan af, en neemt de persoonsverbeelding in aanmerkinge:

— — *de GODSDIENST raest en suft,*

Wanneer ZE dient tot spel van menschelijk vernuft.

Zie zijne *Salmoncus I Boek Bladz. 5.*

FORTMAN, in zijne *Dichtlievende Mengelingen* *Bladz. 43*, schreef om dezelfde reden,

'T GELUK, DIE *bangen baat*, maar *kloeke barten draagt*.

want het Geluk wordt mede door eene vrouw uitgebeeld, gelijk ook de Vrede, en daarom zou SEWEL, dit gewecten hebbende, zonder eenige bedenking, met het woord VREDE als met het voornoemde woord GODSDIENST hebben durven handelen, en niet geschreeven hebben, „Hoe, „wel mij niet onbekend is dat men somtijds „zegt en schrijft, *De God des vredes*;" want dat zegt men, en mag men zeggen uit aanmerkinge van het letterkundige geslacht des woords, welk geslacht het manlijke is. Men ziet hier uit hoe ongegrond de voorbeelden zijn welken bij HOOGSTRAATEN, uit HOOFD, HUIGENS EN VONDEL aangehaald worden, om daarmede te bewijzen, dat men nimmer van 't letterkundige geslacht des woords mag afwijken; want die voorbeelden betreffen de woorden, NAAM, DRAAT, ROOK, BRAND, TAK, en TIJD, en in alle dezen, uitgezonderd het laatste woord, TIJD, moet men, wij staan zulks geredelijk toe, het letterkundige geslacht opvolgen; want welke uitbeelding zou men van die woorden tog kunnen maaken? en wat het woord TIJD betreft, daaromtrent kan de geslachtsverandering geene plaats hebben; aangezien de Tijd door eenen man uitgebeeld wordt.

(181)

V A N

H E T G E T A L

D E R

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Het getal hebben wij Bladz. 134 reeds leeren kennen, daarom kunnen wij hier terstond overgaan, tot het voorstellen van de bijzondere eigenschappen der woorden met betrekkinge tot het getal, en het vormen van 't meervoud uit het eenvoud.

Het meervoudige getal wordt meesttijds, gelijk Bladz. 46 reeds gezegd is, gemaakt, door achter het enkelvoudige woord, EN; maar ook door 'er N of S achter te zetten: door bijzetting van EN wordt

<i>Meerv.</i>		<i>Eenv.</i>
PADEN	gemaakt van	PAD,
ZOONEN	van	ZOON,
OLIFANTEN		OLIFANT,
KAMEELEN		KAMEEL,
GELEDEN		GELED,
BANDEN		BAND,
HOOFDEN		HOOFD,
BOEKEN		BOEK,
BANKEN		BANK,
PLANKEN		PLANK,
SPRONGEN		SPRONG,
BORDEN		BORD,
GEBODEN		GEBOD,

M 3

PAAU-

PAAUWEN	PAAUW,
LONG	LONGEN,
PASTIJ	PASTIJEN,
WOORD	WOORDEN,
MENSCH	MENSCHEN, enz.

Hier toe behooren alle de woorden die in ING
of LING eindigen; want

het meervoud van DING	is DINGEN;
VAN KLING	KLINGEN;
BEWEEGING	BEWEEGINGEN;
BEDROOGELING	BEDROOGELINGEN;
DRAAIJING	DRAAIJINGEN;
KOPPELING	KOPPELINGEN;
STERVELING	STERVELINGEN;
LEERLING	LEERLINGEN; enz.

Van sommigen wordt de laatste letter eerst ver-
dubbeld:

het meervoud van HAM	is HAMMEN;
VAN KLIP	KLIPPEN;
NAP	NAPPEN;
HUT	HUTTEN;
ZOT	ZOTTEN;
BAK	BAKKEN;
KAM	KAMMEN;
TOP	TOPPEN;
BRIL	BRILLEN, en meer anderen,
	Is

Is de fluitletter van het eenvoud een F of S zo wordt dezelve alvorens in een V of Z veranderd, dus maakt men van

<i>env.</i>	<i>Meerv.</i>	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
DIEF,	DIEVEN;	MUIS,	MUIZEN;
LIJF,	LIJVEN;	HUIS,	HUIZEN;
WIJF,	WIJVEN;	GLAS,	GLAZEN,
SLAAF,	SLAAVEN;	WIJS,	WIJZEN;
ZEEF,	ZEEVEN;	ROOS,	ROOZEN;
GRAF,	GRAAVEN;	KAAS,	KAAZEN, enz.

Echter lijdt deze regel veel uitzondering; want

van STRAF wordt gemaakt STRAFFEN;

BEF

BLFFEN;

BAS

BASSEN;

FLES

FLESSEN, en meer

anderen die door het gebruik gekend worden.

Om de voorgemelde verandering der fluitletter te vermijden, en de regels onttrent de vorming van het meervoud, eenvoudiger dus algemener te doen zijn, spelden sommigen

HOV, niet HOF, om dat het meerv. HOVEN is;

DIEV DIEF,

DIEVEN

WIJV WIJF,

WIJZEN

STOOV STOOF,

STOOVEN

KLOOV KLOOF,

KLOOVEN

en alle dergelijken meer; doch zulks strijdt met onze verschillende uitspraak van het eenvoud;

want daarin hooren wij duidelijk de klank der F.

De woorden die door toezetting van een N hun meervoud maaken, zijn alle die welken in eene E fluiten; als

GEVOELE :	het meervoud daarvan is GEVOELEN ;
BODE :	BODEN ;
SLADE :	SLEDEN ;
BELOFTE :	BILOFTEN ;
HOFSTEDE :	HOFSTEDEN ;
	enz.

Het meervoud van alle de verkleinnaamen wordt gemaakt door eene S bij hun eenvoud te voegen; dus is

BANDJES	het meervoud van BANDJE ;
KAMMEKENS	van KAMMEKEN ;
MANNETJES	MANNETJE ;
PANNETJES	PANNETJE ;
VOETKENS	VOETKEN ;
HAMMETJE	HAMMETJE ; enz.

Hier toe behoort ook het woord KIEKEN waarvan het meervoud KIEKENS is; enz.

Het meervoud van KINDJE is naar dien regel KINDJES; maar het gebruik vergunt ook te schrijven KINDERTJES, en KINDERKENS voor KINDEKENS het meervoud van KINDEKEN; zo ook met LAMMERKENS voor LAMMEKENS 't meervoud van LAMMEREN, enz.

Vee-

Veele naamwoorden maaken een tweevoudig meêrvoud, naamlijk zo wel in EN als S: waarvan wij de volgende lijst aangetekend vinden:

*Eenv:**Meero:*

VADER	maakt	VADERS	en	VADEREN;
BROEDER		BROEDERS		BROEDEREN;
ZUSTER		ZUSTERS		ZUSTEREN;
MEESTER		MEESTERS		MEESTEREN;
VERVOLGER		VERVOLGERS		VERVOLGEREN;
SCHRIJVER		SCHRIJVERS		SCHRIJVEREN;
LEERAAR		LEERAARS		LEERAAREN;
MINNAAR		MINNAARS		MINNAAREN;
DISTEL		DISTELS		DISTELEN;
APPEL		APPELS		APPELEN;
TAFEL		TAFELS		TAFELLEN;
GEESSEL		GEESSELS		GEESSELEN;
VOGEL		VOGELS		VOGELEN;
DEKZEL		DEKZELS		DEKZELEN; en

veele anderen meer. — Van het gebruik dezer tweevoudige uitgangen zal bij het verhandelen van de naamvallen der zelfstandige naamwoorden gehandeld worden.

Alle de naamwoorden welken in HEID uitgaan veranderen in hun meêrvoud dien uitgang in HEDEN:

van	GOEDHEID	is het meêrvoud	GOEDHEDEN;
	ZOETHEID		ZOETHEDEN;
	BEMINNELJKHEID		BEMINNELJKHEDEN;
	GERECHTIGHEID		GERECHTIGHEDEN;

VROLIJKHEID
WAARHEID

VROLIJKHEDEN;
WAARHEDEN; enz.

Tegen dezen regel zondigt het woord AANLOKLIJKHEIDEN in het vaersje op Bladz. 162; maar zou men den dichter evenwel niet kunnen toestaan hetzelfde te gebruiken? zou men hem niet mogen vergunnen, de woorden die in HEID uitgaan te houden voor woorden welken op tweeërleije wijzen in het meervoudige getal overgebracht kunnen worden, naamlijk door bijvoeging van EN en door verandering van HEID in HEDEN? immers hebben wij gezien dat 'er ook andere woorden van dien aart zijn? gelijk wij ook gezien hebben dat het vormen des meervoudigen gerals door bijvoeging van EN eene vrij algemeene eigenschap onzer taale is; dus zou de bovengemelde vergunning geene volstrekte nieuwigheid genoemd kunnen worden; bovendien zou men den Dichter 'er door bevoordeelen; want het is zeker dat de ruimte van woorden voor de Dichtkunst zeer gunstig is; ten bewijze daar van het volgende tweeregelige vaersje, geschikt om onder de afbeelding van eenen gekruisten CHRISTUS geplaatst te worden:

Kan deze weg alléén ons tot den vader leiden? —

Zo gaan wij dan langs 't kruis naar 't rijk der zaligbeiden?

Zou hier de natuurlijkheid der woordschikkinge

ge niet eenigzins verminderd moeten worden, om de gebruikte vrijheid te vermeiden? zekerlijk, of men zou tot een IS 'T toevlucht moeten nemen en zetten,

Is 't deze weg alléén die tot den vader leid? —

Zo gaan wij dan langs 't kruis naar 't rijk der zaligheid?

maar immers is deze regel verre beneden de andere te schatten? immers maakt hier de 'T van IS 'T die door de D van DEZE gevolgd wordt, een wangeluid? of liefst wordt gemelde 'T geheel verdoofd door de veele overeenkomst tusfchen derzelve klank en die van de D, welke verdooving altoos, zo veel mogelijk zij, vermeid moet, of schoon zij niet altoos vermeid kan worden, gelijk uit de werken van onze beste Dichters blijkt.

De voorgemelde vergunning zou niet te minder recht eene nieuwigheid genoemd mogen worden om dat 'er reeds een oud voorbeeld van is; want ik lees in het register des Ouden Testaments voor den folio Bijbel, op letter U, het volgende; *Urim en Thummim; deze woorden soudemen moghen verduijfschen lichten ende* VOLMAAKTHEIDEN.

Veelerleije woorden zijn 'er wier meervoud naar
gee.

geene der voorgaande regelen; maar op eene geheel onregelmaatige wijze gemaakt wordt; als,

KOE,	KOEIJEN,
KALF,	KALVEREN, KALVERS,
KRIJGSMAN,	KRIJGSLIEDEN,
LAM,	LAMMEREN, LAMMERS,
LAND,	LANDERIJEN,
LEER,	LEERINGEN,
LIED,	LIEDEREN,
RAD,	RADEREN, RADERS,
RUND,	RUNDEREN, RUNDERS,
STAD,	STEDEN,
SCHIP,	SCHEPEN,
VERRAAD,	VERRAADERIJEN, ENZ.

MOONEN echter wil dat MAN, met allen die 'er van zamengezet zijn, in 't meervoudige getal MANNEN en LIEDEN heeft; als

SPEELMAN, SPEELLIEDEN en SPEELMANNEN;
KRIJGSMAN, KRIJGSLIEDEN en KRIJGSMANNEN;
STUURMAN, STUURLIEDEN en STUURMANNEN,
ENZ.

Eindelijk hebben veele Naamwoorden geen meervoud; als

Ten 1. sommige werkwoordige naamwoorden met de onscheidbaare voortzetzelen BE, GE, ONT, en VER; als,

BEKLAG, GEKIJF,
BEDROG, VERRAAD, enz.

hiervan worden uitgezonderd.

VERHAAL, VERBOND,
GEBOUW, GESCHIL,

en nog een goed getal anderen, die mede door het gebruik gekend moeten worden.

Ten 2. De Naamwoorden van deugden, ondeugden, ziekten, enz. als,

IJVER, GEILHEID, PEST,
TROUW, WOEKER, JICHT,
GELOOF, WAAN, GEELZUCHT, enz.

Ten 3. De Naamwoorden der hoofdstoffen, werelddeelen, jaargetijden, weder-en luchtverschijnselen, en de deelen van den dag; als,

LUCHT, LENTE LENTE;
DAAUW; BLIKEM, AARDE,
NAJAAR, HERFST, HAGEL;
DONDER, EUROPA, WINTER,
ZUIDEN, KOUDE, DAGERAAT, enz.

Deze regel is aan veele uitzonderingen onderhevig; want schoon het woord DAGERAAT geen meervoud duldt, kan men evenwel zeggen: *Schoone AVONDEN*; *De OCHTENDEN zijn koud*, enz.

Zo is 't ook met de woorden ZOMER, WINTER,

NA-

NAJAAR, bij voorbeeld: *Gedurende een halve eeuw zijn de NAJAAREN vochtig geweest* enz. MOONEN zegt daarom van dit soort van woorden zeerwel, dat ze niet of zelden in 't meervoudige getal uitgesproken worden.

Ten 4 Alle stoffijke naamwoorden waaronder ook betrekkelijk zijn alle die eene onbepaalde hoeveelheid uitdrukken; als,

GOUD,	ZILVER,	ROG,
TARWE,	WATER,	MELK,
MEEL,	PAPIER,	LAKEN;
LINNEN;	HAIR,	BROOD,
KAAS,	WIEROOK,	AMBER,
OLIJ,	WIJN,	REUZEL, enz.

Sommigen woorden maaken hier wederom uitzondering, want het is niets ongewoons te zeggen, *De FLUWEELEN, SATIJNEN, WIJNEN* enz, *zijn thans hoog in prijs,*

Ten 5. De volgende naamwoorden:

ADEL,	BOERT,	BREIN,
DANK,	ERNST,	ETTER,
JOK,	KALK,	LEED,
MIDDEN,	OUDERDOM,	OORLOF,
PRAAL,	PRACHT,	ROEST,
SLIB,	TUCHT,	VEE,
VOORRAAD,	WASDOM,	ADEM,
ECHT, en meer anderen.		

De

De naamwoorden HERSENS, LIEDEN en OUDERS hebben geen eenvoud,

Zeer zelden worden de eigene naamwoorden van menschen in het meervoudige getal gebruikt; en zo het plaats heeft geschiedt het op deze wijze :

De WILLEMS of WILLEMEN;
FREDERIKKEN,
HENDRIKKEN,
JACOBUSSEN,
MARGARETHAAS,
ELISABETTEN,
KARELS,
CASPERS, enz.

V A N D E

B U I G I N G

D E R

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Na den voorgaanden grond gelegd te hebben, zullen wij de buigingen der zelfstandige Naamwoorden kortlijk kunnen verhandelen.

Gelijk 'er drie geslachten zijn, zo zijn 'er ook drie foorten van naambuigingen; want

tot de EERSTE BUIGING behooren alle woorden van het manlijke geslacht;

tot

tot de TWEEDE BUIGING alle de woorden van
het vrouwlijke ge-
flacht,
en tot de DERDE BUIGING alle de woorden die
van het onzijdige ge-
flacht zijn.

De kenmerken welken men gemeenlijk op-
geeft ter onderscheidinge van den naamval
waarin het geboogen woord voorkomt, zijn de
lidwoorden, zo ongeboogene als geboogene, (de
naamvallen waarin zij, en ook de naamwoorden
zelve, ongeboogen voorkomen noemt men rech-
ten, en die in welken eene buiging plaats heeft
onrechten) die wij niet behoeven te herhalen,
alzo zij Bladz. 50 enz, reeds opgegeeven zijn; al-
leenlijk voegen wij hier nog bij dat men in den twee-
den naamval van het niet bepalende Lidwoord
van 't manlijke geslacht, ook zegt, VAN EENEN, zo
wel als EENS; dus kunnen wij dan reeds over-
gaan tot de

E E R S T E N A A M B U I G I N G .

Wij zullen beginnen met de

Algemeene naamwoorden.

Om alles zo gemakkelijk als mogelijk zij te doen
voorkomen, zullen wij omtrent het meervoudige
getal aanmerken en tot eenen onveranderlijken
grond.

grondslag leggen , dat de naamwoorden die volgens het voorgaande slechts op eene wijze hun meervoud maaken , dat meervoud , tot welk geslacht het woord ook behoore , in alle de zes naamvallen onveranderd behoudt ; dus heeft , bij voorbeeld , het meervoud van de woorden AFGOD , LEERAARES , en PAARD ,

	<i>Man:</i>	<i>Vrouw:</i>	<i>Onzif:</i>
in den <i>Noem:</i>	Afgoden ,	Leeraaresfen ,	Paarden ;
<i>Teel:</i>	Afgoden ,	Leeraaresfen ,	Paarden ;
<i>Geev:</i>	Afgoden ,	Leeraaresfen ,	Paarden ;
<i>Lijd:</i>	Afgoden ,	Leeraaresfen ,	Paarden ;
<i>Roe:</i>	Afgoden ,	Leeraaresfen ,	Paarden ;
<i>Afn.</i>	Afgoden ,	Leeraaresfen ,	Paarden ;

het zelfde heeft plaats in die woorden welken hun meervoud alleenlijk in S hebben.

Is het integendeel dat een naamwoord op tweeërleie wijzen in het meervoudige getal overgebracht wordt , naamlijk , volgens het voorgaande , door S of EN bij het enkelvoudige woord te voegen , dan heeft altoos de eerste vierde en vijfde naamval het meervoud in S , en de overige naamvallen , naamlijk de tweede , derde en zesde in EN ; dus buigt men het meervoud der woorden VADER , MOEDER , VENSTER , als volgt ,

N

Man:

<i>Man:</i>	<i>Vrouw:</i>	<i>Onzij:</i>
<i>Noem:</i> Vaders,	Moeders,	Vensters;
<i>Teel:</i> Vaderen,	Moederen,	Venfteren;
<i>Geev:</i> Vaderen,	Moederen,	Venfteren;
<i>Lijd:</i> Vaders,	Moeders,	Vensters
<i>Roe:</i> Vaders,	Moeders,	Vensters;
<i>Afn:</i> Vaderen,	Moederen,	Venfteren;

Dit volkomen vastgesteld hebbende, zullen wij ons in het vervolg met het meervoudige getal niet meer behoeven te bemoeijen; maar ons bij het enkelvoudige kunnen bepalen.

Ondertusfchen hebben deze vastgestelde regelen zulk een onbepaald vermogen niet, dat ook de Dichter zig daaraan zou behoeven te onderwerpen; neen, hij mag, vindt hij het geraaden, dezelve te buitengaan (fchoon het waarneemen daarvan altoos een edel toifel der Dichtkunde blijft.) Wij zouden overvloedige voorbeelden daarvan kunnen bijbrengen, ware het dat ons bestek zulks toeliet: het zij ons genoeg de klagte van MOONEN over VONDEL bij te brengen, daar hij zegt: „VONDEL houdt ook enz. — fchrijvende in den Neemer, en Geever van het meervoudige Getal, voor de maejers; voor fchaepberders; met volle uiers; het doet dorre akkers deugt; waar voor, onzes oordeels, naar evenredigheit beter gefchreeven waere, voor de maejeren; voor
„ fchaep-

„ *ſchaepperderen; met volle uieren; dorre Ak-
keren.*”

Wat voorts het enkelvoudige getal betreft, daaromtrent is die vaste regel, dat *dē* Noemer, Lijder en Roeper, dat is de eerste, vierde en vijfde Naamval, altoos gelijk zijn (dit heeft wel in de naamwoorden zelve, maar niet in de daarvoorstaande Lidwoorden plaats, gelijk in de eerste Afdeeling van dit Deel duidelijk voorgesteld is) waarom wij dan alleenlijk van den tweeden, derden en zesden naamval, dat is van den Teeler, Geeven, en Aanklaager, en die in alle de verschillende buigingen, moeten handelen.

Sommigen Naamwoorden tot deze eerste buiging behorende, neemen in den tweeden naamval een *S* aan, mits het geboogen Lidwoord *DES* of *EENS* daarvoor gebruikt worde; dat is, ingevalle het lidwoord ook een *S* aangenomen heeft; maar *VAN DEN* of *VAN EENEN* daarvoor gesteld zijnde, blijven zij onveranderd; dus,

Noem. De of Een Burger; *Noem* De of Ecn Burger;
Teel. Des of Eens Burgers; *Teel.* Van den of Van
eenen Burgers;

Geev.

Geev.

Lijd. De overigen blyven Burger. *Lijd.* De overigen blyven Burger.

Roe.

Roe.

Afn.

Afn.

Eenigen worden hier van uitgezonderd , en zij zijn eenigzins aan het wangeluid dat zij door gemelde buiging maaken, te kennen; als, MENSCH, VORST, enz. waarvan door de buiging met S worden zou, MENSCHS, VORSTS, zekerlijk zo on-aangenaam van geluid, als moeilijk in 't uitspreken; waarbij het woord GODSDIENST, GODSDIENSTS, met reden gevoegd kan worden; schoon VONDEL goed kon vinden te schrijven DES GODSDIENSTS, zie hier vóór Bladz. 176. Deze en dergelijke woorden dan neemen in den tweeden naamval geen S, maar EN aan; en ook neemen zij EN alleenlijk in de plaats der S aan, dat is wanneer het geboogen lidwoord DES of EENS'er vóór gaat; want VAN DEN of VAN EENEN daarvóór gebruikende, blijven ook die woorden met den noemer gelijk, als

<i>Noem:</i> De, of Een Vorst;	De, of Een Vorst;
<i>Teel:</i> Des, of Eens Vorsten;	Van den, of van eenen Vorst;
<i>Geev.</i> Den, of Eenen Vorst;	
<i>Lijd:</i> Den, of Eenen Vorst;	enz.
<i>Roe:</i> ô Vorst;	
<i>Afn:</i> Van den, of Van; eenen Vorst;	

Onder dezen betreft men ook het woord HERTOG, bewijzende zulks met het eigen naamwoord s'HERTOGENBOSCH, doch daar men in den teeler, HERTOGS, geenen wanklank hoort; en ook daar de-

dezelve geene moeilijke uitspraak veroorzaakt, zou ik van gevoelen wezen dat men dit woord wel op de laatstgemelde wijs in den tweeden naamval mag buigen; maar dat het ook in dien naamval op de eerste wijs, dat is in S gebogen kan worden.

Tot de naamwoorden welken in den tweeden naamval geen S maar EN aanneemen behooren ook die welken in den noemer in E uitgaan, en hun meervoudig getal door 't aanneemen van eene N maaken: dezen maaken, op dezelfde wijs, ook door 't aanneemen van eene N hunnen teeler; mits weder het geboogen lidwoord DES of EENS zij; want VAN DEN, of VAN EENEN zijnde, blijft wederom het naamwoord onveranderd; als volgt,

<i>Noem:</i> De Getuige;	<i>Noem:</i> Een Getuige;
<i>Teel:</i> Des Getuigen; of	<i>Teel:</i> Eens Getuigen
van den Getuige;	of Van eenen Getuige;
<i>Geev.</i> Den of aan den Getuige;	<i>Geev.</i> Eenen of Aan
	eenen Getuige;
<i>Lijd:</i> Den Getuige;	<i>Lijd:</i> Eenen Ge-
	tuige;
<i>Roe:</i> δ Getuige;	<i>Roe:</i> δ Getuige;
<i>Afn:</i> Van den Getuige;	<i>Afn:</i> Van eenen
	Getuige.

Om 't meergemelde wangeluid en de moeilijke uitspraak, zijn 'er nog verscheidene manlijke naamwoorden die in den tweeden naamval geene

S kunnen aanneemen, waaronder, voornaamlijk te tellen zijn sommigen die in SCH en in ST uitgaan, als EISCH, WENSCH, ERNST, ANGST, en veele anderen meer, en omtrent welken 't gebruik evenwel niet vergunt de buiging in EN te bezigen: dezen dan worden, op zig zelve genomen, niet geboogen; en men wijst hunnen tweeden naamval alleenlijk aan door het geboogen lidwoord VAN DEN en VAN EENEN, gelijk ook alle de overige naamvallen door de lidwoorden (inedaad en bewijs van derzelve nuttigheid) aangewezen worden:

<i>Noem:</i> De Eisch;	<i>Noem.</i> Een Eisch;
<i>Teel.</i> Van den Eisch;	<i>Teel.</i> Van eenen Eisch;
<i>Geev.</i> Aan den Eisch;	<i>Geev.</i> Aan eenen Eisch;
<i>Lijd:</i> Den Eisch;	<i>Lijd:</i> Eenen Eisch;
<i>Roe:</i> ó Eisch;	<i>Roe:</i> ó Eisch;
<i>Afn:</i> Van den Eisch;	<i>Afn:</i> Van eenen Eisch.

Tot deze wijze van uitdrukking des naamvals, dat is alleenlijk door middel van het Lidwoord, behooren zekerlijk alle de manlijke naamwoorden die in S eindigen als KROES, OS, PRIJS, en veele anderen meer, vermits zij, en veel minder nog dan de voorgemelden, den teeler door bijvoeging van eene S niet kunnen vormen: maar dat men onder dezelfde soort van buiging ook de woorden die in GT of CHT uitgaan betreft, gelijk zij 'er gemeenlijk onder betrokken worden, daarvoor vindt ik omtrent alle zulke woorden geen reden;
want

want ik kan niet hooren welk wangeluid, of welke moeilijke uitspraak 'er veroorzaakt wordt, door te zeggen, *De band* DES KNECHTS, of of *De punt* DES SCHICHTS, waarom ik zou verkiezen dezen regel onder bepaaling van eenige uitzonderingen voortestellen; het is zelfs een algemeen gebruik te zeggen *De duisterheid* DES NACHTS, ondertusfchen behoeft men desaan gaande malkander niet in het harnas te jaagen; daar ieder zijne ooren heeft en dus over de on aangenaamheid van eenen klank kan oordeelen.

Eenige naamwoorden tot deze buiging behorende, neemen in den derden en zesden naamval eene E aan, somtijds met verdubbellinge der sluitletter; doch in den Geever of derden Naamval geschiedt zulks wederom zelden dan wanneer het geboogen lidwoord DEN OF EENEN is; want AAN DEN OF AAN EENEN, zijnde blijft het naamwoord veeltijds onveranderd; als,

<i>Noem:</i> De Naam;	<i>Noem:</i> Een Naam;
<i>Teel:</i> Des Naams, of	<i>Teel:</i> Eens Naams, of
Van den Naam;	Van eenen Naam;
<i>Geev:</i> Den Naame, of	<i>Geev:</i> Eenen Naame of
Aan den Naam;	Aan eenen Naam;
<i>Lijd:</i> Den Naam;	<i>Lijd:</i> Eenen Naam;
<i>Roe:</i> ô Naam;	<i>Roe:</i> ô Naam;
<i>Afn:</i> Van den Naame.	<i>Afn:</i> Van eenen Naame.

Het gebruik moet de woorden die tot deze wijz

ze van manlijke buiging behooren nader leeren kennen.

Eigene Naamwoorden.

Dezen worden alleenlijk in den Teeler gebogen, in welken naamval zij een S aanneemen, wanneer het Lidwoord DES daarvoor gaat, als volgt;

Noem: David,
Teel: Van David, of Des Davids;
Geev: Aan David,
Lijd: David,
Roe: ô David,
Afn: Van David,

maar ook in den tweeden naamval, niet wanneer zij met een zelfftandig naamwoord verbonden zijn, fchoon het laatstgemelde woord de gewoonlijke buiging ondergaat; dus,

Noem: De Koning Salomon;
Teel: Des Konings Salomon;
Geev: Aan den Koning Salomon;
Lijd: Den Koning Salomon;
Roe: ô Koning Salomon;
Afn: Van den Koning Salomon.

Alle de eigene naamwoorden die in S uitgaan blijven altoos en in alle de naamvallen onveranderd:

Noem:

Noem: Judas,
Teel: Judas,
Geev: Judas,
Lijd: Judas,
Roe: Judas,
Afn: Judas.

Naar het voorstaande voorbeeld worden alle de volstrektlijk eigene naamwoorden die in eenen medeklinker, uitgenomen in de S, eindigen gebogen: voords wil men dat van die welken in eenen klinker uitgaan, gemelde klinker eerst verdubbeld worde, alëer men de S tot het vormen van den tweeden naamval daar achter voegt; en dus wordt de Teeler

van JUDA,	JUDAAS;
van ELIZA wordt	ELIZAAS;
van FARAO	FARAOOS;
PLATO	PLATOOS;
JEHU	JEHUUS;
ABIHU	ABIHUUS, enz.

hiervan zondert men uit die eigene naamwoorden welken in I eindigen; want men wil (zekerlijk om door eene nederduitsche wijs van spelding, de vereischte uitspraak te veroorzaaken) dat de teeler van zulke woorden gemaakt worde, door ES aan den noemer te voegen; dus is dan

LEVIES de teeler van LEVI;
 OMRIES van OMRI, enz.

doch liefst zouden wij die geenen volgen, welken, gelijk Bladz: 135 reeds gezegd is, het eigen naamwoord onveranderd laten, en de S die den teeler aanwijst, van een afwendingsteken vergezeld, achter het zelve voegen, om dat 'er dan geene twijfeling wegens den noemer van het naamwoord plaats kan hebben; zie verder ter boven aangehaalde plaatse. SEWEL volgt deze wijze alleenlijk in de naamen die in eene I eindigen, schrijvende LEVI's *nakomelingen*, evenwel verdubbeld hij den sluitklinker niet in JUDA, FARAO, KATO, enz. maar tekent denzelven met het teken van den omgebogen toon (^) alêr hij 'er de S achter voegt; dus,

JUDâs, FARÔs, KATÔs, enz.

zo volgt ieder zijne verkiezing, en daarom wij de onze; zie boven.

De eigen naamwoorden KLAAS en JOOST vereischen het woordje VAN voor zig, ter vorminge van hunnen teeler: *De arbeid* VAN KLAAS: *De schatten* van JOOST; want schoon men kan zeggen CHRISTUS *verdiensden*, en JACOB's *zaad*, klinkt het evenwel zeer slecht, te zeggen, KLAAS *goederen*, en JOOSTS *banden*.

TWEE-

T W E E D E B U I G I N G .

Veele vrouwlijke naamwoord ontvangen in den tweeden derden en zesden naamval, dat is in den Teeler, Geever, en Afneemer, eene E achter den noemer; als

Noem: Leeraares,
Teel: Leeraaresfe,
Geev: Leeraaresfe,
Lijd: Leeraares,
Roe: Leeraares,
Af: Leeraaresfe,

zulks heeft in die woorden altoos en bij allen plaats, wanneer het Lidwoord EENER of DER 'er voorgaat; maar wanneer de Teeler door VAN DE of VAN EENE uitgedrukt wordt, laten sommigen de E dikwijls weg, schrijvende DER KERKE maar VAN DE KERK.

Wegens het voorgemeld aanneemen der E in den teeler alleen, of in den teeler, geever en afneemer, vindt men de volgende regelen aange-tekend:

1) Alle oorspronkelijke naamwoorden die in twee medeklinkeren eindigen, ontvangen geene E in den Teeler, Geever en Neemer, en blijven dus in alle de zes naamvallen onveranderd; als volgt,

Noem: De Deugd,
Teel: Der of Van de Deugd,

Geev:

Geev: Aan de, of Der Deugd,

Lijd: De Deugd,

Roe: ô Deugd,

Afn: Van de Deugd.

Op dezelfde wijze wordt de buiging opgesteld, wanneer het Lidwoord EENE voor het naamwoord gaat.

Van dezen regel nu zijn uitgezonderd de volgende woorden; als,

ASCH,	BEURS,	GALG,
GERST,	HARP,	HULP,
KAARS,	KANS,	KERK,
KIST,	KLONT,	KOETS,
KOMST,	KOORTS,	KNODS,
LAMP,	LONG,	MUNT,
NAALD,	PEST,	PLAATS,
PERS,	POORT,	ROIS,
RUST,	SCHANS,	SCHORS,
SLANG,	SMART,	SOORT,
SPIES,	SPITS,	STANG,

want men buigt, bij voorbeeld, het woord KOETS, als volgt,

Noem: Eene Koets,

Teel: Eener Koetsē,

Geev: Aan eene Koetsē,

Lijd: Eene Koets,

Roe:

Roe: ô Koets,

Afn: Van eene Koetsfe,

Het groot getal van woorden die eene uitzondering op dezen regel maaken, doen den regel zelven niet veel eers aan, maar zo is het omtrent meer taalregelen gelegen, althans omtrent die van dit foort, het zijn veelëer verkiesingen, en twee goede ooren benevens het leezen van kundige schrijvers, kunnen desaangaande veel verrichten.

2) Alle Naamwoorden van twee lettergreepen waarvan de klank der uitspraake op de eerste letterpreep valt, neemen mede geene E in den tee-ler en dan ook niet in den derden en zesden naamval aan als,

STAPEL,	MIJTER,	HAYER,
ADER,	PEKEL,	SCHAKEL,
SCHOTEL,	KETEN,	MODDER,
MOEDER,	HAMER,	LADDER,
GEESSEL,	LETTER,	SIKKEL, en meer anderen.

3) Integendeel ontvangen de woorden van eene lettergreep, die achter een korten klinker eenen enkelden medeklinker hebben, met het verdubbelen des laatsten medeklinkers eene E in den tweeden, derden en zesden naamval; als,

Noem: De Zon,

Noem: Eene Zon,

Teek:

<i>Teel:</i> Der Zonne,	<i>Teel:</i> Eener Zonne,
<i>Geev:</i> Aan de of Der Zonne	<i>Geev:</i> Aan eene Zonne,
<i>Lijd:</i> De Zon,	<i>Lijd:</i> Eene Zon,
<i>Roe:</i> ð Zon,	<i>Roe:</i> ð Zon,
<i>Afn:</i> Van de Zonne.	<i>Afn:</i> Van eene, of Eener Zonne.

Hiertoe behooren ook

STEM,	PEN,	BRES,
BRON,	KIM,	KLOK,
SLOT,	SOM,	RONDAS,
MIN,	BEF,	BEL, en veele anderen meer.

4) Veele Naamwoorden die eenen langen klinker of Tweeklank voor hunnen laarften medeklinker hebben, neemen in den teeler eene E aan, mits het geboogen Lidwoord, door DER of EENER uitgedrukt worde, maar dan wordt de E veeltijds ook bij den derden en zesden naamval gevoegd, tot dezen behooren

BAAR,	LEER,	NATUUR,
BREUK,	FLEIT,	PLAAG,
DEUR,	PIJN,	SCHOOL, en meer anderen.

Doch die in S of F eindigen veranderen die Letters in Z en V.

SPIJS,	SPIJZE;	SCHIJF,	SCHIJVE.
--------	---------	---------	----------

en

en is de fluit medeklinker een S dan word dezelve verdubbeld;

Der SPIESSE, KANS-E, SCHANSSE;
Der KAARSSE, PERSSE, SCHORSSE, enz.

De volgende woorden die in den Teeler, Geever, en Afneemer nooit of zelden eene E aanneemen, zijn buiten den voorgaanden regel;

BLOEM,	KIEL,	LIJN,	SLOEP,
BIJL,	KLEUR,	NEEP,	SLOOT,
DAAD,	KNEEP,	NOOT,	SMAAD,
DOOD,	KOOL,	PRAAL,	SIIJT,
GUIG,	KRUIN,	SCHUIT,	STAAF,
HUID,	KRUIT,	SCHULP,	STOEP,
KAAK,	LOEF,	SLEET,	TULP,
KAAP,	LUIM,	SLEUR,	ENZ.

Het is duidelijk dat het aanneemen van eene E, in den tweeden, derden en zesden naamval, geene plaats kan hebben in de vrouwlijke woorden die met eene E sluiten, ZEE enz.

5) Die vrouwlijke Naamwoorden welken in I, IJ, AAI, OOI, EI en UI eindigen, neemen in de meergemelde naamvallen mede eene E aan,

van GLORI maakt men GLORIE;	
PIJ,	PIJE;
KRAAI	KRAAIE;
KOOI	KOOIE;

POLEI

POLEIE ;

PUI

PUIE, ENZ.

6) Vrouwlijke Naamwoorden die in HEID, en SCHAP uitgaan, blijven in alle de zes naamvallen onveranderlijk

<i>Noem:</i> De Gerechtigheid;	Eene Broederfchap;
<i>Teel:</i> Der Gerechtigheid;	Eener Broederfchap;
<i>Geev:</i> Aan de Gerechtigheid;	Aan eene Broederfchap;
<i>Lijd:</i> De Gerechtigheid;	Eene Broederfchap;
<i>Roe:</i> ð Gerechtigheid;	ð Broederfchap;
<i>Afn:</i> Van de Gerechtigheid;	Van eene Broederfchap.

7) Alle afgeleide Naamwoorden van het Vrouwlijke Geslacht die uitgaan in ING, IJ, nemen in den tweeden, derden en zesden naamval eene E aan; zo ook die in ES, NIS en IN uitgaan met verdubbelinge van hunnen sluitletter.

8) De afgeleide naamwoorden in STER eindigende, blijven onveranderd.

Sommige vrouwlijke naamwoorden, ontvangen in den tweeden naamval of Teeler ook wel de S, schoon die eigenlijk tot de manlijke buiging

ging behoort, gelijk reeds getoond is; evenwel geschiedt zulks niet dan wanneer het heerschende zelfstandige naamwoord het beheerschte volgt; als *De vrouwe's rok, Een zuster's zoon*, in plaats van, *De rok der vrouwe, Een zoon der zuster*, uit welke omzetting blijkt dat de Lidwoorden DE en EEN tot de heerschende naamwoorden ROK en ZOON, niet tot de beheerschte VROUW en ZUSTER behooren.

Betreffende de,

Eigene naamwoorden,

daarom trent hebben men zig in alles naar die van het manlijke geslacht te schikken, waarom wij onzen Leerling derwaards wijzen.

DERDE BUIGING.

Indien men de Lidwoorden van het onzijdige Geslacht dus buigt,

<i>Noem:</i> Het,	<i>Noem:</i> Een,
<i>Teel:</i> Van het,	<i>Teel:</i> Van een,
<i>Geev:</i> Aan het,	<i>Geev:</i> Aan een,
<i>Lijd:</i> Her,	<i>Lijd:</i> Een,
<i>Roe:</i>	<i>Roe:</i>
<i>Afn:</i> Van het,	<i>Afn:</i> Van een;

valt in het naamwoord volstrekt geene verandering voor; maar wanneer men in den tweeden

O

naam-

naamval. de geboogene lidwoorden DES en EENS gebruikt ontvangt het naamwoord even als in de eerste buiging eene S, dus zegt men in dien naamval DES HOOFDS, DES VOLKS, DES SCHIPS, DES KINDS enz. Deze buiging kan evenwel niet in alle zelfstandige naamwoorden die van het onzijdige Geslacht zijn gebruikt worden; in welke gevallen men den teeler door VAN HET OF VAN EEN moet aanduiden: de woorden die eene uitzondering in de gemelde buiging maaken, zijn onder, veele anderen, voornaamlijk die van welken de noemer in E, S, SCH, ST en CHT, dezen echter minder dan de anderen, uitgaat; bij voorbeeld,

REE,	ROS,	NEST,
EINDE,	MOES,	GEVEST,
GEWEIDE,	HUIS,	GEWEST,
GEWISSE,	GRUIS,	KROOST,
AAS,	KRUIS,	GEWRICHT,
GLAS,	WASCH,	GEZICHT,
VLAS,	VLASCH,	GERUCHT,
MES,	BOSCH,	GEZUCHT, enz.

Eertijds maakte men den tweeden naamval van sommige onzijdige woorden die in SCH en S uitgaan, door bijvoeging van ES, schrijvende *Des vleesch* ES: gelijk wij leezen *Rom: 8. vs. 7. Daarom dat het bedenken des VLEESCHES* enz. en *Zij zijn vijanden des KRUISES Christi* enz. Soms ook met verwisfeling van de S in Z, als
 HUIS,

HUIS voor welks teeler men schreef DES HUIZES, doch dergelijke gebruiken vinden thans geene plaats meer. SEWEL schrijft *Het getuigenis* SE voor den Teeler van het naamwoord GETUIGENIS.

Alleenlijk staat ons van de buiging der onzijdige naamwoorden nog aanteteken en dat de Geever en Afneemer of derde en zesde naamval somtijds gemaakt wordt door achter den noemer eene E te voegen; doch zulks heeft alleenlijk plaats wanneer het gebogen Lidwoord door DEN of VAN DEN en, maar zeer zelden wanneer het door EENEN uitgedrukt wordt; zie hier des-aangaande een voorbeeld.

Noem: Het Veld,
Teel: Van het Veld, of Des Velds,
Geev: Aan het Veld, of Den Velde,
Lijd: Het Veld,
Roe: ô Veld,
Afn: Van het Veld, of van den Velde.

Deze buiging kan niet alleenlijk niet in alle naamwoorden, tot het onzijdige geslacht behoorende, gebezigd worden, maar is naar mijne gedachten ook volstrektelijk te vermeiden omtrent het woord LAM, want van hetzelfde komt door die buiging,

Noem: Het Lam,
Teel: Des Lams, of Van het Lam,
 O 2 *Geev:*

Geev: Den Lamme,

Lijd: Het Lam;

Roe: ô Lam,

Afn: Van het Lam, of Van den Lamme.

De aanstootelijkheid van dezen Afneemer, *Van den Lamme*, bewijst de billijkheid mijner stelling; maar ook kan de derde Naamval of Geever zulke eene aanstootelijkheid, of ten minsten eene onaangenaame spreekwijs veroorzaken: een voorbeeld daarvan vinden wij in de Heilige Bladeren: *Open: 5. vs 13* staat; *Hem die op den throon sit, ende den Lamme zij de danksegginge enz.*

„ MOONEN stelt zelfs voor of het misschien niet
 „ beter waere, en ten dienste der vreemdelingen
 „ gevoeglijker, dezen uitgang, die hen over het
 „ Geslachte der woorden, waer bij die gevonden
 „ wordt, in twijffeling brengt, geheel en al
 „ te verwerpen, en niet meer *in den begin-*
 „ *ne, van den Geslachte, Uit den buize, maer,*
 „ *in het begin, van het Geslacht, uit het huis,*
 „ te schrijven;” evenwel gelooven wij den
 vreemdelingen zo veel dienst niet te moeten be-
 wijzen, vermits zulks te doen onze eigene scha-
 de, naar zig zou sleepen; want het komt den Histo-
 rieschrijver, bij voorbeeld, zeer te stade, dat hij
 het drooge en de dikwijls voorkomende gelijk-
 luidendheid van zijnen stijl, door dergelijke rijk-
 heden der taale eenigzins kan verbeteren; dat hij,
 om

om niet meer dan één geval aan te haalen, somtijds kan schrijven. *In den jaare*, voor *In het jaar*, enz: liever behoude men dan de verkreegene vrijheid; maar men gebruike dezelve omzichtig.

Onder de veele woorden waaromtrent het gebruik deze buiging niet toelaat, telt men de volgende,

KALF,	GEMAK,	BLOK,
GRAF,	BOEK,	DOEK,
WIJF,	LIJK,	RIJK,
DING,	STUK,	GESCHENK,
GEDING,	WERK,	MARK,
DAK,	SPEL,	DEEL,
NADEEL,	OORDEEL,	VOORDEEL,
BISDOM,	HERTOGDOM,	VORSTENDOM,
BEEN,	ZWIJN,	HOEN,
KOREN,	SCHAAF,	SCHIP,
DIER,	OOR,	HAIR,
PAAR,	WATER,	VENSTER,
KLOOSTER,	WEDER,	WIER,
GLAS,	VLAS,	GRAS,
MES,	ROS,	MOES,
GRUIS,	HARS,	NET,
HOUT,	MOUT,	ZOUT,
BEKKEN,	VERKEN,	KUSSEN, en meer anderen.

Ook kan de buiging voornoemd nimmer plaats heb-

hebben bij de verkleinnaamen die in KEN uitgaan, en veel minder nog bij die welken in KE, JE of TJE eindigen, dat duidelijk is.

Wat de

Eigene naamwoorden,

betreft, die welken onder het onzijdige geslacht, en dus onder deze derde buiging betrokken kunnen worden, zijn zulken welken den uitgang der verkleinnaamen hebben, naamlijk TJE, als daar is,

WILLEMIJNTJE,	JANSJE,
PIETJE,	AAGTJE,
PIETERNELLETJE,	JANTJE,
ANTJE,	MIETJE, en anderen.

Hunne buiging welke ook alleenlijk in den tweeden naamval plaats heeft, geschiedt even als van de eigene naamwoorden der eerste en tweede buiging gezegd is.

V A N D E

BIJVOEGELIJKE NAAMWOODEN.

Een bijvoegelijk naamwoord is een woord dat de hoedanigheid eener zaake te kennen geeft, en dat men op zig zelve genomen niet begrijpt; als GROOT, SCHOON, LANG, enz.

De

De bijvoegelijke Naamwoorden zijn oorspronkelijk of afgeleid.

De oorspronkelijke zijn , GOED , SCHOON , SLECHT , GROOT , enz.

De afgeleide eindigen voornaamlijk in ,

LIJK,	als VROUWLIJK,	van VROUW ;
	KENNELIJK,	KENNEN ;
BAAR,	BELONBAAR,	BELONEN ;
	WISSELBAAR,	WISSELEN ,
SCH	KINDSCH ,	KIND ;
	AARDSCH ,	AARDE ;
IG,	MOEDIG,	MOED ;
	VOORDEELIG,	VOORDEEL ;
ZAAM,	MINZAAM,	MIN ;
	DEUGDZAAM	DEUGD ;
EN,	GOUDEN,	GOUD ;
	HOUTEN,	HOUT ;
ACHTTIG,	MELKACHTIG,	MELK ;
LOOS	NAAMLOOS,	NAAM ;
	VRUCHTLOOS,	VRUCHT , enz.

Uit deze voorbeelden is genoegzaam openbaar hoe men omtrent het afleiden der toevoegelijke naamwoorden moet te werk gaan : dat men naamlijk niet met sommigen, waaronder ook SEWEL, moet schrijven, GEESTELIJK, VROUWELIJK, HOOFDELOOS, ZINNELOOS, enz; want dezulken maaken gebruik van eene E (en somtijds van meer letteren) die door de afleiding nimmer ontstaan kan, en deze E is altoos te vermeiden in die

bijvoegelijke naamwoorden welken van zelfstandige afgeleid worden: men moet het toezetzel of den uitgang waardoor het zelfstandige naamwoord toevoegelijk gemaakt wordt, onmiddelijk achter het zelfstandige plaatsen; want alle tuschen beiden geplaatste letters zijn te wraaken, vermits zij nergens toe dienen: maar in de toevoegelijke naamwoorden die van werkwoorden afgeleid worden, vindt men gemeenlijk die E, want MOOGLIJK voor MOGELIJK te schrijven, is alleenlijk den dichter vergunt: indien het werkwoord niet in zijne volkomene gedaante kan blijven als DOEN, ZIEN, enz waarvan DOENLIJK en ZIENLIJK niet DOENLIJK en ZIENLIJK, gemaakt wordt, wordt alleenlijk de sluit N weggenómen, om het eerste gedeelte van het toevoegelijke naamwoord te hebben: daar nu zulks altoos plaats heeft, in werkwoorden die in EN uitgaan, als KENNEN, MOGEN, TASTEN, enz, is het zekerlijk dat de gezegde E in het bijvoegelijke woord gevonden moet worden; dat men naamlijk moet schrijven KENNELIJK, MOGELIJK TASTELIJK; doch geheel anders is het geleege met de toevoegelijke naamwoorden die in BAAR uitgaan, want om het eerste gedeelte van dezen te bekomen, snijd men van de werkwoorden die in EN uitgaan, dien geheelen uitgang af, maakende

BEVRIESBAAR, VAN BEVRIEZEN;

LE-

LEVERBAAR, LEVEREN;
 VERDEDIGBAAR, VERDEDIGEN:

fortijds met veranderinge van een Z in S enz,
 als in 't voorgaande voorbeeld

BEVRIESBAAR van BEVRIEZEN,
 en LEESBAAR van LEEZEN, enz.

Uit het voorgaande volgt dat sommige toevoegelijke naamwoorden die in LIJK uitgaan, met of zonder de E waarvan wij thans spreken, kunnen geschreeven worden; want WENSCHLIJK, bij voorbeeld, kan men stellen afkomstig te zijn van WENSCH, of van WENSCHEN, naar welke laatste stelling men mag schrijven WENSCHELIJK: zo is 't ook gelegen met TROOSTLIJK, en meer anderen.

Een groot onderscheid is in het gebruik der toevoegelijke naamwoorden die in LIJK en anderen die in BAAR uitgaan, het welk wij niet kunnen nalaaten den Leerling onder 't oog te brengen. „BAAR”, zegt zeker schrijven, „wanneer 't zig „voegt achter zelfstandige naamwoorden, heeft „de betekenis van *draagende*, zelfs in alle die „bijzondere opzichten, waarin *draagen*, bij „ons bekend is; als *vruchtbaar*, (dat vruchten „kan draagen), *wonderbaar*, *dankbaar*, *lastbaar*, *diensbaar*, *cijsbaar*, *blijkbaar*, *nutbaar*, *ruchtbaar*, en *manbaar*. — Dit „BAAR, gevoegd achter een zelfstandig naamwoord, moet in een' werkenden zin genomen worden, en dan betekent het met nadruk,

„ dat *draagt*, of dat *draagen kan*; dat *draa-*
 „ *gende*, of *voordbrengende is*.”

„ BAAR” dus vervolgt hij, „ betekent ook
 „ eene *mogelijkheid* en *gevoeglijke verdraaglijk-*
 „ *heid*; als blijkt uit *eetbaar*, iets dat gevoeg-
 „ lijk gegeten kan af mag worden: *leverbaar*,
 „ dat goed is om te leveren, om geleverd te wor-
 „ den, *zichtbaar*, dat gezien kan worden. —
 „ Dit BAAR, gevoegd achter het zaaklijke deel
 „ van een werkwoord, moet in een lijdenden
 „ zin genomen worden, en dan betekent het,
 „ gelijk hier boven gezoid is, *dat kan worden*
 „ als *eetbaar*, dat gegeten kan worden: *ver-*
 „ *troostbaar*, dat vertroost kan worden.

„ Eenige woorden willen alleen BAAR, en an-
 „ deren wederom LIJK aanneemen; als *zicht-*
 „ *baar*, *tastbaar*, *kenbaar*, *kwetsbaar*, *be-*
 „ *schrijfbaar*, *genaakbaar*, enz, willende ei-
 „ genlijk zeggen, iets dat *gezien*, *getast*, *gekend*,
 „ *gekwetst*, *beschreeven*, enz kan worden. —
 „ Weshalven die woorden, altijd met BAAR, nooit
 „ met LIJK, geschreeven moeten worden, in tegen-
 „ stelling van *verganglijk*, *sterfelijk*, *verkwik-*
 „ *kelijk*, enz, betekende zo veel als iets, dat *ver-*
 „ *gaat*, *sterft*, *verkwikt*, of dat *vergaan*, *ster-*
 „ *ven* en *verkwikken kan*.”

Een voorbeeld van de verschillende betekenis
 der toezetelen BAAR en LIJK, vindt men in
 deze woorden, *De besmettelijke houtskool bemorst*
bet besmetbare papier, want LIJK duidt vol-
 gends het voorgaande aan, dat het houtskool

be-

befmetten kan, en BAAR dat het papier *befmet kan worden*. Een *vertroostbaar gemoed*, is een gemoed dat *vertroost kan worden*, en een *vertroostelijke* of *troostelijke rede*, is eene rede die *vertroost* of *vertroosten kan*. Naar dezen regel zegt men verkeerdlijk een *tastelijk onderscheid*; want men moet zeggen, een TASTBAAR *onderscheid*, gelijk men dan ook door de beste schrijvers gezegd vindt: eenige woorden wijken evenwel van dezen regel af, als *wenschelijk*, *zienlijk* en anderen, welken aantoonen dat LIJK bij ons ook betekent iets dat *te doen is*; gelijk het WENSCHLIJKE te *wenschen*, en het ZIENLIJKE te *zien* is.

De Bijvoegelijke (dit woord bewijst het laatstgezegde mede; want de bijvoegelijke naamwoorden zijn woorden die bij de zelfstandigen te voegen zijn) de bijvoegelijke naamwoorden zijn onderworpen aan

VERGELIJKING TRAPPEN,
HET GESLACHT,
aan HET GETAL,
en DE NAAMVALLEN.

V A N D E

VERGELIJKING TRAPPEN.

D E R

TOEVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

De vergelijking trappen dienen om de hoedanig-

nigheden der zaaken in meerdere of mindere uitgestrektheid uit te drukken: door dezelve met eene andere zaak te vergelijken.

'Er zijn drie trappen van vergelijkinge; naamlijk de *stellende*, de *vergelijkende*, en de *overtreffende*.

De *stellende trap* stelt de zaak eenvoudig, zonder eenige vergelijking voor; als, GROOT, KLEIN, SCHOON, enz.

Deze is eigenlijk geen trap van vergelijkinge: men noemt hem slechts zodanig, om dat hij ten grondslage der volgende vergelijkingen dient.

De *vergelijkende trap* is eene rede die eene zaak in vergelijkinge eener andere uitdrukt; GROOTER, KLEINER, SCHOONER, enz.

De *overtreffende trap* drukt den opperften graad eener hoedanigheid uit

De *vergelijkende trap* drukken wij uit door het voegen van den uitgang ER; aan den stellenden trap; maakende,

VAN SCHOON, SCHOONER,
GELEERD, GELEERDER, ENZ.

Ook wel door het bijvoegen van MIN en MEER; als,

MIN GOED, MIN SCHOON, MIN GELEERD,
MEER GOED, MEER SCHOON, MEER GELEERD.

Bijnaamwoorden, die in AAR, EER, IER, UUR,
en

en ER uitgaan hebben in dezen vergelijkenden trap ER of DER; als,

KLAAR,	KLAARER,	KLAARDER;
TEER,	TEERER,	TEERDER;
DIER,	DIERER,	DIERDER;
ZUUR,	ZUURER,	ZUURDER;
HELDER,	HELDERER,	HELDERDER.

De volgende Bijnaamwoorden zijn in den vergelijkenden graad onregelmatig

GOED, BETER; WEINIG, MIN; VEEL, MEER.

Sommige voorzetsels en bijwerkwoorden hebben mede den vergelijkenden trap door het achtervoegen van DER:

NA,	NADER;	VOOR;	VOORDER;
WIJD,	WIJDER;	VER,	VERDER.

De werkende en lijdende Deelwoorden, hierna te verhandelen, hebben ook den vergelijkenden trap door het achtervoegen van den uitgang DER; als,

UITNEEMEND,	UITNEEMENDER;
UITMUNTEND,	UITMUNTENDER;
GEREED,	GEREEDER;
GELEERD,	GELEERDER.

Sommige lijdende Deelwoorden dulden den uitgang ER, of DER niet; maar hebben hunnen ver-

vergelijkenden trap door het voorvoegen van het woord MEER.

MEER BEWOGEN; MEER GEPREEZEN;
MEER GEDRUKT; MEER BEMIND, enz.

De *overtreffende trap*; vormt men door het achtervoegen van den uitgang ST; als,

SCHOON, SCHOONST,
FRAAI, FRAAIST, enz.

Doch, GOED, heeft *best*; WEINIG, *minst*, en VEEL, *meest*.

Desgelijks eenige Bijwerkwoorden en voorzetsels; als

WIJD, WIJDST; VERDER, VERST;
NA, NAAST; VOOR, VOORST, enz.

Als mede veele werkende en lijdende Deelwoorden:

UITNEEMEND, UITNEEMENDST;
UITMUNTEND, UITMUNTENDST;
GEREED, GEREEDST;
GELEERD, GELEERDST, enz.

Edoch sommigen willen dezen uitgang ST niet dulden en vormen den overtreffenden trap door het voorvoegen van MEEST; als,

MEEST *bewogen*, MEEST *gepreezen*, MEEST *gedrukt*.

Bo-

Boven dien maakt men ook nog den overtreffenden trap door het voorvoegen van ALLER; als,

ALLER*schoonst*, ALLER*best*, ALLER*geleerdst*.

De Heer HUIJDECOPER geeft wegens dit voorzetsel ALLER, eene schoone les ter berispinge van VONDEL, daar die, van twee vormen spreekende, zegt, *den allereersten vorm*; waartoe, zegt hij dient hier dit ALLER*eerste*, „ het welk een of „ meer middenste, tuschen de eerste en laatste „ schijnt te onderstellen?” en „ ter berispinge van SEWEL, die, na gezegd te hebben dat de overtreffende trap de zaak op 't hoogst voorstelt, daarbij voegt: „ waarbij nog komt dat men tot „ verder opvijzeling of verlaaginge der zaake, „ het woordje ALLER veeltijds daarbij voegt, als, „ *Allerverstandigste*, *Alleringste*”: Maar, zegt de geleerde Berisper, „ als de zaak op 't „ HOOGST voorgesteld is, hoe kanze dan VERDER „ opgevijzeld worden? is 'er dan iets dat *booger* is dan *hoogst*? dat is ongerijmd” — ALLER „ dus zegt hij verder, „ is geen verdere opvijzeling, maar eene uitbreiding van den „ overtreffenden trap” bewijzende zulks met KILIAAN, die de woorden *allerbeste*, *allerkleinste*, *allermeeste*, overbrengt in den zin van *beste*, *kleinste*, *meeste* of *grootste* VAN ALLEN: ten bewijze van dat zijn billijk gevoelen, geeft hij het

vol.

volgende voorbeeld. „ Stel eens een *hoogte* van
 „ 30 voet, en daarnevens een ander van 20, zo is
 „ 30 het *hoogste*: om nu *allerhoogst* te vinden,
 „ moet ik niet opklimmen tot 31, 32, 35,
 „ of 40, (want dat is de verdere opvijzeling van
 „ SEWEL) maar ik moet het zoeken in de verfmee-
 „ nigvuldiging der onderwerpen van 20, of ten
 „ minsten van minder dan 30 voeten; zo dat *aller*
 „ geene opvijzeling van *hoogst* is, maar eene
 „ uitbreiding, waardoor *hoogst* betrekkelijk
 „ wordt gemaakt op meer dan één voorwerp dat
 „ minder hoog is; want al wilde gij het *hoogste*,
 „ 30, opvijzelen tot 50, tot 100, ja tot 1000
 „ voeten, zo lang 'er maar EEN minder hoog
 „ van 20, ja van 2 voeten nevens staat, kunt
 „ gij 'er geen *Allerhoogst* van maaken, gelijk
 „ ook een hoogte van 2 voet niet meerder *Aller-*
 „ *laagst* genoemd kan worden in betrekking op
 „ 1000 dan op 3 voeten”, naamlijk zo lang het
 „ getal der onderwerpen niet tot meer dan twee
 „ gemaakt wordt: „ daar 'er DRIE zijn”, zegt de-
 „ zelfde schrijver, „ kan het plaats hebben”, gelijk
 „ VONDEL op eene andere plaats zegt,

*Het allerlaeghste lot van DRIJ hooftheerschap-
 pijen.*

en HOOGVLIET:

Want de allerjongste van DRIE zonen —

VAN

TOEVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Indien de nietbepaalende Lidwoorden EEN en EENE gebruikt worden, zijn de toevoegelijke naamwoorden in het manlijke geslacht tweevoudig; naamlijk gelijk die in het onzijdige, en gelijk die in het vrouwlijke geslacht om welken, te maaken die van het onzijdige geslacht een E aanneemen; als,

<i>Man:</i>		<i>Vr:</i>	<i>On:</i>
GROOT,	GROOTE,	GROOTE,	GROOT,
GOED,	GOEDE,	GOEDE,	GOED,
DAPPER,	DAPPERE,	DAPPERE,	DAPPER,
HEET,	HEETE,	HEETE,	HEET,
HEILIG,	HEILIGE,	HEILIGE,	HEILIG,
KLEIN,	KLEINE,	KLEINE,	KLEIN,
KOUD,	KOUDE,	KOUDE,	KOUD,
LANG,	LANGE,	LANGE,	LANG,
REIN,	REINE,	REINE,	REIN,
RAAUW,	RAAUWE,	RAAUWE,	RAAUW.

Wanneer de bepalende Lidwoorden DE en HET vóór de toevoegelijke naamwoorden staan, zijn zij in alle de drie geslachten gelijk:

<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>On:</i>
STOUTE,	STOUTE, P	STOUTE; ZOE-

ZOETE,	ZOETE,	ZOETE;
ZUURE,	ZUURE,	ZUURE;

want men zegt,

Nietbepaalende,

Een DAPPER man; Een HOOGHE boom;

Eene DAPPERE vrouw;

Een DAPPER kind:

Bepaalende,

De DAPPERE man;

De DAPPERE vrouw;

Het DAPPERE kind.

Het gebruik leert de tweeërleije manlijke toevoegelijke naamwoorden, in gevalle het Lidwoord nietbepaalende is, naar behooren plaatsen: somtijds zijn dezelve zeer dienstig ter wegneeminge van alle dubbelzinnigheid; bij voorbeeld; *Een GOED Looper*, is iemand die wèl loopt; *Een GOEDE Looper*, is een Looper die goedaartig is. — „Zo zegt men ook een *sterk looper*, „voor iemand die sterk of langduurig loopt; „maar een *sterke looper*, is een looper, die „sterk of van groote kracht is.”

MOONEN en meer anderen houden voor eene uitzondering op den regel dat het vrouwlijke geslacht in de toevoegelijke naamwoorden eene E aanneemt, die toevoegelijke naamwoorden welken van eene stoffe oorspronkelijk zijn, en in EN uitgaan, als,

AARDEN,	TINNEN,
KOPEREN,	LINNEN,
WOLLEN,	IJZEREN,
ZILVEREN,	GOUDEN, enz.

willende dat die woorden in het vrouwlijke geslacht geene E aanneemen maar de N verwerpen, want, „ zegt MOONEN, men zegt in het vrouw- „ lijke geslacht,

EENE AARDE KRUIK;
 EENE TINNE SCHOTEL;
 EENE KOPERE KROON,
 EENE LINNE KOUS;
 EENE WOLLE PIJ;
 EENE IJZERE KETEN, enz.”

maar latere schrijvers erkennen die uitzondering niet, en doen gemelde toevoegelijke naamwoorden in het vrouwlijke geslacht, volgens den algemeenen regel, mede eene E aanneemen: van de tegenstreevers dezes gebruiks zegt de Heer KLUIT, „ tot een ander uiterste vervallen de zo- „ danige die dat *gouden*, *zilveren*, enz, niet „ willen geschreeven hebben, met eene verleng- „ de E, als *goudene*: edoch 't welk, ware het „ hier de plaats, om met voorbeelden te beves- „ tigen, blijken zou van den aanvang onzer tale „ af geschied te zijn. En 't welk zeer eenvoudig „ is; want wie doch zal ontkennen, dat de „ woorden *verbeven*, *verlooren*, enz. in hun

„ meerv: of bij *vr*: zelfstandige woorden gesteld,
 „ zich niet laten buigen *verbevene, verlorene?*”
 enz. De Heer KLUIT, wil echter zelf de E ver-
 worpen hebben, daar hij een weinig verder zegt;
 „ zo zeer nu dit in die oude taalen klaar blijkt,
 „ zo zeker is het ook in onze, waartoe ik geene
 „ voorbeelden behoeve, die men overvloedig
 „ vindt in *goudene, boutene*; alleen wilde ik ter
 „ loops toonen, dat die staartletter E, zo onge-
 „ rijmd niet zij; hoewel waar is, dat zij in lange
 „ woorden, als *zilverene, koperene*, een lamme
 „ uitspraak maake, en daarom thans te verwer-
 „ pen zij; doch het welk niet wegneemt, dat
 „ het daarom goed en taalregelmatig zij”: men
 moet dan met de beste schrijveren zeggen,

EENE AARDENE KRUIK,
 EENE TINNENE SCHOTEL,
 EENE KOPERENE KROON,
 EENE LINNENE KOUS, enz.

en wanneer de lamme uitspraak dier woorden
 hinderlijk mogt weezen, kan men dezelve met
 weglatinge der vrouwlijke E dus schrijven

EENE AARDEN' KRUIK,
 EENE LINNEN' SCHOTEL,
 EENE KOPEREN' KROON, enz.

HUIDECOPER, die welëer, ter vorminge van het
 vrouwlijke geslacht, de N van deze toevoegelij-
 ke

ke naamwoorden afgekapt had, werd naderhand van een ander gevoelen (ook strijdig met de laatsvoorgeftele en de hierna nog voor te stelene leering) want hij zegt: „ Tot befluit van dit „ alles zeggen we, dat wij, die ook zelfs noch „ onlangs in onze Vert: van Horat: p: 155. „ fchreeven: *Zilveren, Marmere, Kopere beel-* „ *den*, nu willen, dat men, en op alle andere „ plaatfen, daar diezelfde misflag in onze wer- „ ken gevonden wordt, leeze, ZILVEREN, MAR- „ MEREN, KOPEREN, enz. zonder eenig onder- „ fcheid, in Getalen, of Geflachten te maa- „ ken.”

De deelwoorden die in EN uitgaan en als toevoegelijke naamwoorden gebruikt worden, volgen mede dezen regel: men moet zeggen,

Een GESLAGEN *man*;
Eene GESLAGENE *vrouw*;
 en *Een* GESLAGEN *kind*.

SEWEL geeft hiervan een zeer goed bewijs; „ wie” zegt hij, „ zal beftaan te fchrijven, *Die* „ *vrouw wierd* GESLAGE, immers moet het „ weezen GESLAGEN; 't welk dan te kennen „ geeft, dat men de N daar niet miffen kan: Ir- „ dien iemand hier tegen inbragte, dat men ook niet „ fchrijft, *Die vrouw* is GESLAGENE; dien zoud „ ik tot antwoord te gemoed voeren; dat de „ eigenschap onzer taale zulks niet toelaat: „ want

„ want men zegt, *Eene RIJKE vrouw*; maar wie
„ zal daarom zeggen, *Die vrouw is RIJKE*? Hier-
„ uit blijkt het dan dat die laatste E in zulk ee-
„ ne spreekwijze achterblijven moet;” en dit
is de eigenschap der toevoegelijke naamwoorden
in 't algemeen, naamlijk dat zij in plaats van
vóór, achter het zelfstandige naamwoord ge-
plaatst wordende, de E in het manlijke en vrouw-
lijke geslacht verwerpen; dus zegt men

Een HOOGÉ boom;

Een STERKE stad;

Het GROENE veld;

en

De boom is HOOG;

De stad is STERK;

Het veld is GROEN;

Uit deze taateigenschap volgt, dat schoon men
zegt,

Het ZWAARSTE werk,

men evenwel met sommigen niet moet zeggen

Wat werk is 't ZWAARSTE?

maar,

Wat werk is 't ZWAARST?

zo ook,

Welk land is 't GROENST?

Welk meisje is 't JONGST? enz.

VAN

(231)

V A N H E T
G E T A L
D E R

TOEVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Omtrent het getal der toevoegelijke naamwoorden, valt alleenlijk aantemerken dat zij, alle de stoflijke en deelwoorden daaronder gerekend, in 't meervoudige getal in alle de drie geslachten de E aanneemen; dus zegt men

De VROOME mannen;
De GELEERDE vrouwen;
De SCHRANDERE kinderen;
De GOUDENE bekers;
De GEBROKENE bakken;

Somtijds met veranderinge der fluitletter, het geen ook in 't vormen van het geslacht der toevoegelijke naamen plaats heeft, als

BRAAF, BRAAVE;
GRIJS, GRIJZE, ENZ.

of met verdubbelinge van den gemelden fluitklinker, als,

NAT, NATTE,
LAF, LAFFE, ENZ.

P 4

Maar

Maar wanneer de toevoegelijke naamwoorden als zelfstandige gebruikt worden, maaken zij hun meervoudige getal als bij de zelfstandige naamwoorden geleerd is: van,

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
GELEERDE wordt gemaakt	GELEERDEN;
GEESTLIJKE	GEESTLIJKEN;
HEILIGE	HEILIGEN;
RECHTVAARDIGE	RECHTVAARDIGEN;
WIJZE	WIJZEN;
BARMHARTIGE	BARMHARTIGEN,
	enz.

V A N D E
B U I G I N G
D E R

TOEVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Hier bij heeft men aan te merken dat zo dikwijls het gebogen lidwoord door *DES*, *DEN*, *EENS* of *EENEN* uitgedrukt wordt, het toevoegelijke naamwoord eene *N* of *EN* aaneemt; als uit de volgende voorbeelden blijkt:

E E R S T E B U I G I N G.

Eenv:

Noem: De, of Een goede Zoon;

Teel:

Teel: Des, of Eens goeden Zoons;
Geev: Den, of Eenen goeden Zoone;
Lijd: Den, of Eenen goeden Zoon;
Roe: ô Goede Zoon;
Afn: Van den, of Van eenen goeden Zoone.

Meerv:

Noem: De goede Zoons;
Teel: Der goede Zoonen;
Geev: Den goeden, of Aan de goede Zoonen;
Lijd: De goede Zoons;
Roe: ô Goede Zoons;
Afn: Van de goede Zoonen.

T W E E D E B U I G I N G .

Eenv:

Noem: De, of Eene goede Vrouw;
Teel: Der, of Eener goede Vrouwe;
Geev: Aan de, Der, Aan eene, of Eener goede Vrouwe;
Lijd: De, of eene goede Vrouw;
Roe: ô Goede Vrouw;
Afn: Van de, of Van eene goede Vrouwe.

Meerv:

Noem: De goede Vrouwen;
Teel: Der goede Vrouwen;
Geev: Aan de goede of Den goeden Vrouwen;
Lijd: De goede Vrouwen;

Roe: ó Goede Vrouwen;
Afn: Van de goede Vrouwen.

DERDE BUIGING.

Eenv.

Noem: Het goede Land;
Teel: Des, of Eens goeden Lands;
Geev: Aan het goede, of Aan een goed
 Land; of Den goeden Lande;
Lijd: Het goede, of Een goed Land;
Roe: ó Goed Land;
Afn: Van het goede, Van een goed Land;
 of van den goeden Lande.

Meerv.

Noem: De goede Landen;
Teel: Der goede Landen;
Geev: Den goeden of Aan de goede Landen;
Lijd: De goede Landen;
Roe: ó Goede Landen;
Afn: Van de goede Landen.

De toevoegelijke naamwoorden in de betekenisfe
 van zelfstandigen worden aldus gebogen:

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem:</i> De Wijze;	De Wijzen;
<i>Teel:</i> Des Wijzen;	Der Wijzen;
<i>Geev:</i> Aan de, of Den Wijze,	Den of Aan de Wijzen;
<i>Lijd:</i> Den Wijze;	De Wijzen;
	<i>Roe:</i>

Roe: 6 Wijze; 6 Wijzen;
Afn: Van den Wijze; Van de Wijzen.

Waaruit men ziet dat zij geheel onveranderd blijven uitgezonderd de Teeler in het eenvoud die een N aanneemt, wanneer het Lidwoord DES of EENS is: dit is echter geen vaste regel; als,

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Een Ander;	De Anderen;
<i>Teel:</i> Eens Anders;	Der Anderen;
<i>Geev:</i> Eenen Anderen;	Den, of Aan de Anderen;
<i>Lijd:</i> Eenen Anderen;	De Anderen;
<i>Roe:</i>	
<i>Afn:</i> Van eenen Anderen.	Van de Anderen.

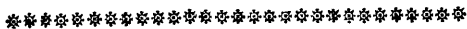
MOONEN wil dat het Lidwoord EEN als onfscheibaar in het eenvoudige getal aangemerkt worde; daarom buigt hij dus,

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Een Ander;	Veele Anderen;
<i>Teel:</i> Een Anders;	Veeler Anderen;
<i>Geev:</i> Een Ander;	Veelen Anderen;
<i>Lijd:</i> Een Ander;	Veele Anderen;
<i>Roe:</i>	
<i>Afn:</i> Van een Ander;	Van veele Anderen.

Van EENE ANDERE, dat is in het vrouwlijke geslacht, blijft ANDERE, onveranderd; en ANDER, bij een zelfstandig naamwoord gevoegd zijnde

de wordt gebogen als van de toevoegelijken geleerd is:

	<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i>	De traagere Zoon;	De traagere Zoons;
<i>Teel:</i>	Des traageren Zoons;	Der traagere Zoonen;
<i>Geev:</i>	Den traageren Zoone;	Den traageren Zoonen;
<i>Lijd:</i>	Den traageren Zoon;	De traagere Zoons;
<i>Roe:</i>	ô Traagere Zoon;	ô Traagere Zoons
<i>Afn:</i>	Van den traageren Zoone;	Van de traagere Zoonen;
	<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i>	De traagste Zoon;	De traagste Zoons;
<i>Teel:</i>	Des traagsten Zoons;	Der traagste Zoonen;
<i>Geev:</i>	Den traagsten Zoone;	Den traagsten Zoonen;
<i>Lijd:</i>	Den traagsten Zoon;	De traagste Zoons;
<i>Roe:</i>	ô Traagste Zoon;	ô Traagste Zoons;
<i>Afn:</i>	Van den traagsten Zoone;	Van de traagste Zoonen.
		D E R.



DERDE AFDEELING.

V A N D E

VOORNAAMWOORDEN.

De voornaamwoorden zijn zulke woorden die in de plaats van het naamwoord gezet worden, bijvoorbeeld wanneer men zegt *De MIJNE is deugdzaam*, staat het voornaamwoord in de plaats van het zelfstandige naamwoord, waarmede het onderwerp van 't gesprek zou moeten aangeduidt worden, als VROUW, DOCHTER, NICHT, ENZ. De voornaamwoorden neemen ook het Lidwoord van 't verweegen zelfstandige naamwoord aan.

Zij worden verdeeld in

- 1) PERSOONLIJKE; als, IK, GIJ, HIJ;
- 2) BEZITTENDE; MIJN, ZIJN, UW, HUN
HAAR;
- 3) AANWIJZENDE; DEES, DIE, DAT;
- 4) BETREKKELIJKE; DEZELVE, DIE, DAT,
DEWELKE;
- 5) VRAAGENDE; WIE, WAT, WELKE;
- 6) ONBEPAALENDE; EENIGE, ALLE.

V A N

V A N D E
B U I G I N G
D E R

VOORNAAMWOORDEN.

P E R S O O N L I J K E

Eerste Persoon.

Eenv:

Meerv:

<i>Noem:</i> Ik,	Wij,
<i>Teel:</i> Mijns, <i>Vr:</i> Mijner,	Onzer,
<i>Geev:</i> Mij, Aan mij,	Ons, Aan ons,
<i>Lijd:</i> Mij,	Ons,
<i>Roe:</i> ô Mij, of ô Ik,	ô Wij,
<i>Afn:</i> Van mij,	Van ons.

Tweede Persoon.

Eenv:

Meerv:

<i>Noem:</i> Gij,	Gij,
<i>Teel:</i> Uws, <i>Vr:</i> Uwer,	Uwer,
<i>Geev:</i> U, Aan u,	U, Aan u,
<i>Lijd:</i> U,	U,
<i>Roe:</i> ô Gij,	ô Gij,
<i>Afn:</i> Van U;	Van u.

Welëer schreef men in 't meerv: GIJ LIEDEN,
U LIEDER, enz. doch zulks wordt thans maar
zeldzaam gedaan.

Der-

*Derde Persoon.**Manlijk.*

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Hij,	Zij,
<i>Teel:</i> Zijns,	Hunner,
<i>Geev:</i> Zich,	Zich,
<i>Lijd:</i> Zich,	Zich,
<i>Roe:</i>	
<i>Afn:</i> Van zich,	Van zich.

Vrouwlijk.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Zij,	Zij
<i>Teel:</i> Haars,	Haarer
<i>Geev:</i> Zich,	Zich, Haar, Aan haar
<i>Lijd:</i> Zich,	Zich, Zij
<i>Roe:</i>	o Zij
<i>Afn:</i> Van zich	Van zich, Van haar.

Onzijdg.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Het,	Zij,
<i>Teel:</i> Zijns,	Hunner,
<i>Geev:</i> Zich,	Zich,
<i>Lijd:</i> Zich,	Zich,
<i>Roe:</i>	
<i>Afn:</i> Van zich,	Van zich.

Der-

Derde Persoon,

voor eenen anderen gebruikt, 't welk men in 't Latijn door *is* of *ille*, uitdrukt.

Mantijk.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Hij,	Zij,
<i>Teel:</i> Van hem,	Hunner,
<i>Geev:</i> Hem,	Hun,
<i>Lijd:</i> Hem,	Hen, Ze;
<i>Roe:</i>	
<i>Afn:</i> Van hem	Van hun.

Vrouwlijk.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Zij,	Zij,
<i>Teel:</i> Van haar,	Haarer,
<i>Geev:</i> Haar	Haar,
<i>Lijd:</i> Haar, of Ze,	Haar of Ze,
<i>Roe:</i>	
<i>Afn:</i> Van haar;	Van haar.

Onzijdig.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Het,	Zij,
<i>Teel:</i> Van het,	Hunner,
<i>Geev:</i> Aan het,	Hun,
<i>Lijd:</i> Het,	Hen of Ze,
<i>Roe:</i>	
<i>Afn:</i> Van het;	Van hun.

Wan-

Wanneer het persoonlijke voornaamwoord met het woordje ZELF vereenigd is, buigt men het dus;

*Mantlijk.**Eenv:**Meerv:*

Noem: Ik, Gij, Hij zelf; Wij, Gij, Zij zelfs;

Teel: Mijns, Uws, Zijns zelfs; Onzer, Uwer, Hunner zelve;

Geev: Mij, U, Zich zelve; Ons, U, Zich zelve;

Lijd: Mij, U, Zich zelve; Ons, U, Zich zelfs.

Roe:

Afn: Van mij, U, Zich zelve. Van ons, U, Zich zelve.

Sommigen schrijven in den eersten en vierden naamval van dit meervoud ook ZELVEN.

*Vrouwlijk.**Eenv:**Meerv:*

Noem: Ik, Gij, Zij zelve; Wij, Gij, Zij zelf, of zelve;

Teel: Mijns, Uws, Haars zelfs; Onzer, Uwer, Haarer zelve;

Geev: Mij, U, Zich zelve; Ons, U, Zich zelve;

Lijd: Mij, U, Zich zelve; Ons, U, Zich zelf, of zelve,

Roe:

Afn: Van mij, U, Zich zelve, Van ons, U, Zich zelve.

Om het vrouwlijke geslacht aan te duiden, schrijven sommigen in den tweeden naamval van 't eenvoudige getal MIJNES en UWES.

Onzijdig.

<i>Eenv:</i>		<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Het land zelf,		De landen zelfs, of zelve;
<i>Teel:</i> Des lands zelfs,		Der landen zelven,
<i>Geev:</i> Het land zelf,	Den lande zelven,	Den landen zelven,
<i>Lijd:</i> Het land zelf		De landen zelfs, of zelve;
<i>Roe:</i>		
<i>Afn:</i> Van het land zelf,	Den lande zelven	Van de lan- den zelve.

BEZITTENDE VOORNAAMWOORDEN.

Manlijk.

<i>Eenv:</i>		<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Mijn,		Mijne,
<i>Teel:</i> Mijns,		Mijner,
<i>Geev:</i> Mijnen,		Mijnen, Aan mijne,
<i>Lijd:</i> Mijnen,		Mijne,
<i>Roe:</i> ô Mijn,		ô Mijne,
<i>Afn.</i> Van mijnen,		Van mijne,

Vrouwlijk.

<i>Eenv:</i>		<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i> Mijne,		Mijne,
		<i>Teel:</i>

<i>Teel:</i>	Mijner,	Mijner,
<i>Geev:</i>	Mijne,	Mijnen, of Aan mijne
<i>Lijd:</i>	Mijne,	Mijne,
<i>Roe:</i>	ô Mijne,	ô Mijne,
<i>Afn:</i>	Van mijne,	Van mijne,

Onzijdig.

	<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
<i>Noem:</i>	Mijn,	Mijne,
<i>Teel:</i>	Mijns, Van mijn,	Mijner,
<i>Geev:</i>	Mijn, Mijnen,	Mijnen, of Aan mijne,
<i>Lijd:</i>	Mijn,	Mijne,
<i>Roe:</i>	ô Mijn,	ô Mijne,
<i>Afn:</i>	Van mijn, Mijnen.	Van mijne,

Eenv:

	<i>Mank:</i>	<i>Vr:</i>	<i>Onz:</i>
<i>Noem:</i>	Zijn,	Zijne,	Zijn,
<i>Teel:</i>	Zijns,	Zijner,	Zijns,
<i>Geev:</i>	Zijnen,	Zijne,	Zijn, of Zijnen,
<i>Lijd:</i>	Zijnen,	Zijne,	Zijn,
<i>Roe:</i>			
<i>Afn:</i>	Van zijnen,	Zijne,	Zijn, of Zijnen.

Meerv:

	<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	en <i>Onz:</i>
<i>Noem:</i>	Zijne,		
<i>Teel:</i>	Zijner;		
<i>Geev:</i>	Aan zijne, of Zijnen,		

Q 2

Lijd:

Lijd: Zijne,*Roe:**Afn:* Van zijne.*Eenv:**Mank:**Vr:**Onz:**Noem:* Uw,

Uwe,

Uw,

Teel: Uws,

Uwer,

Uws, of Van uw,

Geev: Uwen,

Uwe,

Uw, Uwen,

Lijd: Uwen,

Uwe,

Uw,

*Roe:**Afn:* Vanuwen, Uwe,

Uw, of Uwen.

*Meerv:**Man:**Vr:*en *Onz:**Noem:* Uwe,*Teel:* Uwer,*Geev:* Aan uwe, of Uwen,*Lijd:* Uwe,*Roe:**Afn:* Van uwe.*Eenv:**Man:**Vr:**Onz:**Noem:* Hun,

Hunne,

Hun,

Teel: Huns,

Hunner,

Huns,

Geev: Hunnen,

Hunne,

Hun, of Hunnen,

Lijk

Lijd: Hunnen, Hunne, Hun,

Roe:

Afn: Van hunnen, Hunne, Hun, of Hunnen.

Meerv:

Man: *Vr:* en *Onz:*

Noem: Hunne,

Teek: Hunner,

Geev: Aan hunne, of Hunnen,

Lijd: Hunne,

Roe:

Afn: Van hunne,

Eenv:

Man: *Vr:* *Onz:*

Noem: Haar, Haare, Haar,

Teek: Haars, Haarer, Haars,

Geev: Haaren, Haare, Haar, Haaren,

Lijd: Haaren, Haare, Haar,

Roe:

Afn: Van haaren, Haare, Haar, of Haaren.

Meerv:

Man: *Vr:* en *Onz:*

Noem: Haare,

Teek: Haarer,

Geev: Aan haare, of Haaren,

Lijd: Haare,

Roe:

Afn: Van haare.

Eetw:

<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>Onz:</i>
<i>Noem:</i> Onze,	Onze,	Ons,
<i>Teel:</i> Onzes, of Van onzen,	Onzer,	Onzes, of Van ons,
<i>Geev:</i> Onzen,	Onze,	Aan ons, of Onzen,
<i>Lijd:</i> Onzen,	Onze,	Ons,
<i>Roe:</i> ô Onze,	ô Onze,	ô Ons,
<i>Afn:</i> Van onze,	Onze,	Ons, On- zen.

Meerv:

<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	en <i>Onz:</i>
<i>Noem:</i> Onze,		
<i>Teel:</i> Onzer,		
<i>Geev:</i> Aan onze, of Onzen,		
<i>Lijd:</i> Onze,		
<i>Roe:</i> ô Onze,		
<i>Afn:</i> Van onze.		

A A N W I J Z E N D E
V O O R N A A M W O O R D E N.

Eenv:

<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>Onz:</i>
<i>Noem:</i> Dees,	Deze,	Dit,
<i>Teel:</i> Dezes,	Dezer,	Van dit,
<i>Geev:</i> Dezen,	Deze,	Dit,

Lijd:

Lijd: Dezen, Deze, Dit,

Roe:

Afn: Van dezen, Deze, Dit.

Meerv:

Man: *Vr:* en *Onz:*

Noem: Deze,

Teel: Dezer,

Geev: Dezen, of Aan deze;

Lijd: Deze,

Roe:

Afn: Van deze.

AANWIJZENDE en BETREKKELIJKE.

Eenv:

Man: *Vr:* *Onz:*

Noem: Die, Die, Dat,

Teel: Diens, Dier, Van dat,

Geev: Dien, Die, Dat,

Lijd: Dien, Die, Dat,

Roe:

Afn: Van dien, Van die, Van dat.

Meerv:

Man: *Vr:* en *Onz:*

Noem: Die,

Teel: Dier,

Geev: Aan die, of Dien,

Q 4

Lijd:

Lijd: Die
Roe:
Afn: Van die:

B E T R E K K E L I J K E.

Eenv:

	<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>Onz:</i>
<i>Noem:</i>	Dezelve,	Dezelve,	Het zelve,
<i>Teel:</i>	Deszelven,	Derzelve,	Van 't zelve, of deszelven.
<i>Geev:</i>	Denzelven,	Dezelve,	Het zelve,
<i>Lijd:</i>	Denzelven,	Dezelve,	Het zelve,
<i>Roe:</i>			
<i>Afn:</i>	Van den zelve,	Van dezelve,	Van het zelve.

Meerv:

	<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>en Onz:</i>
<i>Noem:</i>	Dezelve,		
<i>Teel:</i>	Derzelve,		
<i>Geev:</i>	Denzelven,	of Aan	dezelve,
<i>Lijd:</i>	Dezelve,		
<i>Roe:</i>			
<i>Afn:</i>	Van	dezelve.	

Dezelfde, en Hetzelfde gebruikt men voor
't Latijnsche *Idem*, *Eadem*, *Idem*.

V R A A-

V R A A G E N D E
V O O R N A A M W O O R D E N .

<i>Eenv:</i>		
<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>Onz:</i>
<i>Noem:</i> Wie,	Wie,	Wat,
<i>Teel:</i> Wiens,	Wier,	Van wat,
<i>Geev:</i> Wien,	Wie,	Wat,
<i>Lijd:</i> Wien,	Wie,	Wat,
<i>Roe:</i>		
<i>Afn:</i> Van Wien,	Wie,	Van Wat.

<i>Meerv:</i>		
<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>en Onz:</i>
<i>Noem:</i> Wie,		
<i>Teel:</i> Wier,		
<i>Geev:</i> Aan Wie,	Wien,	of Aan wat,
<i>Lijd:</i> Wie,	Wat,	
<i>Roe:</i>		
<i>Afn:</i> Van wie,		

Deze buiging wordt alleenlijk op zich zelve gebruikt, anders zegt men met het onzijdige voor-naamwoord **WAT**; **WAT Man?** **WAT Vrouw?** **WAT Kind?**

V R A A G E N D E en B E T R E K K E L I J K E .

<i>Eenv:</i>		
<i>Man:</i>	<i>Vr:</i>	<i>Onz:</i>
<i>Noem:</i> Welk,	Welke,	Welk,
of welke,		
	Q 5	<i>Teel:</i>

Teel: Welks, Welker, Van welk,
 of Welks,
Geev: Welken, Welke, Welk,
Lijd: Welken, Welke, Welk,
Roe:
Afn: Van welken, Van welke, Van welk,

*Meerv:**Man:* *Vr:* en *Onz:*

Noem: Welke,
Teel: Welker,
Geev: Welken, of Aan welke,
Lijd: Welke,
Roe:
Afn: Van welke,

In den betrekkelijken zin zegt men in 't onzijdige geslacht ook 'T Welk, Van 'T Welk, en Aan 'T Welk.

O N B E P A A L D E.

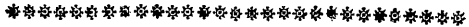
*Eenv:**Man:* *Vr:* *Onz:*

Noem: De geen, De geene, Het geen,
Teel: Des geenen, Der geene, Van 't geen,
Geev: Dengeenen, De geene, Het geen,
Lijd: Dengeenen, De geene, Het geen,
Roe:
Afn: Van dengeenen, De geene, Het geen.

Meerv:

Desgelijks *Eenige, Sommige, Etelijke, Veele, Beide, Andere, Zodanige, Zulke, Elke.*
Een iegelijk, wordt dus geboogen:

- Noem:* Een iegelijk ,
- Teel:* Eens iegelijks.
- Geev:* Eenen iegelijken ,
- Lijd:* Eenen iegelijken ,
- Roe:*
- Afn:* Van eenen iegelijken.



VIERDE AFDEELING.

V A N D E

W E R K W O O R D E N .

Dewerk- woor- den zijn	}	PERSOONLIJKE; als,	IK HOOR, GIJ
			HOORT, ENZ.
		ONPERSOONLIJKE;	MEN DOET,
			HET KOMT.

V A N D E

PERSOONLIJKE WERKWOORDEN.

- BEDRIJVENDE; als IK ZIE;
- LIJDENDEE; IK WORD GEZIEN;
- ONZIJDIG; IK ZIT;
- WEDERKEERENDE; IK VLEI MIJ.

De

De wijzen zijn vier { AANTOONEND: IK BEMIN;
 GEBIEDEND: BEMIN;
 BIJVOEGEND: DAT IK BEMINNE;
 ONBEPAALD: BEMINNEN.

De verschillende tijden, en welken van die in iedere bijzondere wijze plaats hebben, zullen wij door voorbeelden aantonen.

De tijdvoegingen zijn twee { GEREGELDE,
 ONGEREGELDE.

De voornaamste help-woorden zijn { HEBBEN,
 ZIJN, of WEEZEN,
 WORDEN,
 ZULLEN.

Om het geene wij hier en daar, in 't begin van dit werkje; wegens de werkwoorden, en de verschillende speldingen in hunne buigingen gezegd hebben, zullen wij, desaangaande, het overige met voorbeelden kunnen leeren.

TIJDVOEGING VAN 'T HELPEND
 W E R K W O O R D.

H E B B E N.

Aantoonende Wijs,

Tegenw: tijd.

Eenv:

Eenv:

Ik heb,
 Gij hebt,
 Hij }
 Zij } heeft (*),
 Het }

Meerv:

Wij hebben,
 Gij hebt,
 Zij hebben.

Onvolm: voorl: tijd.

Ik had,
 Gij hadt,
 Hij hadt,

Wij hadden,
 Gij hadt;
 Zij hadden.

Volm: voorl: tijd.

Ik heb gehad,
 Gij hebt gehad,
 Hij heeft gehad,

Wij hebben gehad,
 Gij hebt gehad,
 Zij hebben gehad.

Meer dan volm: voorl: tijd.

Ik had gehad,
 Gij hadt gehad,
 Hij hadt gehad,

Wij hadden gehad,
 Gij hadt gehad,
 Zij hadden gehad.

Toekomende tijd.

Ik zal hebben,
 Gij zult hebben,
 Hij zal hebben,

Wij zullen hebben,
 Gij zult hebben,
 Zij zullen hebben.

Voor-

(*) De drie geslachten hebben altoos in den derden per-
 soon van 't meervoudige getal plaats.

Voorwaardige tegenw: tijd.

Ik zou hebben ,	Wij zouden hebben ,
Gij zoudt hebben ,	Gij zoudt hebben ,
Hij zou hebben ,	Zij zouden hebben .

Gebiedende Wijs.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Heb ,	Dat wij hebben ,
	Hebt ,
Dat hij hebbe ,	Dat zij hebben .

Bijvoegende Wijs.

Tegenw: tijd.

Dat ik hebbe ,	Dat wij hebben ,
gij hebt ,	gij hebt ,
hij hebbe ,	zij hebben .

Eerste onvolm: voorl: tijd.

Dat ik hadde ,	Dat wij hadden ,
gij hadt ,	gij hadt ,
hij hadde ,	zij hadden .

Tweede onvolm: voorl: tijd.

Dat ik hebben zoude ,	Dat wij hebben zouden ,
gij hebben zoudt ,	gij hebben zoudt ,
hij hebben zoude ,	zij hebben zouden .

Volm: voorl: tijd.

Dat ik gehad hebbe ,	Dat wij gehad hebben ;
	gij

Toekomende tijd.

Zullen hebben,

DEELWOORDEN.

Tegenw: tijd.

Hebbende,

Voorl. tijd.

Hebbende gehad,

Toekomende tijd.

Zullende hebben,

TIJDVOEGING VAN 'T HELPEND
W E R K W O O R D.

ZIJN OF WEEZEN.

Aantoorende Wijs.

Tegenw: tijd.

Eenv:

Ik ben,
Gij zijt,
Hij is,

Meerv:

Wij zijn,
Gij zijt,
Zij zijn.

Onvolm: voorl: tijd.

Eenv:

Ik was,
Gij waart,
Hij was,

Meerv:

Wij waren,
Gij waart,
Zij waren.

R

Volk

Volm: voorl: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik ben geweest,	Wij zijn geweest,
Gij zijt geweest,	Gij zijt geweest,
Hij is geweest,	Zij zijn geweest.

Meer dan vol: voorl: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik was geweest,	Wij waren geweest,
Gij waart geweest,	Gij waart geweest,
Hij was geweest,	Zij waren geweest.

Toek: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik zal zijn,	Wij zullen zijn,
Gij zult zijn,	Gij zult zijn,
Hij zal zijn,	Zij zullen zijn.

Voorwaardige tegenw: tijd

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik zou zijn,	Wij zouden zijn,
Gij zoudt zijn,	Gij zoudt zijn,
Hij zou zijn,	Zij zouden zijn.

Gebiedende Wijs,

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Zijt, of wees,	Dat wij zijn;
Dat hij zij,	Zijt of weest,
	Dat zij zijn.

Bijvoegende Wijs,

Tegenw: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Dat ik zij,	Dat wij zijn,
	Dat

Als hij geweest zoude zijn , Als zij geweest zou-
den zijn.

Toekomende tijd.

Eenv:

Meerv:

Indien ik zal geweest zijn , Wij zullen geweest zijn,
gij zult geweest zijn , gij zult geweest
zijn ,
hij zal geweest zijn , zij zullen geweest
zijn.

Onbepaalde Wijs.

Tegenw: tijd.

Zijn , of Weezen.

Voorl: tijd.

Geweest zijn.

Toekomende tijd.

Zullen zijn.

DEELWOORDEN.

Tegenw: tijd.

Zijnde , of Weezende ,

Voorl: tijd.

Geweest.

Toekomende tijd.

Zullende zijn , of Weezen.

TIJD.

TIJSDVOEGING VAN 'T HELPEND
W E R K W O O R D.

W O R D E N .

De Aantoonende Wijs.

Tegenwoordige tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik word ,	Wij worden ,
Gij wordt ,	Gij wordt ,
Hij wordt ,	Zij worden .

Onvolmaakt voorleeden tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik werd ,	Wij werden ,
Gij werdt ,	Gij werdt ,
Hij werdt ,	Zij werden .

Volmaakt voorleeden tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik ben geworden ,	Wij zij geworden ,
Gij zijt geworden ,	Gij zijt geworden ,
Hij is geworden ,	Zij zijn geworden .

Meer dan volmaakt voorleeden tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik was geworden ,	Wij waren geworden ,
Gij waart geworden ,	Gij waart geworden ,
Hij was geworden ,	Zij waren geworden .

Toekomende tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Ik zal worden,	Wij zullen worden,
Gij zult worden,	Gij zult worden,
Hij zal worden,	Zij zullen worden.

Voorwaardige tegenw: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Ik zou worden,	Wij zouden worden.
Gij zoudt worden,	Gij zoudt worden.
Hij zou worden,	Zij zouden worden.

De Gebiedende Wijs.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Word,	Worden wij,
Dat hij worde,	Wordt gij,
	Dat zij worden.

Bijvoegende Wijs.

Tegenwoordige tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Dat { Ik worde,	Dat { Wij worden,
{ Gij wordt;	{ Gij wordt,
{ Hij worde,	{ Zij worden.

Eer-

Eerste onvolmaakt voorleeden tijd.

<i>Eenv:</i>		<i>Meerv:</i>	
Dat	{ Ik werde, Gij werdt, Hij werde,	Dat	{ Wij werden, Gij werdt, Zij werden.

Tweede onvolm: voorl: tijd.

<i>Eenv:</i>		<i>Meerv:</i>	
In- dien	{ Ik zoude worden, Gij zoudt worden, Hij zoude worden,	In- dien	{ Wij zouden worden, Gij zoudt worden; Zij worden zouden.

Volmaakt voorleeden tijd.

<i>Eenv:</i>		<i>Meerv:</i>	
Dat	{ Ik geworden zij, Gij geworden zijt, Hij geworden zij,	Dat	{ Wij geworden zijn, Gij geworden zijt; Zij geworden zijn.

Eerste meer dan volmaakte voorleeden tijd.

Eenv:

Dat	{ Ik geworden ware, Gij geworden waart, Hij geworden waart,
-----	---

Meerv:

Dat	{ Wij geworden ware, Gij geworden waart, Zij geworden waren.
-----	--

Tweede meer dan volmaakt voorleeden tijd.

Eenv:

Als { Ik geworden zoude zijn ,
Gij geworden zoudt zijn ,
Hij geworden zoude zijn.

Meerv:

Als { Wij geworden zouden zijn ,
Gij geworden zoudt zijn ,
Zij geworden zouden zijn.

Toekomende tijd.

Eenv:

Dat { Ik zal geworden zijn ,
Gij zult geworden zijn ,
Hij zal geworden zijn ,

Meerv:

Dat { Wij zullen geworden zijn ,
Gij zult geworden zijn ,
Zij zullen geworden zijn ,

De Onbepaalende Wijs.

<i>Tegenwoordig</i>	Worden ,
<i>Voorleeden</i>	Geworden zijn ,
<i>Toekomende</i>	Zullen worden.

DEELWOORDEN.

<i>Tegenwoordig</i>	Wordende,
---------------------	-----------

Voor-

Voorleeden
Toekomende

Geworden,
Zullende worden.

TIJDVOEVING VAN HET HELPEND
W E R K W O O R D.

ZULLEN,

Aantoonende Wijs.

Eenv:

Ik zal,
Gij zult,
Hij zal,

Meerv:

Wij zullen,
Gij zult,
Zij zullen.

Bijvoegende Wijs.

Eenv:

Ik zou of zoude,
Gij zoudt,
Hij zou of zoude,

Meerv:

Wij zouden,
Gij zoudt,
Zij zouden.

De Onbepaalende Wijs is *Zullen*, en het Deelwoord *Zullende*; verder laat dit woord zig niet veranderen.

V A N D E

BEDRIJVENDE WERKWOORDEN.

Men kan de Tijdvoegingen bekwaamlijk in vier verdeelen.

R 5

De

De eerste eindigt in den onv: voorl: tijd in DE
of TE en het lijd: deelwd: in D of T; als

IK BEMIN, BEMINDE, BEMIND, BEMINNEN;
STRIUKEL, STRUIKELDE, GESTUIKELD, STRUI-
KELEN;
DRUK, DRUKTE, GEDRUKT, DRUKKEN;

De tweede eindigt in het lijd: deelw: in EN,

IK VOUW, VOUWDE, GEVOUWEN, VOUWEN;
BAK, BAKTE, GEBAKKEN, BAKKEN.

De derde heeft het lijdend deelwoord met de
tweede tijdvoeging gelijk, maar verandert in den
onv: voorl: tijd van klinker: deze werkwoorden
zijn de volgende, en behooren tot de ongeregel-
de tijdvoeging:

IK VANG,	VING,	GEVANGEN,	VANGEN;
HANG,	HING,	GEHANGEN,	HANGEN;
VAL,	VIEL,	GEVALLEN,	VALLEN;
WAS,	WIES,	GEWASSEN,	WASSEN;
BLAAS,	BLIES,	GEBLAAZEN,	BLAAZEN;
BRAAD,	BRIED,	GEBRAADEN,	BRAADEN;
RAAD,	RIED,	GEBRAADEN,	RAADEN;
LAAT,	LIET,	GELAATEN,	LAATEN;
SLAAP,	SLIEP,	GESLAAPEN,	SLAAPEN;
DRAAG,	DROEG,	GEDRAAGEN,	DRAAGEN;
GRAAF,	GROEF,	GEGRAAVEN;	GRAAVEN;
VAAR,	VOER,	GEVAAREN,	VAAREN;

IK

IK TREED,	TRAD,	GETREEDEN,	TREEDEN;
GEEF,	GAF,	GEGEEVEN,	GEEVEN;
LEES,	LAS,	GELEEZEN,	LEEZEN;
GENEES,	GENAS,	GENEEZEN,	GENEEZEN;
EET,	AT,	GEËTEN,	EETEN;
MEET,	MAT;	GEMEETEN,	MEETEN;
VREET,	VRAT,	GEVREETEN,	VREETEN;
LOOP,	LIEP,	GELOOPEN,	LOOPEN;
STOOT,	STIET,	GESTOOTEN,	STOOTEN;
ROEP,	RIEP,	GEROEPEN,	ROEPEN;

Onregelmatige Werkwoorden der derde Tijdvoeging.

IK STA,	STOND,	GESTAAN,	STAAN;
ONDERSTA,	ONDERSTOND,	ONDERSTAAN,	ONDERSTAAN;
VERSTA;	VERSTOND,	VERSTAAN,	VERSTAAN;
BESTA,	BESTOND,	BESTAAN,	BESTAAN;
GA	GING,	GEGAAN,	GAAN;
ONDERGA	ONDERGING,	ONDERGAAN,	ONDERGAAN;
VERGA	VERGING,	VERGAAN,	VERGAAN;
BEGA,	BEGING,	BEGAAN,	BEGAAN;
ZIE,	ZAG,	GEZIEN,	GEZIEN.

De vierde besluit in zich alle werkwoorden die de

de klinkers van den tegenwoordigen tijd op de volgende wijze in den onv: voorl: tijd en, lijd: deelwoorden veranderen.

tegw: tijd.

E	O,	UI	OO,
I	O,	IJ	EE.
IE	OO.		

Tot deze tijdvoeging behooren de volgende werkwoorden die mede eene ongeregelde tijdvoeging maaken;

IK BERST,	BORST,	GEBORSTEN,	BERSTEN;
BEDERF,	BEDORF,	BEDORVEN,	BEDERVEN;
DELFB,	DOLFB,	GEDOLVEN,	DELVEN;
GELD,	GOLD,	GEGOLDEN,	GELDEN;
HELP,	HOLP,	GEHOLPEN,	HELPEN;
MELK,	MOLK,	GEMOLKEN,	MELKEN;
SMELT,	SMOLT,	GESMOLTEN,	SMELTEN;
SCHELD,	SCHOLD,	GESCHOLDEN,	SCHULDEN;
SCHEND,	SCHOND,	GESCHONDEN,	SCHENDEN;
STERFB,	STORFB,	GESTORVEN,	STERVEN;
TREK,	TROK,	GETROKKEN,	TREKKEN;
VERKERFB,	VERKORFB,	VERKORVEN,	KERVEN;
WERFB,	WORFB,	GEWORVEN,	WERVEN;
WERP,	WORP,	GEWORPEN,	WERPEN;
ZEND,	ZOND,	GEZONDEN,	ZENDEN;
ZWEL,	ZWOL,	GEZWOLLEN,	ZWELLEN;
ZWEM,	ZWOM,	GEZWOMMEN,	ZWEMMEN;
SPIN,	SPON,	GESPONNEN,	SPINNEN;

IK WIN,	WON,	GEWONNEN,	WINNEN;
KLIM,	KLOM,	GEKLOMMEN,	KLIMMEN;
BIND,	BOND,	GEBONDEN,	BINDEN;
DING,	DONG,	GEDONGEN,	DINGEN;
DRING,	DRONG,	GEDRONGEN,	DRINGEN;
DWING,	DWONG,	GEDWONGEN,	DWINGEN;
DRINK,	DRONK,	GEDRONKEN,	DRINKEN;
KLINK,	KLONK,	GEKLOMKEN,	KLINKEN;
KRIMP,	KROMP,	GEKROMPEN,	KRIMPEN;
SPRING,	SPRONG,	GESPRONGEN,	SPRINGEN;
STINK,	STONK,	GESTONKEN,	STINKEN;
VERSLIND,	VERSLOND,	VERSLONDEN,	VERSLINDEN;
VIND,	VOND,	GEVONDEN,	VINDEN;
ZING,	ZONG,	GEZONGEN,	ZINGEN,
BEDRIEG,	BEDROGG,	BEDROOGEN,	BEDRIEGEN;
BIED,	BOOD,	GEBOODEN,	BIEDEN;
GEBIED,	GEBOOD,	GEBOODEN,	GEBIEDEN;
GENIET,	GENOOT,	GENOOTEN,	GENIETEN;
GIET,	GOOT,	GEGOOTEN,	GIETEN;
KIES,	KOOS,	GEKOOZEN,	KIEZEN;
LIEG,	LOOG,	GELOOGEN,	LIEGEN;
VLIED,	VLOOD,	GEVLOODEN,	VLIEDEN;
VLIEG,	VLOOG,	GEVLOOGEN,	VLIEGEN;
ZIED,	ZOOD,	GEZOODEN,	ZIEDEN;
BUIG,	BOOG,	GEBOOGEN,	BUIGEN;
DRUIP,	DROOP,	GEDROOPEN,	DRUIPEN;
KRUIP,	KROOP,	GEKROOPEN,	KRUIPEN;
LUIK,	LOOK,	GELOOKEN,	LUIKEN;

IK RUIK,	ROOK,	GEROOKEN,	RUIKEN;
SCHUIF,	SCHOOF,	GESCHOOVEN,	SCHUIVEN;
SCHUIL,	SCHOOL,	GESCHOOLEN,	SCHUILEN;
SLUIT,	SLOOT,	GESLOOTEN,	SLUITEN;
SLUIP,	SLOOP,	GESLOOPEN,	SLUIPEN;
SNUIF,	SNOOF,	GESNOOVEN,	SNUIVEN;
SNUIT,	SNOOT,	GESNOOTEN,	SNUITEN;
SPRUIT,	SPROOT,	GESPROOTEN,	SPRUITEN;
STUIF,	STOOF,	GESTOOVEN,	STUIVEN;
ZUIG,	ZOOG,	GEZOOGEN,	ZUIGEN;
ZUIP,	ZOOP,	GEZOOPEN,	ZUIPEN;
BEZWIJK,	BEZWEEK,	BEZWEEKEN,	BEZWIJKEN;
BLIJF,	BLEEF,	GEBLEEVEN,	BLIJVEN;
BIJT,	BEET,	GEBEETEN,	BIJTEN;
DRIJF,	DREEF,	GEDREEVEN,	DRIJVEN;
GLIJ,	GLEED,	GEGLEEDEN,	GLIJDEN;
GRIJP,	GREEP,	GEGREEPEN,	GRIJPEN;
KRIJG,	KREEG,	GEKREEGEN,	KRIJGEN;
KIJF,	KEEF,	GEKEEVEN,	KIJVEN;
KIJK,	KEEK,	GEKEEKEN,	KIJKEN;
KNIJP,	KNEEP,	GEKNEEPEN,	KNIJPEN;
KRIJT,	KREET,	GEKREETEN,	KRIJTEN;
KWIJT,	KWEET,	GSKWEETEN,	KWIJTEN;
LIJD,	LEED,	GELBEEDEN,	LIJDEN;
NIJP,	NEEP,	GENEEPEN,	NIJPEN;
PRIJS,	PREES,	GEPREEZEN,	PRIJZEN;
RIJD,	REED,	GEREEDEN,	RIJDEN;
RIJT,	REET,	GEREETEN,	RIJTEN;
RIJS,	REES,	GEREEZEN,	RIJZEN;

IK SNIJD,	SNEED,	GESNEEDEN,	SNIJDEN;
STRIJD,	STREED,	GESTREEDEN,	STRIJDEN;
SCHRIJF,	SCHREEF,	GESCHREEVEN,	SCHRIJVEN;
STIJF,	STEEF,	GESTEEVEN,	STIJVEN;
STIJG,	STEEG,	GESTEEGEN,	STIJGEN;
STRIJK,	STREEK,	GESTREEKEN,	STRIJKEN;
SLIJP,	SLEEF,	GESLEEPEN,	SLIJPEN;
SLIJT,	SLEET,	GESLEETEN,	SLIJTEN;
SPLIJT,	SPLEET,	GESPLEETEN,	SPLIJTEN;
SMIJT,	SMEET,	GESMEETEN,	SMIJTEN;
WRIJF,	WREEF,	GEWREEVEN,	WRIJVEN;
WIJK,	WEEK,	GEWEEKEN,	WIJKEN;
WIJS,	WEES,	GEWEEZEN,	WIJZEN;
WIJT,	WEET,	GEWEETEN,	WIJTEN;
ZWIJG,	ZWEEG,	GEZWEEGEN,	ZWIJGEN;
ZIJG,	ZEEG,	GEZEEGEN,	ZIJGEN.

Onregelmatigen,

IK SCHEP,	SCHIEP,	GESCHAPEN,	SCHEPPEN;
BREEK,	BRAK,	GEBROKEN,	BREEKEN;
SPREEK,	SPRAK,	GESPROOKEN,	SPREEKEN;
STEEK,	STAK,	GESTOKEN,	STEEKEN;
STEEL,	STAL,	GESTOLEN,	STEELEN;
BEVEEL,	BEVAL,	BEVOLEN,	BEVEELLEN;
NEEM,	NAM,	GENOMEN,	NEEMEN;
WEEG,	WOOG,	GEWOGEN;	WEEGEN;
SCHEER,	SCHOOER,	GESCHOREN;	SCHEEREN;
	SCHEERDE		
ZWEER,	ZWOER,	GEZWOREN,	ZWEEREN;

IK BID,	BAD,	GEBEDEN,	BIDDEN;
LEG,	LAG,	GELEGEN,	LEGGEN;
ZIT,	ZAT,	GEZETEN,	ZITTEN;
DOE,	DEED,	GEDAAN,	DOEN;
MOET,	MOEST,	GEMOETEN,	MOETEN;
ZOEK,	ZOCHT,	GEZOCHT,	ZOEKEN;
KOOP,	KOCHT,	GEROCHT,	KOOPEN;
WERK,	WROCHT,	GEWROCHT,	WERKEN;
	WERKIE	GEWERKT	
DENK,	DACHT,	GEDACHT,	DENKEN;
BRENG,	BRAGT,	GEBRAGT,	BRENGEN;
WEET,	WIST,	GEWEETEN,	WEETEN;
SLA,	SLOEG,	GESLAGEN,	SLAAN,
PLEEG,	PLAG,	GEPLEEGD,	PLEEGEN;
	PLEEGDE,		
KOM,	KWAM,	GEKOMEN,	KOMEN;
KAN,	KON,	GEKUNT,	KUNNEN;
MAG,	MOG,	GEMOGD,	MOGEN;
ZEG,	ZEIDE,	GEZEGD,	ZEGGEN;
VERLIES,	VERLOOR,	VERLOOREN,	VERLIEZEN;
VERKIES,	VERKOOS,	VERKOOZEN,	VERKIEZEN.

T I J D V O E G I N G

V A N ' T

BEDRIJFVEND WERKWOORD.

H O O R E N,

*Aantoonende Wijs.**Tegenw: tijd.*

Ik hoor,

Wij hooren,

Gij

Gij hoort,
Hij hoort,

Gij hoort,
Zij hooren.

Ontolm: voork: tijd.

Eenv:

Ik hoorde,
Gij hoordet,
Hij hoorde,

Meerv:

Wij hoorden,
Gij hoordet,
Zij hoorden.

De volm: voork: tijd.

Eenv:

Ik heb
Gij hebt
Hij heeft

} gehoord,

Meerv:

Wij hebben
Gij hebt
Zij hebben

} gehoord,

Meer dan volm: voorl: tijd.

Eenv:

Ik had
Gij hadt
Hij hadt

} gehoord,

Meerv:

Wij hadden
Gij hadt
Zij hadden

} gehoord.

Toek: tijd.

Eenv:

Ik zal
Gij zult
Hij zal

} hooren,

Meerv:

Wij zullen
Gij zult
Zij zullen

} hooren.

Voorw: tegenw: tijd.

Eenv:

Ik zou
Gij zoudt
Hij zou

} hooren,

Meerv:

Wij zouden
Gij zoudt
Zij zouden

} hooren.

S

Ge.

Gebiedende Wijs.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Hoor,	Dat wij hooren,
Dat hij hoore,	Hoort,
	Dat zij hooren.

Bijvoegende Wijs.

Tegenw: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Dat ik hoore,	Dat wij hooren,
gij hoort,	gij hoort,
hij hoore,	zij hooren.

Eerste onv: voorl: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Dat ik hoorde,	Dat wij hoorden,
gij hoordet,	gij hoordet,
hij hoorde,	zij hoorden.

Tweede onv. voorl: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Dat ik hooren zoude,	Dat wij hooren zouden,
gij hooren zoudt,	gij hooren zoudt,
hij hooren zoude,	zij hooren zouden.

De volm: voorl: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Dat ik gehoord hebbe,	Dat wij gehoord hebben,
gij gehoord hebt,	gij gehoord hebt,
hij gehoord hebben,	zij gehoord hebben,

De

De eerste meer dan volm: voork: tijd.

Eenv: Meerv:

Dat ik gehoord hadde, Dat wij gehoord hadden,
gij gehoord hadt, gij gehoord hadt,
hij gehoord hadde, zij gehoord hadden.

Twecde meer dan volm: voork: tijd.

Dat ik gehoord zoude hebben,
gij gehoord zoudt hebben,
hij gehoord zoude hebben, enz.

Toek: tijd.

Eenv:

Indien ik zal gehoord hebben,
gij zult gehoord hebben,
hij zal gehoord hebben,

Meerv:

Indien wij zullen gehoord hebben,
gij zult gehoord hebben,
zij zullen gehoord hebben.

Onbepaalde Wijs.

Tegenw: tijd.

Hooren.

Voork: tijd.

Gehoord hebben.

Toek: tijd.

Zullen hooren.

DEELWOORDEN.

Tegenw: tijd.

Hoorende.

Voorl: tijd.

Gehoord,

Toek: tijd.

Zullende hooren,

Dus worden ook alle ONZIJDIGE WERKWOORDEN vervoegd.

V A N D E

L I J D E N D E W E R K W O O R D E N

Zie hier een voorbeeld van derzelver tijdvoeging:

GEHOORD WORDEN.

Aantoonende Wijs.

Tegenwoordige tijd.

Eenv:

Ik word
Gij wordt
Hij wordt

} gehoord,

Meerv:

Wij worden
Gij wordt
Zij worden

} gehoord.

De env: voorl. tijd.

Eenv:

Ik werd
Gij werdt
Hij werdt

} gehoord,

Meerv:

Wij werden
Gij werdt
Zij werden.

} gehoord.

De

Dat gij gehoord wordt, Dat gij gehoord wordt,
hij gehoord worde, zij gehoord worden.

Eerste onvol: voorl: tijd.

<i>Eenv:</i>	<i>Meerv:</i>
Dat ik gehoord werde,	Dat wij gehoord werden,
gij gehoord werdt,	gij gehoord werd,
hij gehoord werde,	zij gehoord werden.

Tweede onvolm: voorl: tijd.

Als ik zoude gehoord worden, enz.

Volm: voorl: tijd.

Dat ik gehoord geweest zij, enz.

Eerste meer dan volm: voorl: tijd.

Dat ik gehoord geweest ware, enz.

Tweede meer dan volm: voorl: tijd.

Dat ik gehoord geweest zoude zijn, enz.

Toek: tijd.

Als ik zal gehoord geweest zijn, enz.

Onbepaalde Wijs.

Tegenw: tijd.

Gehoord worden.

Voorl: tijd.

Gehoord zijn geweest.

Toe.

(279)

Toekomende tijd.

Zullen gehoord worden.

DEELWOORDE N.

Tegenw: tijd.

Gehoord wordende ,

Voor: tijd.

Zijnde gehoord geworden ;

Toek: tijd.

Zullende gehoord worden ,

V A N D E

WEDERKEERENDE WERKWOORDEN.

Dezen worden dus gebogen.

ZIG BEZEEREN.

Toemende Wijs.

Tegenw: tijd.

Eenv:

Ik bezeer mij,
Gij bezeert u,
Hij bezeert zich,

Meerv:

Wij bezeeren ons,
Gij bezeert u,
Zij bezeeren zich.

Dus verder in alle tijden, dat wij aan de oefening des leerlings overlaaten.

S 4

V A N

ONPERSOONLIJKE WERKWOORDEN.

Dezen worden alleenlijk in den derden Perfoon gebogen.

T I J D V O E G I N G

D E R

ONPERSOONLIJKE WERKWOORDEN.

MEN HOORT ,	HET DOOIT ,
MEN HOORDE ,	HET DOOIDE ,
MEN HEEFT GEHOORD ,	HET HEEFT GEDOOID ,
MEN HADT GEHOORD ,	HET HADT GEDOOID ,
MEN ZAL HOOREN ,	HET ZAL DOOIEN ,
MEN ZOU HOOREN ,	HET ZOU DOOIEN ,
DAT MEN HOORE , enz.	DAT HET DOOIE , enz.

Men maakt van zelfftandige naamwoorden ook fomwijlen onperfoonlijke werkwoorden ; als ,

Het burgemeesterd niet

Het galgt wel

Het fchippert .

De werkwoorden met de fcheibbare voorzet-
zelen

DOOR , OM , NA , IN , OP , UIT , VOOR ,
AAN , AF , TOE , MEDE , HEEN , WECH ,
WEDER , ONDER , OVER .

wor-

worden aldus vervoegd:

Aant:

Ik breng door
Ik draag om
Ik loop na, enz.

Bijv:

Dat ik doorbreng,
ik omdraage,
ik naloop, enz.

Met het betrekkelijke voornaamwoord **DIE** en **DAT**,

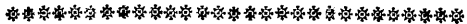
De Vrouw, die ik vooring;
De Man, dien ik vooring;
Het Kind dat nu uitgaat, enz.

De volgende werkwoorden van beweging worden met het helpend werkwoord **ZIJN** gebogen.

KOMEN, INKOMEN, AANKOMEN,
DOORKOMEN,
GAAN, INGAAN, UITGAAN,
OFGAAN,
VALLEN, INVALLLEN, UITVALLEN,

De werkwoorden met onscheibare voorzetzelen werpen **GE** in het lijdende deelwoord weg.

Ik had verlooren,
Ik heb bedolven.



V I J F D E A F D E E L I N G .

V A N D E

D E E L W O O R D E N .

De deelwoorden die gelijk wij gezien hebben aan het werkwoord deel hebben, neemen ook den aart der toevoegelijke naamwoorden aan. Het tegenwoordige deelwoord noemt men 't bedrijvende, en het voorledene 't lijdende.

Man:

Noem: Een hoorend Man,
Teel: Eens hoorenden Mans,
Geeo: Eenen hoorenden Man,
Lijd: Eenen hoorenden Man,
Roe: ô Hoorende Man,
Afn: Van eenen hoorenden Man.

Vr:

Noem: Eene hoorende Vrouw,
Teel: Eener hoorende Vrouwe,
Geev: Eene hoorende Vrouwe,
Lijd: Eene hoorende Vrouw,
Roe: ô Hoorende Vrouwe,
Anf: Van eene hoorende Vrouwe.

Onz:

Noem: Een hoorend Kind,

Teel:

- Teel:* Eens hoorenden Kinds,
Geev: Een hoorend Kind, of Eenen hoorenden Kinde,
Lijd: Een hoorend Kind,
Roe: ô Hoorend Kind,
Afn: Van eenen hoorenden Kinde, of Van een hoorend Kind.

Indien 't lidwoordje DE of HET voorgaat behoud het deelwoord de sluit E als volgt, of neemt dezelve aan.

Manlijk.

Eenv:

- Noem:* De hoorende Man;
Teel: Des hoorenden Mans,
Geev: Den hoorenden Man,
Lijd: Den hoorende Man,
Roe: ô Hoorende Man,
Afn: Van den hoorenden Man.

Meerv:

- Noem:* De hoorende Mans,
Teel: Der hoorende Mannen,
Geev: Den hoorenden Mannen,
Lijd: De hoorende Mans,
Roe: ô Hoorende Mans,
Afn: Van de hoorende Mannen.

Vrouwlijk.

Eenv:

- Noem:* De hoorende Vrouw,

Teel:

Teel: Der hoorende Vrouwe,
Geev: Aan de hoorende Vrouwe,
Lijd: De hoorende Vrouw,
Roe: ô Hoorende Vrouw,
Afn: Van de hoorende Vrouwe,

Meerv:

Noem: De hoorende Vrouwen,
Teel: Der hoorende Vrouwen,
Geev: Aan de hoorende Vrouwen,
Lijd: De hoorende Vrouwen,
Roe: ô Hoorende Vrouwen,
Afn: Van de hoorende Vrouwen.

Onz:

Eenv:

Noem: Het hoorende Kind,
Teel: Des hoorenden Kinds,
Geev: Het hoorende Kind,
Den hoorenden Kinde,
Lijd: Het hoorende Kind,
Roe: ô Hoorende Kind,
Afn: Van het hoorende Kind,
Van den hoorenden Kinde.

Meerv:

Noem: De hoorende Kinders,
Teel: Der hoorende Kinderen,
Geev: Den hoorenden Kinderen,
Lijd: De hoorende Kinders,

Roe:

Roe: ó Hoorende Kinderen,

Afn: Van de hoorende Kinderen.

Het lijdende Deelwoord eindigende in D of T,
wordt dus geboogen:

Man:

Noem: Een bemind Man,

Teel: Eens beminden Mans, enz.

Vrouw:

Noem: Eene beminde Vrouw,

Teel: Eener beminde Vrouwe, enz.

Onz:

Noem: Een bemind Kind,

Teel: Eens beminden Kinds, enz.

Man:

Noem: Een gezocht Man,

Teel: Eens gezochten Mans, enz.

De beminde Man, enz. De beminde Vrouw, enz.
De gezochte Man, enz. De gezochte Vrouw, enz.

Onz:

Het beminde Kind, enz.

Het gezochte Kind, enz.

Wanneer het in EN eindigt buigt men dus,

Man:

Man:

Noem: Een gevangen Man,

Teel: Eens gevangen Mans, enz.

Vr:

Noem: Eene gevangene Vrouw,

Teel: Eener gevangene Vrouwe, enz.

Onz:

Noem: Een gevangen Kind,

Teel: Eens gevangen Kinds, enz.

Man:

Noem: De gevangen Man,

Teel: Des gevangen Mans, enz.

Vr:

Noem: De gevangene Vrouw,

Teel: Der gevangene Vrouwe, enz.

Onz:

Noem: Het gevangen Kind,

Teel: Des gevangen Kinds, enz.

Meerv:

Noem: De gevangene Mans,

Teel: Der gevangene Mannen,

Geev: Den gevangenen Mannen,

Lijd: De gevangene Mans,

Roe:

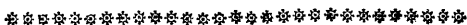
Roe: ô Gevangene Mans,
Afn: Van de gevangene Mannen,

Vr:

Noem: De gevangene Vrouwen,
Teel: Der gevangene Vrouwen,
Geev: Aan de gevangene Vrouwen,
Lijd: De gevangene Vrouwen,
Roe: ô Gevangene Vrouwen,
Afn: Van de gevangene Vrouwen,

Onz:

Noem: De gevangene Kinders,
Teel: Der gevangene Kinderen,
Geev: Den gevangenen Kinderen, enz.



Z E S D E A F D E E L I N G .

V A N D E

B I J W O O R D E N .

De bijwoorden ook Bijwerkwoorden genoemd
zijn van de volgende soorten; als,

V A N H O E G R O O T H E I D .

Beantwoordende de vraag *hoeveel*?

Veel, alteveel, overveel,

Wei-

Weinig, zeer veel, overvloediglijk,
Luttel, genoeg, matiglijk.

VAN PLAATZE,

Beantwoordende de vraag *waar?*

Hier, ergens, binnen, voor
Daar, elders, buiten, achter,
Gints, verre, boven, alom,
Overal, beneden, t'huis,

Werwaart?

Herwaart, hemelwaart, hier naar toe,
Derwaart, veldwaart, daar naar toe,
Ginswaart, landwaart, gints naar toe,
Voorwaart, mijwaart, elders naar toe,
Achterwaart, u waart, dit heen.

Van waar?

Van hier, van gints, van alom, van elders,
Van daar, van onder, van nabij, van overal,
enz,

Waar door?

Hier door, daar door, gints door,

VAN TIJD.

Dezen beantwoorden de vraag *wanneer?*

<i>Tegenw. tijd.</i>	<i>Voorl. tijd.</i>	<i>Toek tijd.</i>
Heden,	gisteren,	nimmer,
Nu,	onlangs,	nimmermeer,

He.

Tegenw. tijd. *Voorl. tijd.* *Toek. tijd.*

Hedendaags, Voormaals, enz. Overmorgen, enz.
Tegenwoordig.

Onbepaalde tijd.

Somwijlen, .. dagelijks, staêg,
Bijwijlen, spade, des zomers,
Middelerwijlen, vroeg, des winters,
Onderwijlen, steeds, 's daags, enz.

VAN ORDE:

Daarna, voortaan, eindelijk, ten tweeden,
Hierna, namaals, ten eersten, ten laatsten,
enz.

VAN GETAL:

Eens, tweemaal, honderdwerf,
Eenmaal, driewerf, dikwijls, enz.

VAN HOEDANIGHEID:

Wel, hups, fraai,
Kwalijk, heuslijk, deftig,
Euvel, prijslijk, plat, enz.

VAN BEVESTIGINGE:

Ja, zeker, voorwaar,
Waarlijk, immers, ongetwijfeld, enz.

VAN LOCHENINGE:

Neen, niet, in geenen deele, enz.

T

VAN

VAN AANWIJZINGE:

Zie hier, zie daar, naamlijk, enz.

VAN AANPORRINGE:

Welaan, lustig, wakker, enz.

VAN VERZAMELINGE:

Tevens, te gelijk, te gader, enz.

VAN AFZONDERINGE:

Bijzonderlijk, inzonderheid, enz.

VAN GELIJKENISSE:

Als, als of, insgelijks, schimpswijze,
Gelijk, gelijk of, desgelijks, spotswijze, enz.

VAN TWIJFELINGE:

Hachelijk, veelligt, mogelijk, enz.

VAN VERKIEZINGE.

Eer	} dan Ik, Gij enz.	Veel eer	} dan Ik, Gij, enz.
Meer		Veel meer	
Liever		Veelliever	

VAN ONDERVRAAGINGE:

Of, hoe, wanneer, waarom, op wat wijze,
enz.

VAN TOEGEEVINGE.

Genomen, gesteld, het zij zo, het ware zo.

VAN

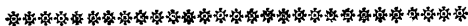
VAN VERMINDERINGE:

Nauwlijks, schier, bezwaarlijk, enz.

VAN VERGROOTINGE.

Zeer, geheelijk, veelzins,
Gantsch, allezins, geweldig, enz.

Dat sommige Bijwoorden aan de trappen van
vergelijkinge onderheevig zijn, is bij het verhan-
delen der toevoegelijke naamwoorden reeds ge-
toond.



Z E V E N D E A F D E E L I N G

V A N D E

V O E G W O O R D E N.

Deze onbuigzaame woorden worden verdeeld
in,

Z A M E N B I N D E N D E ,

En, ook, daarenbóven, enz.

VERHAALLENDE, Dat, hoe.

TOEGEEVENDE, Alhoewel, schoon, offchoon,
het zij, enz.

WEDERSTREVENDE, Nogthans, niettemin, ech-
ter, enz.

BESLUITENDE, Want, omdat, dewijl, enz.

REDENEERENDE, Weshalven, derhalven, dan,
daarom, enz.

VOORWAARDELIJKE, Ten zij, ten ware, indien,
enz.

OORZAAKLIJKE, Dat, opdat, ten einde dat.

De voegwoorden, worden ook nog verdeeld
ten aanzien der orde, in

VOORGAANDEN, Want, waarom, noch, en, enz.

NAVOLGENDE, Dan, doch, mede.

ONVERSCHILLIGE, Ook, daarom, nogthans,
echter, evenwel, niettemin, enz.

AGTSTE AFDEELING,

V A N D E

V O O R Z E T Z E L E N .

Dezen zijn,

AAN, NA, BINNEN, TUSSCHEN,

IN, NAAR, BUITEN, ZONDER,

OM, SINT, OMTRENT, SEDERT,

OP, TOT, ONDER, ACHTER,

UIT, VOOR, OVER, RONDON,

BIJ, VAN, NEVENS, VOORBIJ,

DOOR, LANGS, TEGEN, BEHALVEN,

MET, BOVEN, TEGENS, BENEVENS,

De Nazetzels zijn TOE, AF en AAN,

Toz

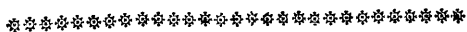
Tot dezen tijd TOE.
Van dien uure AF.
Van nu af AAN.

De volgende worden onscheibbare voorzetzels
genoemd; als,

BE, GE, HER, of ER, ON, ONT, ANT,
VER, WAN.

Dezen zijn altijd voor Naam- en Werkwoorden
gehecht, behalven HER, dat ook na VAN
OUDS en na ACHTER gevonden wordt; als,

Wat VAN OUDSHER diende.
Zie hoe bij 'er ACHTERHER zit.



NEGENDE AFDEELING

V A N D E

TUSSCHENWERPZELEN.

Dezen zijn mede onbuigzaame woordjes, en
worden onderscheiden, in die van

VERWONDERINGE,	ô, Ho, enz.	
SMEEKINGE,	Eilieve, Toch.	
WENSCHINGE;	Och, Ochöf.	
DREIGINGE;	Wee.	
DROEFHEID:	Och, Helaas, enz.	
T 3		BLIJD-

(294)

BLIJDSCHAP : Eja, Heifa, enz.
BESPOTTINGE : Jou jou.
LACHCHEN : Ha ha ha.
VERSMAADINGE : Foei, Fij, Ba.
GEROEP : Hem.
STILZWIJGINGE : St, Sus.



D E R.

D E R D E D E E L

V A N D E

S C H R I J F K U N D E.

De Schrijfkunde handelt van de WOORDVOEGINGE, waaromtrent het volgende waar te nemen is.

De Lidwoorden, Toevoegelijke naamwoorden, Voornaamwoorden, enz. komen altijd met hunne zelfstandige Naamwoorden overëen in getal, geslacht en naamval;

*Een mensch, Een deftig man, Mijn man,
Des menschen, Der schoone Vrouw, Mijner
Vrouw,
Den kinderen, Deschoone kinders, Uwe Landen.*

In welke voorbeelden blijkt dat het lidwoord, door het toevoegelijke naamwoord, van zijn zelfstandige naamwoord gescheiden wordt: hier van zijn uitgezonderd

*Zulk een man,
Hoedanig eene verwoesting, enz.*

Voor een zelfstandig Naamwoord verzeld met een Eer- of Amtsnaam, komt maar één Lidwoord.

*De Heer Burgemeester niet De Hr de Burge-
meester.*

Bij twee of meer zelfstandige naamwoorden van verschillende geslachten, worden de Lidwoorden herhaald; als,

De Vader en het kind zijn mij ontmoet.

Bij Naamwoorden van eenerlei geslacht wordt het Lidwoord niet herhaald.

*De deugd, liefde, en dankbaarheid zijn ver-
dweenen.*

Nadrukshalven herhaalt men ook de Lidwoorden

*Zou ik het land, het goed en het geld verlaa-
ten.*

Integendeel wordt het Lidwoord dikwijls geheel verzwegen:

Huis, bof, wijf en kind verlaaten.

Twee zelfstandige naamwoorden, buiten de beheersching, komen overeen in den naamval, doch niet altijd in geral en geslacht.

*De Stad Amsterdam,
Koning Saul.*

*De snoode zorgen, uw verdriet.
Zanggodinnen, ons vermaak.*

Men zegt ook

De

De Stad van Amsterdam, voor de Stad Amster-
dam.

Het Sticht van Munster. Het Sticht Mun-
ster.

De Lidwoorden die anders voor de toevoege-
lijke Naamwoorden staan, komen tusfchen de
toevoegelijke en zelfftandige, na TE, AL TE, ZO
en HOE.

Te deugzaam een man,
Al te zorgvuldig eene vrouw.
Zo fnood een bedrijf.
Hoe verduldig een Prins.

Twee of meer toevoegelijke Naamwoorden
kunnen achter een zelfftandig naamwoord komen,
met eene zinfrede tusfchen beiden:

Eene juffer, fchoon en wijs,
Een man, rijk en voorzichtig.

Twee of meer toevoegelijke naamwoorden voor
het zelfftandige naamwoord gefeld, komen daar-
mede in geflacht, getal en geval overeen; maar
niet, daar achter zijnde.

Achtsbaare en wijze beeren,
Een zuigend en kwijnend kind:
maar,
Eene juffer bekend en bemind.

De voornaamwoorden gaan voor de zelfstandige:

*Ik Antonij,
Mijn broeder.*

De betrekkelijke voornaamwoorden, **DIE**, **DAT**, **WIE**, **WELK**, komen altijd met het **voor**gaande naamwoord in geslacht en getal **over**een: maar niet in geval, indien het volgende **woord** eenen anderen naamval vereischt:

*De man, die een mijner vrienden is.
Het lam, dat nog niet geslacht is.
De vorst, wiens onheil beklaagd wordt.
Een man, dien elk acht.
Menschen wien de boeken dienen kunnen.
Booswichten, wier ondeugden men bestrafte,
Starren, welke glans zo....*

Het voornaamwoord **WAT** gebruikt men voor alle geslachten en getallen.

*Van wat man.
Door wat vreugde wilt gij...
Wat schoonbeden.*

Alle persoonlijke werkwoorden hebben den noemer voor zich:

*God gebiedt ons.
Ik zing.*

UITZONDERING.

De noemer volgt achter het werkwoord;

1) Wanneer men vraagt?

Helpt gij mij?

Twisten de koningen?

2) Wanneer een beheerschte naamval voor het beheerschende werkwoord gaat, het zij bevestigende, het zij vragende.

Pieter bestraf ik, voor Ik bestraf Pieter,

Wat zou ik doen?

Wien deert het?

3) Wanneer men voorwaardelijk spreekt zonder 't bijvoegen van zo of INDIEN:

Verwerf ik mijn verlangen,

VOOR,

Indien ik mijn verlangen verwerf.

4) Achter de vragende Bijwoorden, HOE, WAAR, WANNEER, WAAROM, ENZ.

Hoe kan men het dulden?

Waar is hij?

5) Achter de bijwoorden, STRAKS, MISSCHIEN; enz.

Straks begon hij,

Misfcbien wil zij niet.

Som-

Somtijds weet ik 't.
Menigmaal komt bij, enz.

6) Achter de voegwoorden AL, OOK, ECHTER, EVENWEL, NIETTEMIN, NOGTHANS, DIES, DAAROM, DERHALVEN.

Al kon ik het doen,
Ook wil ik niet, enz.

7) Achter OCH.

Och wilde bij 't mij geeven.

8) Wanneer een voorzetsel met zijnen naamval voorgeat :

Om rust smeekt het volk.
In mijn buis blinkt goud noch zilver.

9) Achter een zin slot of rede, die eene voorwaarde van tijd of een verhaal betekent

Zo lang ik haar beminde, was de mocite ...
Zo ras bij de deugd den schop gaf, verdween alles.

Maar indien de woorden in de Bijvoegende wijze vallen, volgt VAN VONDELEN den gemeenen regel:

Indien wij van bosfchen zingen, het opzicht
over bosfchaadjen pasfe ook den burgemeester.

De volgende werkwoorden, hebben eenen Noemer voor en achter zig.

ZIJN,

ZIJN, SCHIJNEN,
WORDEN, LEGGEN,
HEETEN, STAAN,
BLIJVEN, ZITTEN,
DANSSSEN, KOMEN, enz.

*Ik blijf uw vriend,
Hij wordt rijk.*

De bijwoorden komen achter de werkwoorden

Ik loop langzaam.

De bijwoorden kunnen ook voor aan komen

Onbescbaamd verlaat bij zijne vrienden.

Achter HOEWEL, SCHOON, INDIEN, ZO, NAARDIEN, DEWIJL, wordt het bijwoord tus- sphen het naam- en werkwoord gesteld.

*Hoewel ik suwel doe.
Ofschoon Jan kwalijk spreekt.*

Desgelijks achter de bijwoorden van den on- bepaalden tijd, ALS, TOEN, WANNEER, NA DAT ZO LANG, TERWIJL, DAAR.

Als men onbekommerd leeft.

Na het vraagwoord HOE gaat het bijwoord voor 't Werk- en Naamwoord.

Hoe lieflijk zingt de Nachtegaal.

Het bijwoord gaat voor het werkwoord indien
de

de rede met een betrekkelijk Voornaamwoord begint :

Die jammerlijk weende.

Het bijwoord gaat voor de onbepaalde wijs der werkwoorden :

Wel schrijven.

Heimelijk verraaen worden.

Het bijwoord gaat voor het toevoegelijke naamwoord :

Een welgelukkig man.

Het bijwoord komt ook voor allerlei deelwoorden :

Een schat, van ouds begraaven, kon u:..

Dido, aldus gewaarfchouwd, ziet om.

De besluitende, zamenbindende, wederftreevende, toegeevende, voorwaardelijke en redeneerende voegwoorden, beheerschende de Aantoonende wijs :

Maar ik zeg u indien hij zingt.

Echter wil hij enz.

De volgende voegwoorden beheerschen de Aanvoegende wijs.

DAT, *Laat Coridon zingen dat het klinkt .*

OP

OP DAT, *Op dat ik u beminne.*

ZO DAT, *Zo dat bij eerst beginne.*

ZULKS DAT, *Zulks dat ik vraage.*

OF (in een twijfeling), *Ik ben in bedenken of
het u wel vleie.*

DAT } HOE }	verhaalender wijze	{	Mij dunkt niet dat ik met
			bem evenaare.
		{	Ik wist niet hoe het met
		}	bem ware.

DAT } ZO }	wenschen- der en beruigen- der wijze	{	Dat zij die u schijns te
			achten, het ook met de
		{	daad betoone.
		{	Ik moet dwaas zijn zo ik
		}	noch langer kwijne.

Voorts

HIEROM, DAAROM,

DERHALVEN, DIES,

en

AL: *Al ware mijne pen zo...*

HET ZIJ } HET ZIJ DAT } TEN ZIJ } TEN WARE }	beheerschen de Aantoo- nende en Bij- voegende wijs.	{	Het zij bij kome,
			Het zij bij komt,
			Ten ware ik viele,
			Ten ware ik viel.

Als twee zelfstandige Naamwoorden van eenen
verscheiden aart bij elkander komen, wordt
het laatste in den Teeler gezet; als,

De welvaart des volk,

De

De schoonheid der dochter.
De aanvang zijner elende

In eigene naamwoorden gaat de Teeler voor

<i>Job's boek,</i>	niet	<i>Het boek Job's,</i>
<i>David's psalmen,</i>		<i>De psalmen David's,</i>
<i>Salomon's wijsheid,</i>		<i>De wijsheid Salomon's.</i>
<i>God's woord</i>		<i>Het woord God's</i>
<i>God's huis,</i>		<i>Het huis God's.</i>

Men zegt nogthans.

Man God's, Mensch God's, Lam God's, enz.

JEMAND, NIEMAND, ELK, IEDER volgen den
zelfden regel,

<i>Iemands geluk,</i>	<i>Elks meenig,</i>
<i>Niemands vriend,</i>	<i>Ieders goeddunken.</i>

Op den zelfden voet maakt men ook de woorden,

Boksvoeten,
Verkenspooten.

De Teeler kan ook voorgaan, als het zelfstandige naamwoord manlijk of onz. en in 't eenvoud is: maar vrouwlijk of meervoud zijnde niet,

Des menschen zorgen.
Des mans bekömmering.

De

*De oorsprong der liefde, } niet } Der liefde oor-
De zindelijkheid der } } sprong.
Vrouw, } } Der Vrouwe zin-
delijkheid.*

of,

*De liefdes oorsprong,
De Vrouws zindelijkheid.*

Hier van worden uitgezonderd, ALLER, HUN
ALLER, GEENER, VEELER, WELKER, SOMMIGER,
ZULKER :

*Aller menschen vriend.
Veeler menschen gaaven.
Sommiger mannen bedrijf;
Zulker dingen bederf.
Hun aller bedrog.
Geener menschen gebeugenis.*

Wanneer twee Teelers bij elkander komen,
stelt men welluidendheidshalven voor den eersten,
VAN DEN, VAN DE OF VAN HET.

*De gaaven van den geest des levens.
De gedachtenis van 't gebod des Heeren.*

Indien het tweede zelfstandig naamwoord een
eigen naamwoord is, ontvangt het, VAN.

In het begin der brieven van Belos.

Naamwoorden van tijd en maate, als mede de
V ver.

verzamelende naamwoorden, beheerschen den Teeler, zonder uitdrukking der Lidwoorden:

*Drie uren gaans. Een vat wijns.
Vijf maanden tijds. Twee schepels tarwe.
Eén week uistels. Een mud korens.*

De toevoegelijke naamwoorden van menigte; als. LUTTEL, MIN, MEER, WEINIG, VEEL, WAT en GENOEG, beheerschen den Teeler:

*Luttel wijns. Veel wijns.
Min bedrogs. Meer lieflijkheids.
Weinig volks. Wat nieuws.
Gelas genoeg. Volks genoeg.*

Toevoegelijke naamwoorden in den overtreffenden trap, beheerschen denzelfden naamval:

*De wijste der mannen.
De gelukkigste aller menschen.*

Hier toe behooren ook, WIE, IEMAND, NIEMAND, EEN, GEEN, DE EERSTE, TWEEDE, DERDE, ENZ.

*Wie der dieven.
Iemand dier mannen.
Niemand der krijgslieden.
Eén der onderdaanen.
Geene der jufferen.
De eerste der schoolieren.
De tweede der minnaaren.*

LET, WAT EN NIET beheerfchen den Teeler der
toevoegelijke naamwoorden.

*let fraais. Wat fchoons.
Niet nieuws.*

dus zegt men ook

*Van Vaders wege, Om God's wil.
Van moeders zijde, In God's naame.
Uit onzer aller naame.*

De Lijder gaat achter het werkwoord in den
Tegenw: en Onvolm: voorl: tijd, zo der Aantoonende als Bijvoegende wijze:

*Ik acht mijnen vrind.
Hadde ik mijne voorige jeugd!*

De overige tijden ftelt men dus

*Ik heb den man gezien.
Zij zullen hem zijnen mantel ontnemen.
Zal ik hem weder aanschouwen?*

Desgelijks in de Bijvoegende Wijze met MO-
GEN, MOETEN EN ZULLEN:

Och mogte ik dien Digter booren!

De Lijder komt voor 't werkwoord in den Te-
genw: en Onvl: voorl: tijd, zo der Aantoonende
als der Bijvoegende wijze, wanneer de rede
met eenige bijwoorden van tijd, gelijkenisfe,

plaatsfe en twijfelinge , als ook met de voorwaardige en besluitende voegwoorden TERWIJL, WANNEER, TOEN, EER, EER DAN, GELIJK, ZO RAS, ZO LANG, DAAR, MISSCHIEN, OF, ZO, INDIEN, HET ZIJ, DEWIJL, VERMIT'S, ENZ begint

Wanneer bij zijne kudden lokte.

Dit wordt ook gevolgd in eene wenschende rede die in den Tegenwoordigen of Onv: voor: tijd, met één der wenschende bijwoorden of tuschenwerpzelen, of ook met DAT en HOE en een betrekkelijk voornaamwoord, begint:

O Pollio! dat bij die u bemint, zich ook met u verblijde.

Och, dat het scherpe ijs uwe tedere voetjes niet snijde!

Galatea wilde wel dat ik haar eerst zage.

Zie eens hoe kommerlijk ik mijne gijten voortdrijve.

De Lijder komt voor 't helpend werkwoord en het werkwoord in den Tweeden onvolmaakten en Meer dan volm: tijd der Bijvoegende wijze, wanneer de rede met DAT, OP DAT, ALS, ZO, INDIEN, ZO DRA, ZO LANG; en diergelijke voeg- en bijwoorden begint:

Dat ik uwen naam zoude uitbreiden.

Indien zij dien brief zouden geopend hebben.

De vierde naamval gaat voor de onbepaalde wijs der werkwoorden:

Den

Den koning achten.

Een werkwoord, gevolgd van een ander in de onbepaalde wijze, kan twee Lijders na zich, doch beter voor zich hebben:

Men behoeft niet alleen te verziëren gesteltnissen en gedaanten van personen.

beter,

Ik hoor klippen en boomgaarden wedergalmen op dit gezang.

De deelwoorden volgen in alles de beheersching der werkwoorden van welken zij afstammen

De werkwoorden van genegenheid, overleg, begeerte, uitvoeringe, besluit, raad, gebod, begin, voortgang, nahaatinge, zinnen en gemoedsdriften, beheerschen de onbepaalde wijs met de voorzettinge TE; als,

Beginnen te spreeken.

Hij bestaat te twisten.

De werkwoorden KUNNEN, MOGEN, KOMEN, MOETEN, WILLEN, LAATEN, DURVEN, HELPEN, DOEN, BLIJVEN, GAAN, STAAN, LOOPEN, HEETEN, LEEREN, HOOREN, VINDEN en ZIEN, beheerschen de onbepaalde wijs zonder TE:

Zien spelen.

Ik hoor zeggen.

De werkwoorden ZICH ONTFERMEN en ZICH ERBARMEN beheerschen den teeler :

Ontferm u mijner.

Desgelijks het werkwoord ZIJN, in den zin van bezitten of eigen zijn :

Wij zijn des Heeren.

Alle werkwoorden van geevinge, ontneming, voordeel, nadeel, gemak, ongemak, gunst, haat, gelijkheid en ongelijkheid beheerschen den geever.

De onpersoonlijke werkwoorden,

LUSTEN,	BETAAMEN,	DUNKEN,	WEDER- VAAREN,
BEROUWEN,	VOEGEN,	SCHIJNEN,	MISSEN,
VERDRIETEN,	PASSEN,	GESCHIEDEN,	ONBREE- KEN,
SPIJTEN,	HEUGEN,	GEBEUREN,	MANGE- LEN, enz.

beheerschen ook den geever :

Indien den man dat billijk dunke.

Het belieft mijnen vader niet.

Eenige werkwoorden kunnen twee Geevers hebben doch zonder den Lijder, welke tweede Geever door TEN, TER of TE uitgedrukt wordt :

Dit

*Dit zal u niet ten deele vallen.
Het kwam zijnen broeder ter ooren.
Dat noodlot viel hem te beurt.*

Alle bedrijvende en overgaande werkwoorden
beheerschen den Lijder :

*Ik bemin mijnen vader. ?
Den vijand verdelgen.*

Desgelijks de wederkeerende en sommige on-
zijdige werkwoorden :

*De man schaamde zich.
Zijnen gang gaan.
Eenen eerlijken dood sterven.*

Deze voorzetzels beheerschen den Lijder ,

AAN,	DOOR,	OVER,
ACHTER,	LANGS,	RONDON,
BEHALVEN,	NA,	SEDERT,
BENEDEN,	NAAR,	SINT,
BENEVENS,	NEVENS,	TEGENS,
BINNEN,	OM,	TUSSCHEN,
BOVEN,	OMTRENT,	VOLGENS :
BUITEN,	ONDER,	
BIJ,	OP,	

*Achter mijnen tuin.
Bij mijnen vader.*

MET, VAN, UIT, ZONDER, beheerschen den
Neemer :

*Met uitzonderinge.
Zonder de vorstinne.*

IN, beheerscht den Neemer, wanneer het eene rust in eene plaats beteekent, en den Lijder wanneer het eene beweging tot eene plaats uitdrukt :

*Hij is in de vergaderinge.
In bekommering vallen.
In twist leiden.*

VOOR, in de betekenis van eerderheid van tijd, en voorgang in eene plaats, beheerscht den Lijder; maar in den zin van *om iemands wil*, beheerscht den Neemer

*Vóór onzen tijd. } Lijder.
Ik ging vóór hem. }*

maar,

Ik schrijf het voor zijnen zoone.

TOT, gevolgd van 't Nazetzel TOE, beheerscht den Teeler der werkwoorden van de onbepaalde wijze:

*Tot berstens toe.
Tot lachchens toe.*

VOOR, AAN, BIJ, NAAR, TOT wordt TEN VOOR 't manlijke en onzijdig en TER VOOR 't vrouwlijke
in

in beide getallen gesteld, welke den Geever of Neemer beheerschen:

<i>Ten dage.</i>	<i>Ter deure.</i>
<i>Ten dake.</i>	<i>Ter keele.</i>
<i>Ten roem.</i>	<i>Ter eere.</i>
<i>Ten offer.</i>	<i>Ter heerscbappije.</i>

TE wordt ook VOOR TEN EN TER gebruikt,

Te weide. Te venster. Te stal.

O } vereischen den Roeper { O God!
 HOU } *Hou Melibeus!*

WEE } vereischen den Geever } WEE MIJ.
 FOEI } FOEI U.

De Noemer, Teeler, Geever, Roeper, en Neemer kunnen in 't begin, midden en einde der Rede komen, en hoe verder deze naamvallen van 't heerschende woord af zijn, hoe sierlijker het luidt, voornaamlijk in de dichtkunde.

Desgelijks kunnen de voorzetzels met hunne Naamvallen in eene rede vóór, achter, en in 't midden geplaatst worden:

Het is geschied om mijnen wil;
Het is om mijnen wil geschied;
Om mijnen wil is het geschied.

De nadrukkelijkheid die door deze verwisfeling der

der woorden ten wege gebragt wordt, is uit de navolgende voorbeelden te zien

LIJDER,

<i>Pieter bestraf ik om } zijne achteloosheid en } Paulus om zijnen te- } genzin. }</i>	VOOR	<i>{ Ik bestraf Pr: om zij- ne achteloosheid en Paulus om zijnen te- genzin. }</i>
---	------	--

VOORZETZEL.

Om mijnen wil zal bij 't staaken.

VOOR,

Hij zal 't om mijnen wil staaken.

BIJWOORD:

Onbeschaamd verlaat hij zijne vrienden;

VOOR,

Hij verlaat onbeschaamd zijne vrienden.

TEELER,

*De onbescheidenheid der menschen hoor ik niet
gaarne;*

VOOR,

*Ik hoor niet gaarne de onbescheidenheid der
menschen;*

GEE-

(315)

GEEVER,

Zijnen Vader is bij in alles gelijk;

VOOR,

Hij is in alles zijnen Vader gelijk.

NEEMER,

Van mijnen vriend heb ik het geld ontvangen;

VOOR,

Ik heb het geld van mijnen vriend ontvangen;

De Deelwoorden, niet sierlijk zijnde, worden
dus sierlijk uitgelaaten;

*Hij, zo schandelijk behandeld, dacht zijne
wraak op dezen man te boeten;*

VOOR,

Hij, zo schandelijk behandeld ZIJNDE, enz.

E I N D E.

